

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200677

UNIVERSAL
LIBRARY

ಧಾರವಾಡದ ಶಿಕ್ಷಣಸಮಿತಿಯ ೧೫ ನೆಯ ಗ್ರಂಥ.

ಕುರುಡ ಧರ್ಮ

(ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ)

ಲೇಖಕರು:

ನಾರಾಯಣ ಭೀಮರಾವ ನಾಡಗೀರ, ಬಿ. ಎ. ಧಾರವಾಡ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣಸಮಿತಿ

ಬೆಲೆ ೧೨-೦-೦

ಮುದ್ರಕರು:—

ಕೆ. ಜಿ. ರಾಯಪುರ್ಗ,

ಮುದ್ರಣಾಲಯ -- ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೆಸ್ ಸಾಫನಕೇರಿ, ಧಾರವಾಡ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು:— ಸು. ಶಿ. ದೇಸಾಯಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ

ಪ್ರಕಾಶನ ಸ್ಥಳ:— ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿಯ ಆಫೀಸು ಮಂಗಳವಾರಪೇಟೆ, ಧಾರವಾಡ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಎರಡು ಮಾತುಗಳು.

ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ ಅಸಾಹಸರಗಳು ಸಮ್ಮುಖರಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಲಿವೆ; ಸಮಾಜದ ಕರುಣೆಗೆ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಲಿವೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪಂಡಿತರೂ ಕೂಡ ಕಂಡೂ ಕಾಣದವರಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ. ಮೊದಲಿನ ವೈದಿಕಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಲವಿತ್ತು, ತೇಜವಿತ್ತು, ಜೀವವಿತ್ತು, ವೀರವಿತ್ತು. 'ಮನಃ ಕಥ್ಯಾನ್ವಾನಾಂ ಭವತಿ ವಿಸಿಸಾತಃ ಶತಮುಖಃ' ಎಂಬಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಕಾಲಾಭಾವದ ಸ್ವಾರಾಸಾರ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು ಕುರುಡ ಸಂಬಂಕಿಯನ್ನು ಸಮ್ಮುಖ ಸಮಾಜವು ವಹಿಸಿದಂಟೆಂದಲ್ಲೇ ವೈದಿಕಧರ್ಮವು ಅಂದು ಪುನಃಪುನಃ ಕೀಳುಕಾಲಕ್ಕೆ ನೊಂದಲಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಜ ಕಟ್ಟಿದ ಬಾಳೆಯ ನೀರೆಂದು ಹಿಗ್ಗಿಸಿದ ಕುಟುಂಬದ ರಂಧ್ರವೆವೆ.

ವೈದಿಕಧರ್ಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರದೇಶಗಮನ ಸಮುದ್ರಯಾನಗಳು ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಮ್ಮುಖರು ಧೈರ್ಯಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಪರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಸಾಹತುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಹುಶಃ ವರ್ಣವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಗುಣ ಕರ್ಮಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತ್ತು. 'ದೈವಾಯತ್ತಂ ಕುಲೇ ಜಸ್ಮುಮದಾಯತ್ತಂ ತು ಪೌರುಷಂ' ಎಂದು ಜಸ್ಮುಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಪೌರುಷವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಯತ್ರ ಸಾರ್ಯಸು ಪ್ರಾಚೀನತೆ ರಸೂಂತಿ ತತ್ರ ದೇವತಾಃ' ಎಂಬಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತು; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿತ್ತು; 'ಗೃಹದೇವತೆ'ಯ ಗೌರವವಿತ್ತು. ನಿಸರ್ಗದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಗುಡಗುಂದಾರಗಳ ಆಡಂಬರವಿದ್ದಿಲ್ಲ ಅನೇಕದೇವತೆಗಳ ಗುಡಿಬಿಡಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಯ ಮರುಳ್ಳಿದ ಬೆಂಡಿಬಿಡಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಗ 'ಅದಿಗೇ ಮನೆ'ಯ, 'ಊಟ ಉಡಿಗೆ'ಯ 'ಮುಟ್ಟೀ ಮುಟ್ಟೀ' ಕುರುಡ ಧರ್ಮವು ಆಗ ತೋರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಜಾತಿಮತ್ತು ರವೂ ಮತಮತಾಂತರಗಳ ಕೋಲಾಹಲವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಪರಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸ್ವಮತಸ್ಥರನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ

రిష్టే ఆల్ల; మూలతః పరధర్మియరన్న కఠిణ 'విత్తమాయం కుయూత' ఎందు జగత్తినల్లెల్ల ఆయుధమవన్నే బిరచికింబి
 జేమ్మయింద ముందే సుగృత్తిద్దరు. సమాజశ్శొందు, జాతి
 గొందు, ముక్కుబీలయ గొండెయన్న కట్టికొండు పరస్పరకృ
 పేదరి ముదుడికొళ్ళవస్సు పుక్కురూ ఊడిగళూ మూఢరూ ఇద్దిల్ల.
 సమాజవే దేవతే, సమాజ సేవేయే దేవతొవాసనె, స్వరాజ్యవే
 ఇష్టదేవతేయాగిత్తు ఆగ. అంతశుద్ధిగూ సదాచరణేగూ శుద్ధ
 మనోభావనేగళిగూ ముత్యవిత్తల్లదే మొరగణ ఆడంబరక్కల్ల, పోష
 క్కల్ల. పంజమవర్ణానూ అస్పృశ్యతేయూ కనసు మనసెనల్లిద్దిల్ల.

ఈ దివ్య తేజోమయ స్మృతిక ఆయుధమౌద కాలవు వునః
 ఈ సమ్మ పుణ్య భరతభూమియల్లి ఎందు ప్రసాధిపితవాగువదొల
 వివేకయుగవు ఎందు బుదయవాగువదొల ఎందు ఊబలిసువవరు
 ఈగ అల్లల్లి కంగొకిసుత్తలద్దారే. అంధవరిల్లి సమ్మ కథానాయక
 రాద బళవంతరాయరొబ్బరు. అల్లద సల్లద ఆనాచారగండి ద్రివ్య
 సంజయనన్న మాడి, 'నూక మువ్వాగి జోగతి' యాదంతే ముప్పి
 సల్లి ధర్మింకర సోగిసింద పూజావిస్మార, అంగార అక్షతే,
 బ్రాహ్మణరిగే అన్న సంతర్పణ, 'దాన ధర్మ'వన్న మూడుత్త కృలా
 సక్లొక్లొ మృకుంఠక్లొక్లొ దారయన్న కండుకొళ్ళలేత్తిసువ, 'ముట్టర
 మురకి' కురుడధర్మద మూర్తిమంత ఆవతారవన్న కర్మత
 మాధవరాయరల్లి కాణబకుదు. నొలినేళియు తాకిదరే మృలిగే,
 'కడిగాదవర' దనియు కేళబందరే పాపవేందు క్షోరగువ మాధవ
 రాయర హియ మగళల్లి మూఢధర్మకృ బలిబద్ద ఆధునిక విధవే
 యన్న కాణబకుదు.

జంధ సామాజిక చిత్త్రవు కన్నడ నాబ్బయక్లొందు క్షోరతే
 యాగిత్తు. సమాజ రక్షణకార్యుదల్లి కథే కాదంబరిగళు బుత్తమ
 సాధనేగళాగవే. ఈ క్షోరతేయన్న కేలవు మట్టిగాదరూ జోగి

ಅಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ನಾವು ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಷಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಾಷೆಯು ಸುಲಭವೂ ಸುಲಲಿತವೂ ಮನೋಹರವೂ ಆಯಿತು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ವೈದಿಕ ಆರ್ಮ್ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರುಗೊಂಡು ಕರೆದುಕೊಂಡುಬರುವ ಮುಂದಾಗುವ ರೀತಿಯ ನಾವು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ.

ಧಾರವಾಡ	}	ಸುರೇಂದ್ರ ಶಿವರಾವ ದೇಸಾಯಿ
ತಾ. ೧-೪-೧೯೩೩		ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ
		ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣಸಮಿತಿ ಧಾರವಾಡ.

ಸರಿವಿಡಿ.

—೦—

ಪ್ರಕರಣ.

೧. ಕರ್ಮಕರಾದ ಮಾಧವರಾಯರು.
೨. ಮಾಡಿದ್ದೊಂದು; ಆದದ್ದೊಂದು.
೩. ಹಸುರು ನೋಟುಗಳ ಪ್ರವಾಸವು.
೪. ಬಳವಂತನ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯು.
೫. ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚಿನದು-ಪ್ರೇಮವೋ? ಧರ್ಮವೋ?
೬. ಗೋರಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು?
೭. ಧರ್ಮಜಿಟ್ಟರೂ ಸುಖವೆಲ್ಲಿದೆ?
೮. ಪಾಪದ ಮೂರ್ತಿಯು ಎದುರಿಗೆ ಕುಣಿಯಿತು.
೯. ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವು.
೧೦. ಧರ್ಮಮೂಢರ ಸುಲಿಗೆಯು.
೧೧. ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋ? ಕ್ರೈಸ್ತನೋ?
೧೨. ಹಿಂದೂ ಮತನು.
೧೩. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು?
೧೪. ಶೇಟಬೇಯವರ ಔದಾರ್ಯವು.

ಸಾಕು! ಈ ಹಾಳು ಕುರುಡಧರ್ಮ

೧

ಕರ್ಮತರಾದ ಮಾಧವರಾಯರು.

ಜಾಬ ಮೇಲಗಾಡಿಯ ವೇಗದಿಂದ ಪುರೋಹಿತ ರಾಮ ಭಟ್ಟರು ಪೂಜಾಮಂತ್ರದ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಗುಡುಗುಡು ಉರುಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಜಮಾನರಾದ ಮಾಧವರಾವ ಜೋತಿ ರಿಟಾಯರ್ಡ್ ಮಾಮಲೇದಾರರು ದೇವರ ಪೂಜೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ತಾವು ಅನ್ನುವ ಮಂತ್ರಕ್ಕೂ ಯಜಮಾನನು ಮಾಡುವ ಪೂಜಾವಿಧಾನಕ್ಕೂ ಮೇಳವಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಇದರ ಕಡೆಗೆ ರಾಮ ಭಟ್ಟರ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರಾದರೂ ಇದೆಲ್ಲ ಉಸಾಬರಿ ಯಾಕೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕೂಡಬೇಕು? ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಎರಡಾಣೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗೇನೂ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ. ರಾಮ ಭಟ್ಟರು ಮಂತ್ರಪಠನಕ್ಕೆ ಆರಂಭಮಾಡಿದರೆಂದರೆ ಹಾಡುವ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಕೀಲಿಕೊಟ್ಟಹಾಗೆ. ಆ ಮಂತ್ರವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ರಾಮಭಟ್ಟರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರವು ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ಬಂತೆಂಬದರ ಅರಿವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ರಾಮಭಟ್ಟರ ಯಜಮಾನರು ಇನ್ನೂ ಪಂಚಾಮೃತಾಭಿಷೇಕದ ವರೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೈಗಳು ಮಂತ್ರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ನುಸರಿಸದೆ ರೂಢಿಯ ಮೂಲಕ ಕೇವಲ ಯಂತ್ರದಂತೆ ಒಂದರಹಿಂದೊಂದು ಕೆಲಸ ನಡೆಸಿದ್ದವು. ಇಬ್ಬರ ಬಾಯಿಕ್ಕಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಕು ಮಂಟಪದೊಳಗಿನ ೨೦-೨೫ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವತರದ ಉಪಚಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬದನ್ನು ವಾಚಕರೇ ಊಹಿಸಬೇಕು.

ಮಾಧವರಾಯರು ಒಳ್ಳೇ ಸ್ಥೂಲದೇಹಿಗಳು. ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಅರುವತ್ತು ಮೀರಿತ್ತು. ಅದರೂ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಾಧಾರಣ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾಗುವ ವರೆಗೆ ಅವರ ನಿತ್ಯದ ನೂರಾವಂಟು ಸೂರ್ಯನಮಸ್ಕಾರಗಳು ಎಂಮೂ ತಪ್ಪಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಶರೀರಯಷ್ಟಿಯು ಸುದೃಢವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನ. “ನಾನು ಐವತ್ತು ವರ್ಷದವನಾಗುವವರೆಗೆ ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಊಟ ಎರಡಾವರ್ತಿ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ನವರೆಗೆ ನಾನು ಕಡಾಕಡಾ ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ.” ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಅವರು ಇತ್ತ ಕಡೆಯ ತರುಣರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳುವವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿದ್ದರು. ಮಾಧವರಾಯರ ಮೈಬಣ್ಣ ಕೆಂಪು. ಅವರ ತಲೆಯ ಕೂದಲು, ಮೊರೆಗಳೂ ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಈಗ ಹಣ್ಣಾಗಿದ್ದವು. ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ವಾರ್ಧಕ್ಯ ರೇಖೆಗಳು ಮೂಡತೊಡಗಿದ್ದವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಯಾರಾದರೂ ಅವರ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅವರು ಪೂರ್ವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಸುಸ್ವರೂಪರೂ ಸುಖಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂಬ ಮಾತು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹೊಳೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಪೂಜೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯರು ನಾಲ್ಕು ಬೊಟ್ಟು ಜರದಂಚಿನ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನು ಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರ ಬಣ್ಣ ಹೇಳುವದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಮೂಲತಃ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ್ದಾದರೂ ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ನೀಲಿ ಅನ್ನಬೇಕೋ ಕಪ್ಪು ಅನ್ನಬೇಕೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮಹಾವಸ್ತ್ರವು ಎಂದು ನೀರುಬಿಸಿ ಲುಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತ್ತೋ ಹೇಳುವದಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ.

ರಾಮಭಟ್ಟರು ಯಜಮಾನರಿಗಿಂತ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ಥೂಲದೇಹಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಹೊಟ್ಟೆಯು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವರೊಂದು ಅತಿಶಯ ಹೊಲಸಾದ ಧಾಬಳಿಯನ್ನು ಟೊಂಕಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದು ನೋಣಕಾಲಿನ ವರೆಗೆ ಸಹ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಕೊರ್ತು ಭಟ್ಟರ ಮೈಮೇಲೆ ಎರಡನೇ ಅಂಗವಸ್ತ್ರವೇನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ರಾಮಭಟ್ಟರ ವಯಸ್ಸು ನಾಲ್ಕತ್ತೈದು ಐವತ್ತು ಇರಬಹುದು.

ಅವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಿಂತತನದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿದ್ದವು. ಮೂಗೂ ಕಣ್ಣೂ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರರಿಗಿರುವಂತೆ ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿಶೇಷವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಪಾವಿತ್ರದ ಅಂಶವೇನೂ ತೋರದೆ ಸ್ವಾರ್ಥ, ಧನಲೋಭ, ಶಿಥಿಲನೀತಿ, ಇವುಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಹೊಳೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಮಾಧವರಾಯರ ಮನೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ಅದು ಹಳ್ಳಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಟ್ಟಡವು. ಅದ್ದರಿಂದ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಷ್ಟೋ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯದರ್ಶನವಷ್ಟೇ ಏಕೆ, ಚನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕು ಸಹ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮನೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳಿದ್ದರೂ ದೇವರ ಪಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದಂಕಣದ ಕತ್ತಲೆಕೋಣೆಯು ಬಂದಿತ್ತು. ದೇವರ ಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮೆಯು ಮಿಣಿಮಿಣಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ದೇವರ ಮಂಟಪದ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಕರಣದ ಪಾತ್ರೆಗಳು, ಸಾಣೆ ಕಲ್ಲು, ಗಂಧವಕೊರಡು, ಗಂಧ ಧೂಪಗಳ ಡಬ್ಬಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಸಾಮಾನುಗಳು. ಗೋಡೆಗೆ ಹೊಂದಿಸಿದ ನಾಗೊಂದಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹಪ್ಪಳ ಸಂಡಿಗೆ ಶಾವಿಗೆ ಮುಂತಾದ ಮಡಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು. ನಾಗೊಂದಿಗೆಯ ಕೆಳಬದಿಗೆ ಗೂಟಗಳ ಮೇಲೆ ಗಂಡಸರ ಮಡಿಗಳು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಮಡಿಯ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಗಂಟುಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ಕೈಯಾಡದ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಜೇಡುಹುಳದ ಜಾಳಿಗೆಗಳು.

ಮಾಧವರಾಯರು ಒಳ್ಳೆ ಕರ್ಮಕರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದು ಶಂಕರಪುರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ. ಶಂಕರಪುರವೇ ಅವರ ಮೂಲ ಊರು. ಅವರ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಅಭ್ಯಾಸವು ಐದನೇ ತರಗತಿಯ ವರೆಗೆ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವರು ಮುಲ್ಕೀ ಖಾತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಕೂನಿಯಿಂದ ಮಾಮಲೇದಾರಿಯ ವರೆಗೆ ಏರಿ ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಮಾಮಲೇದಾರಸಾಹೇಬರು, ಬಡಜನರಿಗೆ ಯಮ, ವರಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದಾಸಾನುಡಾಸ - ಹೀಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಯವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ಹಣ ಕೊಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಯೇ ಮಾಮಲೇದಾರರು ತಮ್ಮ ತೀರ್ಪನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ

ದ್ರವ್ಯಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಬಡಜನರ ಮನೆತನಗಳು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಯಾರಾದರೂ ಮಾಮಲೇದಾರಸಾಹೇಬರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದರೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಪೇಚು ಬರುವದು ನಿಶ್ಚಯ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಹೇಬರ ಬೇಳೆಯು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೆಂದು ಅವರು ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದುಡ್ಡನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಊರಾದ ಶಂಕರಪುರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಏನೇನೋ ಕುಟಿಲ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ವಾಡೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಊರ ಹತ್ತರ ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಲಮನೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಕರ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದ ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಾಧವರಾಯರು ಕೆಲಸದಿಂದ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ದರ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಊರ ಜನರೊಡನೆ ಬಹಳ ಸಭ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. “ನೋಡಿರಿ, ಮಾಧವರಾಯರು ಎಷ್ಟು ನಮ್ರಸ್ವಭಾವದವರು ! ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಮಲೇದಾರಿಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದರೂ ಈಗ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಮನಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಯಾವಾಗಲೂ ದೇವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅನ್ನುತ್ತಾ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ ! ” ಎಂದು ಊರ ಜನರು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಧವರಾಯರು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆಂಬದು ಕೆಲವು ಜನರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅದರೆ ಇವರ ಧರ್ಮಕರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಇವರ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮರೆತು ಇವರೊಬ್ಬ ಸಚ್ಚೇಲ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಾಧವರಾಯರು ದಿನಾಲು ಮುಂಜಾನೆ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಎದ್ದು ಸ್ನಾನ ಸಂಧ್ಯಾ ಪೂಜಾ ಜಪ ಪಾರಾಯಣಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ಹತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಘಂಟೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೇಲೆ, ಪುನಃ ಸ್ನಾನ

ನೈವೇದ್ಯ, ವೈಶ್ಯದೇವ, ಭೋಜನ. ಇಷ್ಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ಹೊಡೆ ಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ತಾಸೆರಡುತಾಸು ವಾಮಕುಕ್ಷಿ. ಅನಂತರ ಬರುವ ಹೋಗುವ ಜನರ ಕೂಡ ಹರಟೆಯಾಗಿ ಸಂಜೆಯ ಐದು ಘಂಟೆ ಯಿಂದ ಪುರಾಣಶ್ರವಣ. ಮುಂದೆ ಸಾಯಂಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಧ್ಯಾ, ಪಾರಾಯಣ, ಆರತಿ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಾಯರ ಬಹಳ ವೇಳೆಯು ಧರ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾಧವರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ದತ್ತಕಮಗ ಇಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದರು. ಅವರ ಪತ್ನಿಯು ಅವರು ಪೆನಶನ್ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದ್ದರು. ಈಗ ಅವರ ಮನೆಯ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯನ್ನು ಅವರ ಹಿರೇ ಮಗಳಾದ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ವಯಸ್ಸು ಮೂವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ. ಚಿಕ್ಕ ಮಗಳಾದ ನರ್ಮದಾ ಬಾಯಿಯ ವಯಸ್ಸು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷ. ಅವಳನ್ನು ಗಂಡನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ರಿಂದ ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಾಧವರಾಯರು ಧರ್ಮಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮದುವೆಯನ್ನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದರೆ ಅವರು ಹತ್ತು ವರ್ಷದವರಿದ್ದಾಗಲೇ ಮಾಡಿ ಪಿತೃಧರ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು.

ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷದವಳಿದ್ದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಪೈಥವ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ ಳಿಗೆ ಆಗುವ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಮಗಳನ್ನು ಕರೆ ಯಿಸಿಕೊಂಡು 'ಹತಭಾಗಿಯಾದ ರಂಗೂ ಮಂದಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುವದು ದೇಡ. ಅವಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಮುಂದೇ ಇರಲಿ' ಎಂದು ತಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಮುಂದೆ ರೋಗಪೀಡಿತಳಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಿ ಮೈಲಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷದ ವಳಿದ್ದಾಗಲೇ ಶುದ್ಧಳಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಮಡಿಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿದಳು.

ನರ್ಮದೆಯ ಲಗ್ನವು ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಆಯಿತು. ಲಗ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕವಳೆಂದು ನಾಲ್ವರು ವರ್ಷ ಅವಳು ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಅನಂತರ ಅವಳು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಮನಸೂರ ಇನಾಮದಾರರ ಮನೆಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವಳ ಗಂಡನಿಗೆ ಎರಡುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಎಣಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅಳಿಯನಿಗೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವದಕ್ಕೂ ಏನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನರ್ಮದೆಯ ಅತ್ತೆಯು “ ಎಂಥ ಬಡವರ ಮಗಳು ನಮಗೆ ಗಂಟು ಬಿದ್ದಳು! ಒಂದು ಮಾಡೋಣವೇ ಮೆಚ್ಚೋಣವೇ? ಎಂಥೆಂಥಾ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕನ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂಥ ಜೀನನ ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಸರದಾರನಿಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಏನು ನಮ್ಮ ಗ್ರಹಾಚಾರಾ!” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನರ್ಮದೆಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಹನಗುಣವುಳ್ಳ ನರ್ಮದೆಯು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ಜ್ಯೋತಿಸಿಯು ಇನಾಮದಾರರ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರ ಜನ್ಮಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು. ನರ್ಮದೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವನ ಮೋರೆಯು ಕಪ್ಪೇರಿತು. “ ಹೀಗೇಕೆ ಜೋಯಿಸರೇ? ” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಮೊದಲು ಹೇಳಲು ಬಹಳ ಅನುಮಾನ ತೋರಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಅಗ್ರಹವಾದ ಮೇಲೆ “ ಈ ಹುಡುಗಿಯು ಗಂಡನ ಪ್ರಾಣಕಂಟಕಳಾಗುವಳು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ “ ಗಂಡನು ಇವಳ ಮೋರೆಯನ್ನೇ ನೋಡಕೂಡದು. ಅಂದರೆ ಅವನ ಆಯುಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯು ತಪ್ಪುವದು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇನಾಮದಾರರು ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ತವರು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡನೇ ಮಗಳ ಸಂಸಾರವು ಹಾಳಾದದ್ದು ನೋಡಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. ಅವರು ಸ್ವತಃ ಇನಾಮದಾರರ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಗಳ ಅತ್ತೆಗೆ ಸರಿಸರಿಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂ

ಡರು. “ನನ್ನ ಮಗಳು ಅಕಳಂತೆ ಇದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಗೆ ಯಾರ ಮನ ಸ್ಪನ್ನೂ ನೋಯಿಸಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಇರುವೆಯಂಥ ಸಣ್ಣ ಹುಳವನ್ನು ಸಹ ಅವಳು ಎಂದೂ ಕೊಂದವಳಲ್ಲ. ಇಂಥವಳು ಗಂಡನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಪಹರಿಸುವಳು? ನಿಮ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಸಿಯು ತಪ್ಪಿರಬಹುದಮ್ಮ! ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ಮಗಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ಯಬೇಡಿರಿ” ಎಂದು ಎಷ್ಟೋ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು.

ಇದರಿಂದ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಕತ್ತಲೆಗವಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅವರು ತೀವ್ರವೇ ಬೇನೆಯಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದರು. ಗಂಡುಮಗನಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕುಲೋದ್ಧಾರವಾಗದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯವರೂ ಮಾಧವರಾಯರೂ ತಮ್ಮ ದಾಯಾದಿರೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣೆರಡು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗನನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ದತ್ತಕವಾದ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯವರು ಇಹಲೋಕಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಗೋಪಾಲನೇ ಮಾಧವರಾಯರ ದತ್ತಕ ಮಗನು. ಅವನಿಗೆ ಈಗ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷ. ನಿಲುನಿಕೆಯು ಎತ್ತರ ಆದರೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಮಾಂಸವಿಲ್ಲದೆ ಉದ್ದೇ ಉದ್ದವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದನು. ರೂಪ ಸುಂದರವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಡಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎಣೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರುವತ್ತು ನಂಬರ ನೂಲಿನ ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಘೋತರಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಬಾರದೆಂದು ಅವನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ. ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೇಶಿಮೆಯ ಪೈರಣು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಂಗಾರದ ಬಿರಡಿಗಳು. ಮೇಲೆ ವೈನೇಶಿಯನ್‌ನ ಗಿಡ ಕೊಟು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬೈತಲು ತೆಗೆದು ಸುವಾಸಿಕ ತೈಲಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ ಕೂದಲು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಗಂಧರ್ವ ನಮೂನೆಯ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಬೂಟು. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೆಲೆಯ ತಿಳುವಾದ ಬೆತ್ತ. ಎರಡನೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಸಿಗಾರೇಟು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೇಷವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸದೆ ಗೋಪಾಲನು ಎಂದೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಗೋಪಾಲ

ನೊಬ್ಬ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಪದವೀಧರನಿರಬಹುದೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪು. ಗೋಪಾಲನು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಐದನೇ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ಸಾಲೆಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ನೆವ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಸಹಕಾರದ ಆಂದೋಲನವು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಲು, ಸಾಲೆಗೆ ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಗೋಪಾಲನು ಇನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥ ವರ್ಗದೊಳಗೆ ಸೇರಿವನು. ಓರಿಗೆಯ ಕೆಲವು ಉಡಾಳ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಸುಖವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಹತ್ತಿದನು. ನಿತ್ಯ ನಾಲಕ್ಕಾರು ಸಾರೆ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವದು, ಸ್ನೇಹಿತರೊಂದಿಗೆ ಫಳಾರದ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುವದು, ಸಿಗಾರೆಟ್ ಸೇದುವದು, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ನಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕುತ್ಸಿತವಾದ ಹರಟೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚುವದು, ಸಂಜೆಗೆ ಸಿನೇಮಾಗ್ರಹ ಇಲ್ಲವೇ ನಾಟಕಗೃಹಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಇವೇ ಅವನ ವ್ಯವಸಾಯಗಳು. ಈ ತರಹದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದುಡ್ಡನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ದತ್ತಕ ತಂದೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಸೆಳೆಯಬೇಕೆಂಬದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಾಧಿಸಿತ್ತು. ಮಾಧವರಾಯರು ಬಹಳ ಕ್ಷಮಣರಾದರೂ ಈ ಮಗನ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬೇಡಿದ್ದರ ಅರ್ಧ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಧವರಾಯರ ಗೃಹಸ್ಥಿತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವದರೊಳಗೆ ಅವರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ನಾವು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ತಿರುಗುವಾ.

ರಾಮಭಟ್ಟರ ಮಂತ್ರಪಾಠವು ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕಾಲು ತಾಸಿನ ಮೇಲೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ರಾಮಭಟ್ಟರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ನಂತರ ಅವರು ಪಾರಾಯಣ ಪುಸ್ತಕವಾದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಸಸೀತದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಠ ಸವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ

ದಿನಾಲು ಒಮ್ಮೆ ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಓದಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಾರಾಯಣವು ಸಾಧಾರಣ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಗೋಪಾಲನು ದೇವರ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದುನಿಂತನು. ಕೂಡಲೇ ಆತು ಮಾಧವರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯಿತು. ಗೋಪಾಲನು ಅವರ ದುಡ್ಡಿಗೆ ಶನಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಂತೂ ಗೋಪಾಲನು ಪೋಷಾಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಹೊರಡುವ ತವಕದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಸತ್ತುವನಂತೆ “ ಕಾಕಾ, ನಿಮ್ಮ ಆಡ್ಡು ಕವು ಯಾವಾಗ ಮುಗಿಯಬೇಕು? ನಾನಂತೂ ನಿಮ್ಮ ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಕೂತು ಒಂದು ತಾಸಾಯಿತು ” ಎಂದು ಅಂದನು. “ ಗೋಪಾಲಾ, ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಈಗ ನನಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟಾದರೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಪಾರಾಯಣ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನೋಡೋಣ ” ಎಂದು ಮಾಧವರಾಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿದರು.

ಗೋಪಾಲನು ಇಂಥ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದೂ ಸೊಮ್ಮು ಹಾಕುವವನಲ್ಲ. ಅವನು ತಂದೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹುಬ್ಬುಗಂಟುಹಾಕಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನು. “ ನಿಮಗೆ ಅವಕಾಶವೆಂದು ಸಿಗುತ್ತದೆ? ಯಾವಾಗ ನೋಡಿದರೂ ದೇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೀರಿ. ಈಗ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿವಸಗಳಾದವು. ನಾನು ನಿಮಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು. ಇನ್ನೂ ತಡೆ, ತಡೆ, ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾಗದ ಮಾತು ನನಗೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ನೀವು ಎರಡನೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಹುದು ” ಮಾಧವರಾಯರು ಬಹಳ ಸಂತಾಪದಿಂದ - “ ಸಾಕು ಮಾಡು. ನಿನಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಡುವದರ ಹೊರ್ತು ಎರಡನೇ ಮಾತೇ ಇಲ್ಲ. ಕೂತರೆ ರೂಪಾಯಿ ನಿಂತರೆ ರೂಪಾಯಿ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಗಳಾದರೂ ಯಾತಕ್ಕೆ ಬೇಕು! ಮತ್ತೆ ಗೆಲೆಯರಿಗೆ ಪಾರ್ಟಿ, ಸಿನೇಮಾ, ನಾಟಕ ಇದೇ ಅಲ್ಲವೇ ನಿನ್ನ ಉದ್ಯೋಗ! ” ಎಂದು ಗುಡುಗು ಹಾಕಿದರು.

“ ಕಾಕಾ, ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗ ನಾನು ಸುಖಬಡುವದು? ಈ ತಾರುಣ್ಯ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಹಣ್ಣಾದ ಮೇಲೆ

ಆ ದುಡ್ಡು ತಕ್ಕೊಂಡು ಏನು ಸುಡಬೇಕು? ನೀವು ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ನೆನಪಿಗೆ ತರಬಾರದೇನು? ” ಎಂದು ಗೋಸಾಲನು ಮೃದು ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೇ ಒಳ ಹೊಡೆತಕ್ಕೊಟ್ಟನು. ‘ ಮೂರ್ಖಾ, ನಾವು ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಪರರು ಗಳಿಸಿದ ದುಡ್ಡಿನ ಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಾಟೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ದುಡಿಧು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗಳಿಸಿ ಸುಖಬಡುತ್ತಿದ್ದೆವು ’ ಎಂದು ಮಾಧವರಾಯರು ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದರು. “ ಓಹೋ, ನೀವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ದುಡ್ಡು ಗಳಿಸಿದರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಜಂಬ ಕೊಚ್ಚಬೇಡಿರಿ. ಅದೆಲ್ಲಾ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಇನ್ನು ಈ ದುಡ್ಡನ್ನಾದರೂ ನೀವು ಯಾರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಾದಿಡುವದು? ನನ್ನ ಗೋಸ್ಕರವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ದುಡ್ಡನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೊಡಬಾರದು? ”

ಮಾಧವರಾಯರು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ತಮ್ಮ ದತ್ತಕಮಗನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಬೆಳೆಯಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳಮಳಗೊಂಡರು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ “ ಭೇ, ವ್ರಾತ್ಯಾ, ಹೊರಟು ಹೋಗು. ನೀನು ಮುಸ್ಸಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಲಮನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ದುಡ್ಡನ್ನು ದಿನಾದಿನಾ ಹಾಳು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಿ. ನೀನು ಕೇಳಿದಂತೆ ದುಡ್ಡು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಎಷ್ಟು ಹಣವಾದರೂ ಸಾಲ ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೊರಟು ಹೋಗು. ನಿನಗೆ ನಾನು ಒಂದು ಪೈಯನ್ನು ಸಹ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಮಾಧವರಾಯರು ಹವಣಿಸಿದರು.

ಆ ಮೇಲೆ ಗೋಸಾಲನು - “ ನೀವು ನನಗೆ ದುಡ್ಡು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಸಾಲ ತೆಗೆಯುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ. ನೀವು ನನಗೆ ದತ್ತಕ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಆಸ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ಹೊರ್ತು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದರೂ ಯಾರಿದ್ವಾರೆ ! ” ಎಂದು ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದನು.

ಮಾಧವರಾಯರು ಒಹಳ ರೇಗಿದ್ದು - “ ಒಳ್ಳೇದು ನೋಡೋಣ. ಯಾರು ತಾನೇ ನಿನಗೆ ಸಾಲ ಕೊಡುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡುವರೋ ! ನಾನಂತೂ ಈ ಹೊತ್ತೇ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾರೂ ಸಾಲ

ಕೂಡಬಾರದೆಂದು ನೋಟೀಸು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ದುಡ್ಡು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೋ ನೋಡೋಣ” ಎಂದು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು.

ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಯುಕ್ತಿವಾದಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದು ನೋಡಿ ಗೋಪಾಲನು ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ರಾಸುಬಾಣ ಉಪಾಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಅವನು ಅಂದದ್ದು- “ಕಾಕಾ, ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೆದರಿಕೆಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹಾಕಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ನನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನೋಟೀಸು ಕೊಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಸುಂದರಾಬಾಯಿಗೂ ನಿಮಗೂ ನಡೆವ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಊರೊಳಗೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಮೇಲೆ ‘ದೇವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಳ್ಳವ’ “ಧರ್ಮಿಷ್ಠ” ಎಂಬ ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯು ಊರಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೋ ನೋಡಿ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ”

ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಹೆಸರು ತೆಗೆದ ಕೂಡಲೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಭೀತಿಯಿಂದ ತಣ್ಣಗಾದರು. ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಮಾತೆ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ಕೂಡ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಗುಪ್ತ ಕಾರಸ್ಥಾನವು ಇವನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು? ಇವನೊಬ್ಬನಿಗೇ ತಿಳಿದದೆಯೋ ಅಥವಾ ಈ ಅವಿವೇಕಿಯು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಅಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳು ಮಾಧವರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದಾಡಹತ್ತಿದವು. ಆ ಮೇಲೆ ಏನೂ ವಾಗ್ವಾದ ನಡೆಸದೆ ಚಟಕ್ಕನೇ ಎದ್ದು ಅಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಹೋದರು. ಗೋಪಾಲನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಾಧವರಾಯರು ತಿಜೋರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಂದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟು ತೆಗೆದು ಗೋಪಾಲನ ಕಡೆಗೆ ಚಲ್ಲಿದರು. ಆ ನೋಟು ತಕ್ಕೊಂಡು ಗೋಪಾಲನು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಅವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿಂತೆಯ ಕತ್ತಲೆಗವಿದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಲ್ಲನೇ ಅಂದದ್ದು - “ಕಾಕಾ, ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವು ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ನಾನೇನೂ ಅದನ್ನು ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಸಹ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನಾನೇನೂ ಅದನ್ನು

ಬೈಲಿಗೆ ಎಳೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಹೇಳಿದವನೇ ಓಡುತ್ತ ಅಟ್ಟದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಳಿದು ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಗೋಪಾಲನು ಹೊರಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮಾಧವರಾಯರು ತಿಜೋರಿಯು ಹಾಗೇ ಶೆರೆದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಗೋಪಾಲನು ಹೋದ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ನಿಂತುಕೊಂಡರು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಅನೇಕ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ತೋಚದೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಕಡೆಗೆ ಗೋಪಾಲನು ಕೊಟ್ಟ ಆಶ್ವಾಸನದಿಂದ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರು ಕೂಡಲೇ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದು ದೇವರ ಮನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪಾರಾಯಣಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರು. ಆ ನಂತರ ಜಪಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು. ನಿತ್ಯದಂತೆ ಹೊಲಕ್ಕೂ ಹೋದರು. ದಿನದ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ದಿನದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಯಂತ್ರವು ನಡೆಸಿದಂತೆ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಆ ಆ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿರದೆ ಏನೇನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ದೂರದೂರಿನೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೂರದೂರಿನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾಡಿದ್ದೊಂದು ಆದದ್ದೊಂದು.

ಮಾಧವರಾಯರಿಗೂ ಗೋಪಾಲನಿಗೂ ಮಾತಿನ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಾಗ ನರ್ಮದೆಯು ಅದೇ ಎರೆದುಕೊಂಡು ತಲೆ ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡುಮನೆಯ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಈ ಕೋಣೆಯು ದೇವರ ಕೋಣೆಗೆ ಹೊಂದಿ ಇತ್ತು. ಅದ್ದರಿಂದ ಪಿತಾಪುತ್ರರ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಆಕೆಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದವು. ನರ್ಮದೆಯು ಬಹಳ ಸರಳ ಮತ್ತು ಸಾಮ್ಯಸ್ವಭಾವದವಳು. ಎರಡನೆಯವರ ಗುಪ್ತಭಾಷಣವನ್ನು ಅವಳು ಎಂದೂ ಕೇಳಿದವಳಲ್ಲ. ಈ ಹೊತ್ತು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೂ ಸುಂದರಾಬಾಯಿಗೂ ನಡೆದ ವ್ಯವಹಾರದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಎದೆ ಝಲ್ಲೆಂದಿತು. ತಂದೆಯ ಅನೇಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಸಂಶಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಆಕೆಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ತಂದೆಯು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅನೇಕ ಜನರಿಂದ ಲಂಚತಂದು ಬಡ ಜನರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯಮಾಡಿ, ಶ್ರೀಮಂತರಾದ ಪಕ್ಷಗಾರರಿಂದ ದುಡ್ಡು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ಶ್ರೀಮಂತನಾದದ್ದು ಅವಳ ಕಿವಿಯ ತನಕ ಬಂದಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ಮಾಧವರಾಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರೆಂದಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ - “ಇದು ನೋಡಿರಿ, ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ದೇಕಾದರೆ ಅನೇಕ ಕುಟಿಲೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರವೆಂದಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು - ತಗಲು - ಕಪಟ ಇವು ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾರೂ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಲಾರರು. ಆದರೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಚಂಡ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಧೈರ್ಯವು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ಸಿಗಲಾರದು”, ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನರ್ಮದೆಯು ಅನೇಕ ಸಲ ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಏಕಪಕ್ಷೀವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ

ಶಿಥಿಲನಾಗಿದ್ದದ್ದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ನಿರುತ್ತರನಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ಅಟ್ಟದಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟದ್ದು—ಗೋಪಾಲನು ಆನಂದದಿಂದ ಜಿಗಿದಾಡುತ್ತ ಹೊರಬಿದ್ದದ್ದು - ತಂದೆಯು ಏನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದ್ದು - ಇವೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿ ಇದೇನೋ ಬಹಳ ಪಾಪದ ಕಾರಸ್ಥಾನವೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಷ್ಪಾಪಳಾದ, ಸಾತ್ವಿಕಳಾದ ತಾಯಿಯ ಶುದ್ಧಜೀವನ ಶುಭನಿಶಾಸನವಾಗಿ ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಎರಡು ಹನಿ ನೀರು ತಟಗಿ ದವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಅಕ್ಕ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಒವರಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಕುಂಕುಮವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಹೋದಳು.

ನರ್ಮದೆಯ ಮೇಲೆ ರಂಗೂಬಾಯಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಎರಡು ಮೂರುಸಾರೆ ಒವರಿದರೂ ವಿಚಾರಮಗ್ನಳಾದ ಅವಳಿಗೆ ಕೇಳಿ ಸಿದ್ಧಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವಳು ಒಳಗೆ ಹೋದವಳೇ ಮಡಿನೀರಿನ ಕೊಪದ ಹತ್ತರ ಇರುವ ಈಳಿಗೆಯನ್ನು ಪಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಳು. ಕೂಡಲೇ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು - “ ಇದೇನೆ, ನಮ್ಮವ್ವಾ? ಮಡಿನೀರು ಮುಟ್ಟೇ! ದೂರ ಸರಿ. ನೀನು ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಳಾದರೂ ನಿನಗೆ ಮಡಿ ಮೈಲಿಗೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ ” ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದಳು. “ಅಕ್ಕಾ, ನನಗೆ ಮಡಿಯ ಕೊಡವು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತೇನಮ್ಮಾ ” ಎಂದು ನರ್ಮದೆಯು ಅನ್ನುತ್ತಾ ಈಳಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದೂರ ಹೋಗಿ ಪಲ್ಲಿಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಕುಳಿತಳು. ಮಾಧವರಾಯರ ಅಡಿಗೆಮನೆಗೆ ಕಿಡಿಕೆಗಳೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬೆಳಕಿಂಡಿಯು ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಒಳಗಿನ ಪರಾರ್ಥಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಮನೆಯೇ ಹಳೆಯ ಪದ್ಧತಿಯದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆಮನೆ - ಬಚ್ಚಲಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ತೀರ ಕಡಿಮೆ. ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಜೇಡಹುಳಗಳ ಜಾಳಿಗೆಗಳು ತುಂಬಾ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಅಡಿಗೆ ಒಲೆಯ ಹೊಗೆಯು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ವಾರ್ಗಗಾಣದೆ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಪ್ಪು ಮಾಡಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ರಂಗೂಬಾಯಿಯ ಮಡಿಗಂತೂ ತಾಳವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೈತೊಳ

ಕೊಂಡು ಬಚ್ಚಲದಿಂದ ಒಳಗೆ ಬರುವಾಗ ಅವಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಾಕಂದರೆ ಎಲಿಯಾದರೂ ನೋಡು ತುಳಿಯುವೆನೆಂಬ ಭಯವು ಅವಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಇತ್ತು. ನೂಲಿಗೆ ಅವಳು ಇಷ್ಟು ಅಂಜಿದರೂ ಅಡಿಗೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೂದಲು, ಕಡ್ಡಿ, ಇದ್ದಲಿಯ ಚೂರು ಮುಂತಾದವು ಬಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಏನೂ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ನರ್ಮದೆಯು ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವಿತ್ತು. ನರ್ಮದೆಯು ಮಡಿ ನೀರಿನಿಂದ ಮೈತೊಳಕೊಂಡು ಬಂದರೂ ಅವಳನ್ನು ರಂಗೂಬಾಯಿಯವರು ಅಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬರಗೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ನರ್ಮದೆಯು ಇನ್ನೂ ಒಂದಾದರೂ ಹಡೆದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತನಗಾದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರೋ? ಹೌದು, ಒಂದು ಕೂಸು ಹುಟ್ಟಿ ಅದು ಸತ್ತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಡಿಯು ನರ್ಮದೆಯ ಮಡಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದೆಂದು ಅವರ ಮತವು.

ಮಡಿಮೈಲಿಗೆಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಸಾಂಪ್ರತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹುಚ್ಚುತನದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮಡಿ ಅಂದರೆ ದೇಹದಿಂದಲೂ, ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರುವದೆಂಬದನ್ನು ನಮ್ಮ ಜನರು-ವಿಶೇಷತಃ ಹೆಂಗಸರು- ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಲಸಾದ ವಸ್ತ್ರವಾಗಲಿ ಪದಾರ್ಥವಾಗಲಿ ಮಡಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೊಳೆಯುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮಡಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಬಹುತರವಾಗಿ ಹೊಲಸಾಗಿಯೂ ಕಮಟಾಗಿಯೂ ಇರುವದರಿಂದ ಮಡಿಗೂ ಹೊಲಸಿಗೂ ಇರುವ ಸರಸ್ವರ ವಿರೋಧವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ.

ನರ್ಮದೆಯು ಪಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜಪಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಗೂ ಉದ್ದಟ ತಮ್ಮನಾದ ಗೋಪಾಲನಿಗೂ ಏನೇನೋ ಸಂವಾದವಾಯಿತೆಂಬದನ್ನು ಕೇಳಲು ಬಹಳ ಕುತೂಹಲವಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಬಂದು ದುಡ್ಡಿನದೆಸೆಯಿಂದ

ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆಂಬದು ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಲಕ್ಷ್ಯಗೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ಪೀಡಿಸಿ ಪೀಡಿಸಿ ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು.

“ನರ್ಮದಾ, ಅಪ್ಪನು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನೇನು?”

“ಅಕ್ಕಾ, ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ? ಎದ್ದು ಅಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಳಗೆ ಬಂದನು”

“ಗೀತಾ ಪಾರಾಯಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಹೋದನೇ? ತಾನೇ ತಿಜೋರೀ ತೆರೆದನೇ?”

“ಹೌದು ಹೌದು. ಗೋಪಾಲನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕೀಲಿಕೈಕೊಡುವದು? ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಅವನು ಬಿಡುವನೇ?”

“ನರ್ಮದಾ, ಈ ದತ್ತಕ ಮಗನಿಂದ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಅನ್ನಗಾಣದ ಈ ಪೋಲಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಗ ನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸುಖದಿಂದ ಬೆಳೆಯಿಸಿದರೆ ಈಗ ಅಪ್ಪನ ದುಡ್ಡನ್ನೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತಿಗೆ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಕೂತಿದ್ದಾನೆ. ಅಪ್ಪನು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇವನು ನಮಗೆ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ ಕೊಡುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ.

“ರಂಗಕ್ಕಾ, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ನೀನು ಯಾಕೆ ಚಿಂತೆ ಮಾಡಿ ಸೊರಗುವಿ? ಹೆಂಗಳೆಯರಾದ ನಮಗೆ ಈ ಆಸ್ತಿಯಿಂದೇನು? ಅಪ್ಪನ ಪಶ್ಚಾತ್ ಹೇಗಾದರೂ ಈ ಆಸ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ಉಳಿದ ದಾಯಾದರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತೇ ಹೊರತು ನಮಗೇನೂ ಅದು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅದೆಲ್ಲ ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಈ ದತ್ತಕ ಮಗನಿಗೇ ಹೋಗುವ ದಾದ ಮೇಲೆ ನಾವೇಕೆ ಈ ದುಡ್ಡಿ ಗಾಗಿ ಸೊರಗಿ ಸಾಯಬೇಕು? ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವರು ಹುಲ್ಲು ಮೇಯಿಸುವನೇ?”

“ತಂಗೀ, ಏದೆಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಲುಚಂದ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗೋಪಾಲನು ದುಡ್ಡನ್ನು ನೀರಿನಂತೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ ಎಷ್ಟು

ದುಡ್ಡಾದರೂ ಸಾಲದು. ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆ ಏನು ಎಂಬದರ ವಿಚಾರವೇ ನಿನಗೆ ಹೊಳೆಯುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ”

“ಅಕ್ಕಾ, ಇದೆಲ್ಲ ಅನುಭವಿಕನಾದ ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಾರದಿತ್ತೇನು?

“ನರ್ಮದಾ, ಅದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯ. ಅವನು ಮರಣೋನ್ಮುಖಳಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವಾಗ ರಾಮ ಭಟ್ಟರು ಬಂದು, “ಅಮ್ಮಾ, ನಿಮಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ನಿಮಗೆ ತಿಲೋದಕ ಪಿಂಡೋದಕಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಗನು ಬೇಕು. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದತ್ತಕವಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು” ಎಂದ ಹೇಳಲು ಅವನು ದತ್ತಕ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಹಟ ಹಿಡಿದಳು. ಅಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದತ್ತಕ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಯನ್ನು ಮೀರಬಾರದೆಂದು ರಾಮಭಟ್ಟರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಪ್ಪನು ಮಾಡಿದ್ದೊಂದು. ಆದದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು. ಹೀಗಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ” “ಅಕ್ಕಾ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಾವು ಶಿರಸಾ ವಹಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಭಿಕ್ಷಾ ಪಾತ್ರೆಯು ಬರುವದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಹಣೇಬರಹವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವರಾರು?” “ನರ್ಮದೆ, ನೀನು ಹೇಳುವದು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನಂತೂ ಅಪ್ಪನು ಮಾಡಿಟ್ಟ ದುಡ್ಡು ಗೋಪಾಲನ ಕೈಗೆ ಹತ್ತದಂತೆ ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂದು ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಗತಿ ನೆಟ್ಟಗಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.”

“ಅಕ್ಕಾ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವೆಯಂತೆ. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಆದೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಬಿಟ್ಟು ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವರ ಜಪಮಾಡು. ದೇವರು ದಯಾಳುವು. ನಮ್ಮನ್ನೇನೂ ಮರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.” ಆಗ ರಂಗೂಬಾಯಿಗೆ ಜಪಮಾಲೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಅವಳು ಪುನಃ ಜಪಮಾಡ ಹತ್ತಿದಳು. ಅವಳು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಒಂದು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಪ ಮಾಡಿದಳೋ ನಮಗಂತೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

೩.

ಹಸುರು ನೋಟುಗಳ ಪ್ರವಾಸವು.

ಶ್ರೀ ವಶಿವ, ಎಂಥ ಕಲಿಕಾಲವಿದು! ನಾವು ದುಡ್ಡು ಸುರುವಿ ಹೊಲಾ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೊಲದ ಹಣದ ವಸೂಲಿಗೆ ರೈತನ ಮೇಲೆ ಮೊಕದ್ದಮೆ ನಡೆಸಿ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಎದತಾಕಬೇಕು. ಎಂಥ ರಕ್ಕರಪ್ಪಾ ಈಗಿನ ರೈತರು! ನಮ್ಮ ಹೊಲದ ದುಡ್ಡು ನಮಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ತೊಂದರೆ! ಎಷ್ಟು ಬಟಾಟೋಸ!

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅದೇ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಉಶೈಂದು ಕೂತುಕೊಂಡ ಮಾಧವರಾಯರ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಹೊಲದ ರೈತನಾದ ಬಸಪ್ಪನು ಅದೇ ಊರವನು. ಅವನು ರಾಯರಿಗೆ ವರುಷಕ್ಕೆ ೩೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಲಾವಣಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ವರ್ಷ ಧಾನ್ಯಗಳ ಧಾರಣೆಯೆಲ್ಲ ಇಳಿದು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಧ ಹಣದ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಅಂಗಲಾಚಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

“ಅದೆಲ್ಲ ಅಗದ ಮಾತು. ನೀನು ಪೂರಾ ಹಣಾ ಕೊಟ್ಟೀ ತೀರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಪಂಚವು ಸಾಗಬೇಡವೇ? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನ, ದಕ್ಷಿಣೆ, ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಹಬ್ಬ ಹುಣ್ಣಿವೆ, ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳು, ಇವೆಲ್ಲಾ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದೆ ಸಾಗುವವೇ?” ಎಂದು ಮಾಧವರಾಯರು ವಾದಿಸಿದರು.

“ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ಎಷ್ಟಾದರೂ ಧನಿಕರು. ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಮಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ನಾನು ಬಡವನು. ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗನು. ಮೇಲಾಗಿ ರಟ್ಟೀ ಮುರಿದು ದುಡಿಯುವ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಮಗನು ಈಗೇರಡು ವರ್ಷದ ಹಿಂದಿನ ಮಾರೀಬೇನೆಯ ಹಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತು

ಹೋದನೆಂಬದು ತಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ದಯಮಾಡಿ ಅರ್ಧ ಹಣವನ್ನು ಸೂಟ ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಡವನ ಮನೆತನ ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿ ದಂತಾಗುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಬಸಪ್ಪನು ಹಲುವಿದನು.

“ ಹೌದೋ, ನೀನು ಹೇಳುವದೆಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ ಗಂಟೆ? ಬರುವ ೧೫೦ರೂ. ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗಾದೀತು? ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಅರ್ಧ ಹಣಾ ಈಗ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಹಣದ ಎರಡು ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ನೂಕಕ್ಕೆ ಅಚರಂತೆ ಬಡ್ಡೀ ಹಾಕಿ ಸಾಲದ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬಹುದು ” ಎಂದು ಮಾಧವರಾಯರು ದೊಡ್ಡದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು.

“ ಸ್ವಾಮಿ, ಇಷ್ಟು ಹಣಾ ಬಡ್ಡೀ ಸಹಿತ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷವಾ ದರೂ ತಮಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡಲಿ? ಹತ್ತಿಯ ಧಾರಣೆಯು ಇಳಿದು ಹೋಗಿದೆ. ಭತ್ತಜೋಳಗಳ ಬೆಲೆಯು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ತಮಗೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಮಾತುಕೊಟ್ಟು, ಕೊಟ್ಟ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಲಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅರ್ಧ ಹಣವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮ ಮಗನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಬಸಪ್ಪನು ಧನಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಏನಾದರೂ ಮಾಧವರಾಯರ ಹೃದಯವು ಕರಗಲಿಲ್ಲ.

ಕಡೆಗೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಎಲ್ಲ ಹಣಕ್ಕೆ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನೋಕದ್ದೆನು ನಡೆಸಿ ರೈತನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮಂತೆ ತೀರ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಮಲೇದಾರರಿದ್ದವರು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಮಾತನ್ನು ನಂಬುವದು ಬಿಟ್ಟು ರೈತನ ಮಾತು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳುವರೇ? ತೀರ್ಪಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ರೈತನ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಜಂಗಮ ಜಿಂದಿಗೆಯ ಜಪ್ತೀ ಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋರ್ಟಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೋರ್ಟಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮಾಧವರಾಯರು ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ವೈಶಾಖಮಾಸದ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿ ರಾಯ

ರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಬೇಜಾರಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬೇಜಾರದ ಭರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಬಸಪ್ಪನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ದುಡಿಯುವ ರೈತನು. ಅವನು ಒಬ್ಬ ರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಹಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಎಂದೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೊಡುವವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗಿರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಅವನ ಅಂಟು ನಿಂತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಆರು ಮಕ್ಕಳು - ಎರಡು ಗಂಡು, ನಾಲ್ಕು ಹೆಣ್ಣು. ಮುಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ದುರ್ದೈವವು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿತ್ತು. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಎಲ್ಲ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರೂ ಧನಿಯು ದುಡ್ಡು ಮುಟ್ಟುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಸಪ್ಪನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿದ ದುಡ್ಡು ಏನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಮನೆ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಕುಟುಂಬವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದವರಿಂದ ಗಳಿಕೆಯನ್ನೂ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಬಾಯಿಗೂಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಪ್ರಯಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಸಾಲಾ ತೆಗೆದು ಹೊಲವು ಯಜಮಾನನ ದುಡ್ಡು ಮುಟ್ಟಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಹಣಗಾಡಿದನು. ಆದರೆ ತಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾವುಕಾರನು ಹೇಗೆ ಸಾಲಾ ಕೊಡಬೇಕು ? ಆದ್ದರಿಂದ ಜಂಗಮ ಜಿಂದಿಗೆಯ ಜಪ್ತಿಗೆ ಕೋರ್ಟಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಕೂಡಲೇ, ಬಸಪ್ಪನು ಬಹಳ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾದನು. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಏನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳು. ಒಂದು ಎಮ್ಮೆ, ಒಂದು ಆಕಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದವು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುತರವಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನವು ಇವೆಲ್ಲ ಹೋಗುವವೆಂದು ಅವನು ಅಂಜಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಪ್ತಿ ಆದರೆ ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಹೋಗುವದೆಂತಲೂ, ತನ್ನ ಮನೆತನದ ಒಳ್ಳೇ ಹೆಸರಿಗೆ ತಾನೇ ಮುಸಿಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಆಗುವದೆಂತಲೂ ಮುಂದೆಯಾರೂ ತನಗೆ ಹೊಲ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂತಲೂ ಅವನು ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ದಂಡೆಗಾಣದೆ ಇದ್ದನು.

ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋಚದೆ ತನ್ನ ನೆರೆಯವನಾದ ಬಳವಂತರಾಯನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಜಿಂದಿಗೆಯ ಜಪ್ತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬವೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶ.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಮಾಧವರಾಯರ ಸೋದರತ್ತೆಯ ನೊಮ್ಮ ಗನು. ಅವನ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರು ರಾಧಾಬಾಯಿ. ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ನಾರಾಯಣರಾಯನು, ಬಳವಂತನು ಚಿಕ್ಕವನಿರುವಾಗಲೇ, ತೀರಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಅನಾಥಳಾಗಿ ಸಮೀಪದ ಸಂಬಂಧಿಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯ ಆಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಮಾಧವರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು. ಮಾಧವ ರಾಯರಿಗೇನೋ ಇವರು - ತಾಯಿಮಕ್ಕಳು - ಬಂದು ತಮ್ಮ ಮನೆ ಸೇರಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ವಸ್ತ್ರ ಒಡವೆಗಳು ಬಹಳ ಇದ್ದವರಿಂದ ಅವರು ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಕೊಟ್ಟ ರೆನ್ನ ಬೇಕು. ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಒಂದು ಖಾಸಗೀ ಹಾಯಸ್ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಷಕರಿದ್ದರು. ಅವರು ಬಹಳ ಮಿತವ್ಯಯದಿಂದಿದ್ದು ಮತ್ತು ಲೇಖನ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಎರಡುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಶೇರು ಬಂಗಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. “ಇನ್ನೇಕೆ ನನಗೆ ಈ ವಸ್ತ್ರ ಒಡವೆಗಳು? ಇವನ್ನು ಮಾರಿ ಬಂದ ಹಣವನ್ನು ಉಳಿದ ಹಣದೊಂದಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಡಿ. ಬಡ್ಡಿ ಯಾದರೂ ಬಂದೀತು” ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಎಲ್ಲ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಮಾಧವರಾಯರ ವಶ ಮಾಡಿದಳು. ಮಾಧವರಾಯರಾದರೂ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಟ್ಟರು.

ಬಳವಂತನು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗುವ ವರೆಗೆ ಮಾಧವರಾ ಯರಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿತನು. ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಬಹಳ ಚುರುಕು. ಜನರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೀವ್ರವೇ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಒಳ್ಳೇ ಸ್ವಭಾವವು. ಮೇಲಾಗಿ ತಂದೆಯು ಸತ್ತು ಹೋದದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ತಾಯಿಯು ಎರಡನೇಯವರ ಮನೆಸೇರಿ ದುಡಿಯುವದನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ಕಲಿತು ಸಮರ್ಥನಾ ಗದ ಹೊರ್ತು ಗತೈಂತರಿಲ್ಲೆಂದು ಮನದಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗುತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹುಮಾನದೊಂದಿಗೆ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಕಲಿಸಿ ಎಮ್. ಎ. ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ರಾಧಾಬಾ

ಯಿಯ ಹಂಬಲವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಕಲಿಸುವದು ಮಾಧವರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. “ಮುಂದೆ ಕಲಿತು ಏನು ಮಾಡುವದು? ಕಲಿಯುವದರಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ಸುರುವುವದು ದೊಡ್ಡ ಮೂರ್ಖತನ. ಬಳವಂತನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ನನ್ನಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವೆನು.” ಎಂದು ಮಾಧವರಾಯರು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. “ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಹುಡುಗ; ಇನ್ನೂ ಕಲಿಯುವ ಆಸೆಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕಾರಕೂನಿಗೆ ಹಚ್ಚುವದು ಬೇಡ. ಅವನ ಹಿರಿಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಕೆನ್ನುವ ತನಕ ಕಲಿಯಲಿ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಧವರಾಯರ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ತೀರಿದಳು. ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಇರುವ ತನಕ ಅವಳು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಜನರ ಪರಾಮರಿಕೆಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ರಾಧಾಬಾಯಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸು ಯಾವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನೋಯಬಾರದೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ಅವಳಿಗೆ ಮನೆಗೆಲಸವನ್ನೇ ಹಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಗಂಗಾಬಾಯಿಗೆ ಜಡ್ಡು ಆದಮೇಲೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಮನೆಯ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸದೊಳಗೆ ಹೋಗತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳು ನಿರಭಿಮಾನ ಸ್ವಭಾವದವಳು. ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಗಂಗಾಬಾಯಿಗೆ ಮನೆಯ ಎಲ್ಲ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ತಾನೇ ನೋಡಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ರಾಧಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಳಿಗಾಗಿ ಮನೆ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಆಶ್ರಿತಳಂತೆ ಕಾಣಹತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವದು ನೆಟ್ಟಗಲ್ಲವೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಳವಂ ತನ ನೌಕರಿಯ ಮಾತು ಎತ್ತಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು “ಅಣ್ಣಾ, ದಯಮಾಡಿ ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಬೇಡ. ಪೂರಾ ಕಲಿಯಲಿ. ಹೇಗಾದರೂ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಬಡ್ಡಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಾಲದಿದ್ದರೆ ಮೂಲಧನವನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಸ ಬೇಕು” ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಹೇಳಿದಳು.

ಆಗ ಮಾಧವರಾಯರು- “ಛೇ, ಹುಚ್ಚೇ, ಎಲ್ಲಿಯ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಬಡ್ಡಿ! ಆಕೆಯು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಅಂತಾ ಕಾಣತದೆ.” ರಾಧಾಬಾಯಿ- “ಅಣ್ಣಾ ಏನದು ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವಿರಿ? ನನಗೇನೂ ಯಾವ ಸುದ್ದಿಯೂ ಇಲ್ಲ” ಎಂದು ಬಹಳ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನುಡಿದಳು. ಮಾಧವರಾಯರು ಬಹಳ ಕೆಟ್ಟ ಮೋರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನೆಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ “ರಾಧಾ, ಅವಳು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ ಏನು ಮಾಡುವದು? ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಆ ಬ್ಯಾಂಕು ದಿವಾಳಿ ತೆಗೆದದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಹಣವೆಲ್ಲ ಮುಳುಗಿದ್ದಲ್ಲದೆ ನನ್ನದೂ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಹೋಯಿತು. ನಿನ್ನ ದುಡ್ಡು ಇದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಮಗನ ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾನೆಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಬರುತ್ತಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಬಹಳ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ ಉಸುರಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಝುಕ್ಕೊಂದು ಇಳಿದುಬಿಟ್ಟಳು.

ಅವಳಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಮಾಧವರಾಯರು ದುಡ್ಡು ಎತ್ತಿಹಾಕಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ಹೊಳೆಯಿತು. ಬ್ಯಾಂಕು ದಿವಾಳಿ ತೆಗೆದದ್ದು ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೆ ಕೋಮಲ ಸ್ವಭಾವದವಳಾದ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ತನಗೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂತಲೂ ಹೋದ ಹಣದ ಬದಲಾಗಿ ಧನಿಕನಾದ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಾನರೂ ಹಣ ಕೊಡಿಸುವ ಯೋಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳೆಂತಲೂ ಅವಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಮಾಧವರಾಯರ ಕುಟಿಲ ತನವು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ತನ್ನ ಗಂಡನ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವಸ್ತುಕವನ್ನೂ ತನ್ನ ವಸ್ತು ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಮಗನ

ಘಾತ ಮಾಡಿದನೆಂದು ನೋಂದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ಎಲ್ಲ ದುಡ್ಡನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲ ದುಡ್ಡನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ಕಪಟರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ದಡ್ಡತನವನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ದುಡ್ಡಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಂದಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿದ್ದನ್ನೂ ನೆನೆ ನೆನೆದು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಚನ್ನಾಗಿ ಹಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮಾಡುವದೇನು? ಇನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಧವರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ನಿಲ್ಲಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮರುದಿನವ ಮುಂಜಾನೆ ಬಳವಂತನ ಸಂಗಡ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆ ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಇರಹತ್ತಿದಳು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿರುವ ಒಂದೆರಡು ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಮುತ್ತಿನ ಒಡವೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಧವರಾಯರ ವಶಮಾಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಜಾಣತನವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಂಚ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಬಳವಂತನ ಸಂಗಡ ಹೋಗಿ ಮಾರಿ, ಬಂದ ಐದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮೇಲೆ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಡಿಸಿದಳು. ಇದೇ ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಡತನದಿಂದ ಮನೆಯ ಚರಿತಾರ್ಥ ಸಾಗಿಸ ಹತ್ತಿದಳು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ದಿನವ ನಡೆದೀತೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಅವಳ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಕಟಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ದೇವರೇ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನೆನ್ನ ಬೇಕು. ನಾರಾಯಣರಾಯರ ಕಕ್ಕನ ಮಗನಾದ ಗೋವಿಂದರಾಯನು ಬಳ್ಳಾರಿಯಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವೇದ ವೈದ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಹಡೆದು ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ಅವನಿಗೆ ರಾಮನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಮಗನೂ, ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗು

ವಸರು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಅನ್ನ ಗಾಣುವದೇ ಪರಾಕ
ಷ್ಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋವಿಂದರಾಯನು ಪತ್ರ ಬರೆದು ರಾಧಾಬಾಯಿ
ಯನ್ನೂ ಬಳವಂತನನ್ನೂ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಮನೆಯ
ಆಡಳಿತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದಲೂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದಲೂ ಅವಳ
ಸಂಗಡ ನಡೆಯಹತ್ತಿದನು. ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಬಳವಂತನಿಗೆ ಮುಂಬ
ಯಿಯ ಪಶುವೈದ್ಯಕ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಶಿಕ್ಷಿತು. ಮುಂದೆ
ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಳವಂತನು ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ
ತಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಶಂಕರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇರಹತ್ತಿದನು.
ನೌಕರಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋಕಡೆಗೆ ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು.
ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನೌಕರಿ ಹತ್ತದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು
ಗೋವಿಂದರಾಯನಿಂದ ಐದುಸೂರುರೂಪಾಯಿ ಸಾಲಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ನಾಲ್ಕು ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಆಕಳುಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡು—ತಂದು ಒಂದು
'ಡೇರಿ' ಅಂದರೆ ಹಾಲು ಪೂರೈಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಊರೊಳಗಿನ
ದನಗಳ ರೋಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಇನ್ನೂ ಆರಂಭವಿದ್ದ
ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರ ಚರಿತಾರ್ಥವು
ಮಾತ್ರ ಬಡತನದ ರೀತಿಯಿಂದಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಳವಂತನಿಗೂ ಮಾಧವರಾಯನ ರೈತನಾದ ಬಸಪ್ಪನಿಗೂ ಇತ್ತ
ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷ ಪರಿಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರ ಮನೆಗಳೂ ಸಮೀಪವಿ
ದ್ದದ್ದು ಒಂದು ಕಾರಣ. ಬಳವಂತನು ಬಸಪ್ಪನ ಎತ್ತುಗಳಿಗೆ ಬೇನೆ ಬಂದಾಗ
ಔಷಧೋಪಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಎರಡನೇ
ಕಾರಣ. ಇದರಿಂದ ಬಸಪ್ಪನಿಗೆ ಬಳವಂತನ ಮೇಲೆ ತುಂಬಾ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು
ಬಸಪ್ಪನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಹತ್ತರ ಬಂದು
ತನ್ನ ಸಣ್ಣಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಗಿಡಮೂಲಿಕೆಯ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು
ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಸಪ್ಪನಿಗೂ ಬಳವಂತನಿಗೂ ಋಣಾನು
ಬಂಧವುಂಟಾಗಿತ್ತು.

ಬಸಪ್ಪನ ಮೇಲೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆಪತ್ತು ಅಂದರೆ ಜಪ್ತಿಯ
ಹುಕುಮು ಬರಲಾಗಿ ಅವನು ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಬಳವಂತನ

ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಅದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಬಳವಂತನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಸಾಲಾ ಕೊಡೆಂದು ಕೇಳುವದು ಅವನಿಂದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡನೇಲೆ ಬಳವಂತನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿ - “ ಬಸಪ್ಪಾ, ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಯಾಕೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ? ” ಎಂದನು.

ಬಸಪ್ಪ- “ ಮಹಾರಾಯರೇ, ಅವನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದು ಕ್ಷಿಂತ ಒಂದು ಬಂಡೆಗಲ್ಲಮೇಲೆ ತಲೆ ಒಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಲೇಸು. ಅದ ರಿಂದೇನೂ ಆಗಲಾರದು ” ಎಂದು ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಬಳವಂತ- “ ನಿನಗೆ ಹಾಗೆ ಅನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾನೊಂದು ಸಾರೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿಯೇ ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತೇನೆ. ಅದರಲ್ಲೇನು ತಪ್ಪು? ನೀನು ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಾ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಬಳವಂತನ ಅಗ್ರಹಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಬಸಪ್ಪನು ಒಡಂಬಟ್ಟನು. ಬಳವಂತನು ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮಾಧವ ರಾಯನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.

ಬಳವಂತನು ಬಂದಕೂಡಲೇ ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಮೇಲೆ ಈ ಹೊತ್ತಿಸವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಕಾಲಿಡದ ಬಳವಂತನು ಈ ಹೊತ್ತು ಏಕೆ ಬಂದನು? ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲವೆಂಬದು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು; ಆದರೂ ಉಪಚಾರದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಧವರಾಯರು - ‘ತಮ್ಮಾ ಬಾಳೂ, ಇದೇನು? ಬಹಳ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆ!’

ಬಳವಂತ- “ ಕಾಕಾ, ಈ ಬಸಪ್ಪನ ಕೆಲಸದನಿಮಿತ್ತ ತಮ್ಮ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಬಡವನಿಗೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮ ದುಡ್ಡನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವನು. ”

ಮಾಧವರಾಯರು- “ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು? ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ವರ್ಷ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಅವಧಿ, ಅವಧಿ ಅವಧಿ ಅಂದರೆ ಅದೆಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು ನೋಡು. ಕಾಲವಿಲಂಬ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇವ ನಿಗೆ ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೇ ಹೊರ್ತು ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ’

ಬಳವಂತ- “ಕಾಕಾ, ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಇವನು ನಿಮ್ಮ ದುಡ್ಡು ಕೊಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಕೊಡುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಕೊರುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇವನ ಮನೆಯ ಜಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಾರದು.”

“ಓಹೋ ! ಎಷ್ಟು ಧೈರ್ಯವಪ್ಪಾ ನಿನ್ನದು. ನೀನಾದರೂ ದುಡ್ಡು ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡುವದು ? ನಿಮ್ಮ ಎಮ್ಮೆ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹಾಕುವಿಯೋ ಏನು ?” ಮಾಧವರಾಯರು ತಿರಸ್ಕಾರದ ಸಗೆಯಿಂದ ನುಡಿದರು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಳವಂತನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಮಾಧವರಾಯರು ತನ್ನ ದರಿವ್ರಾವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಿಟ್ಟ ವಾಗ್ವಾಣವು ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಮುಂದೆ ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. “ಒಳ್ಳೇದು, ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಂತೆ ಆಗಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿದವನೇ ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ಆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. “ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿತ್ತು ಏನೂ ಫಲಿತಾಂಶವಾಗದೆಂದು. ಆದರೂ ಏನೂ ಬಸಪ್ಪನ ದೈವಬಲವು ಹ್ಯಾಗಿದೆಯೋ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ” ಎಂದು ಆಕೆ ನುಡಿದಳು.

ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದದ್ದರಿಂದ ಬಳವಂತನು ಬಸಪ್ಪನಿಗೆ ‘ಸಂಜೆಯಮುಂದೆ ಬಾ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆ ದಿನ ಯಾರಿಗೂ ಊಟ ಸವಿಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತೋಚಲಿಲ್ಲ. ಆ ದಿವಸ ಬಳವಂತನು ಏನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಊಟ ಮುಗಿಸಿದನು. ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಮಾಧವರಾಯರು ಅಡಿದ ಮರ್ಮಭೇದಕ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವುಂಟಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಗಂಡನ ದುಡ್ಡಾದರೂ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡಳು.

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಸಪ್ಪನು ಬಳವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಳವಂತನು ಎರಡು ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಾಲಾ ದೊರಕಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ತಾರಣವಿಲ್ಲದೆಯಾರೂ ಮೂರುನಾಲ್ಕು

ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲಾಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಬಸಪ್ಪನಿಗಂತೂ ಸ್ವಂತ? ಹೊಲವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಣ್ಣದೊಂದು ಮನೆಯಿತ್ತು. ಅದೇ ಮನೆಗೇ ಈಗ ಚಕ್ರವು ಬಂದಿತ್ತು. ಕಡೆಗೆ ಮಾಧವರಾಯರು ತಿರಸ್ಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಡಿತೋರಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾರ್ಗವೇ ಗತಿಯೆಂಬಂತೆ ಬಳವಂತನಿಗೆ ತೋರಹತ್ತಿತ್ತು. “ಆದರೆ ಎನ್ನೊ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಬತ್ತೀ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವವರಾರು? ಅವನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು! ಮಾರಿದರೆ ಚರಿತಾರ್ಥದ ಸಾಧನವೇ ಕಡಿದುಹೋಗುವದು ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಜಿಗಪ್ಪ ಗೋವಿಂದರಾಯರು ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲದಭಾರವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವದು. ಬಳ್ಳೀದು. ಬಂದದ್ದುಬರಲಿ. ಈ ಬಡವನನ್ನು ಮುಕ್ತಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಯಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಅವರ ದುಡ್ಡನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಚಲ್ಲಬೇಕು. ಎನ್ನೊ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಮಂಗಳವಾರದ ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರಿಬಿಡಬೇಕು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಳವಂತನು ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಬಸಪ್ಪನಿಗೂ ತನ್ನ ಮನೋಗತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ, ಏನೋ ವಿಚಿತ್ರವೆನಿಸಿತು. ಏನು ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂಬದು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಬಸಪ್ಪನು ಮಾತ್ರ-“ಅಪ್ಪನವರೇ, ಇದೇನು ನೀವು ಹೇಳುವಿರಿ? ನನ್ನ ಸಾಲಕ್ಕಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ದನಕರುಗಳ ಮಾರಾಟವೇ! ಛೇ, ಇದಾಗಕೂಡದು. ನನಗೆ ಬಂದದ್ದು ಬರಲಿ; ನನ್ನ ಮನೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳೆಲ್ಲ ಹೋಗಲಿ. ನನಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯ ವಾಸವಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗೃಹಚಾರ ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಇದ್ದ ಹೊಟ್ಟೆಬಟ್ಟೆಯ ಸಾಧನವನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ” ಎಂದು ಗದ್ದದ ಸ್ವರದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಚಿಂತಾತುರರಾಗಿ ಕೂತಿರಲು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಮಾಧವರಾಯನ ಮಗಳಾದ ನರ್ಮದಾಬಾಯಿಯು ಬಂದಳು.

ನರ್ಮದೆಗೆ ಬಸಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಒಂದ ಪೇಚು ರಂಗೂಬಾಯಿಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಮಾಧವರಾಯರು ಬಳವಂತನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವಾಗ ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಲ್ಲಾ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ರಂಗೂಬಾಯಿಗೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯಮೇಲೂ ಬಳವಂತನಮೇಲೂ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು. ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಡೆಗೆ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ

ಹೋಗಿ ಎರಡನೇ ಕಡೆಗೆ ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಕೊಡಲೇ ಅನಳು ಹಿತ್ತಲಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತುಲಸೀಕಟ್ಟೆಯ ಮುಂದೆ ಜಪಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನರ್ಮದೆಯ ಮುಂದೆ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹರವಿದಳು. ನರ್ಮದೆಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಏನೂ ಮಾರುತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಶ್ರುಬಿಂದುವು ಮಾತ್ರ ಹೊರಸೂಸಿತು. ಆದರೆ ಮೋರೆಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅನಳು ತನ್ನ ಭಾವವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಮುಂದೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೆಲ್ಲ, ನರ್ಮದೆಯು ಜಡ್ಡಾದವಳಂತೆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದಳು. ಇಳಿಹೊತ್ತಾಗಲು ದೇವರಗುಡಿಗೆ ಹೋಗುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅವಳು ರಾಧಾ ಬಾಯಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದಳು.

ನರ್ಮದೆಯು ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮನೆಗೆ ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಅವಳು ಎಂದೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ಕಂಡಕೊಡಲೇ, ರಾಧಾಬಾಯಿಯು “ಇದೇನು? ನರ್ಮದಾ, ಬಡವರಮನೆಗೆ ಭಾಗಿರಥಿ ಬಂದಂತೆ ಬಂದೆಯಲ್ಲ. ಬಾ, ಕುಳಿತುಕೋ” ಎಂದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಉಪಚಾರದ ಮಾತುಗಳಾದವು. ಆದರೆ ನರ್ಮದೆಯು ಬಂದ ಕೆಲಸದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ತೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋಹೊತ್ತು ಮಾತುಕಥೆಗಳಾದ ಮೇಲೆ, ನರ್ಮದೆಯು “ಈ ಬಸಪ್ಪನ ಕೆಲಸವೇನಾಯಿತು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

“ಅಗುವದೇನು? ಅವನನ್ನು ದೇವರೇ ಉಳಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯ ರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ,” ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿ ಉಸುರ್ಗರೆದಳು.

ಮುಂದೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ನರ್ಮದೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಬಸಪ್ಪನ ಮೋರೆಯನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನೂ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಆಗ ಬಸಪ್ಪನಿದ್ದದರಿಂದ ಅವಳು ಮಾತಾಡುವ ದಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು— “ಬಸಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಲೋ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳಿದ್ದರೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ಮೇಲೆ ನರ್ಮದೆಯು “ಈ ಬಸಪ್ಪನನ್ನು ಪಾರುಮಾಡುವ ಹಂಚಿಕೆಯೇನೂ ನಿಮಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೇ?!” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಬಳವಂತನ ವಿಚಾರವನ್ನು

ಅನಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಹೇಳಿದಳು. ಬೆನ್ನುಬಿನ್ನ ಬಡವನನ್ನು ಸಂಕಟದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಳವಂತನು ತನ್ನ ದನಕರಗಳನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದದ್ದು ಕೇಳಿ ನರ್ಮದೆಗೆ ಬಳವಂತನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಂತ ಆದರವೂ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದುವು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಕಿಸೆಯೊಳಗಿಂದ ಒಂದು ಪಾಕೀಟು ತೆಗೆದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟಳು. “ಇದೇನು, ಇದೇನು” ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ ಕೇಳಲಾಗಿ ಪಾಕೀಟು ತೆರೆದು ಒಳಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಹಸರುನೋಟಗಳನ್ನು ಬಳವಂತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—“ಈ ಹಣವನ್ನು ಬಸಪ್ಪನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅವನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ದೂರಮಾಡು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಬಳವಂತನಿಗೂ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಬಹಳ ಅಚ್ಚರಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆದರೆ ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯವು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನರ್ಮದೆಗೆ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಲಾಗಿ ನರ್ಮದೆಯು ಹೇಳತೊಡಗಿದಳು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ಸಾಯುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹತ್ತರ ಕರೆದು—“ನರ್ಮದಾ, ಈ ಕೀಲಿಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊ. ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಕೂಡಿದಾಕಿರುವ ನಾನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊ. ನಿನ್ನ ಅವಸ್ಥೆಯಂತೂ ಹೀಗಾಯಿತು. ನಿನಗೆ ಕಷ್ಟಕಾಲವು ಬಂದರೆ ಈ ದುಡ್ಡನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇದು ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿರಲಿ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಣ್ಣೀರು ತಂದಳು. ಇದೆಲ್ಲ ನೆನಪಾದಾಗೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಆಳುವ ತಡೆಯುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ,” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ನರ್ಮದೆಯು ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಂಡಳು “ಇಷ್ಟು ದಿನ ನನಗೆ ಈ ದುಡ್ಡು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಬಸಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಆಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡ್ರದಂತಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಳವಂತರಾಯನು ಅವನ ಹಣಕ್ಕೆ ಹೊಣೆಗಾರನಾಗುವನೆಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ನೀವು ಈ ಹಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ

ಇದರ ಯೋಗ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು." ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿ ನರ್ಮದೆಯು ಸುಮ್ಮನಾದಳು.

ಆಗ ರಾಧಾಬಾಯಿಯೂ ಬಳವಂತನೂ "ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಅಸತ್ಯಾ ಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ದುಡ್ಡು ನಮಗೇಕಮ್ಮಾ? ಅದೇನೂ ಬೇಡ" ಎಂದು ಪರಿಪಾಯಿಂದ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದರು. ಅದರ ನರ್ಮದೆಯು ಕೊಟ್ಟ ದುಡ್ಡನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಬಸಪ್ಪನು ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಿರುಗಿಬಂದನು. ನರ್ಮದೆಯು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದವಾಯಿತು. ಅವನು "ಅಮ್ಮಾ, ನಿಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯು ತಣ್ಣಗಾಗಲಿ. ದೇವರು ನಮಗೆ ಕಲ್ಯಾಣಮಾಡಲಿ. ನಿಮ್ಮಂಥ ದಯೆಯುಳ್ಳ ಜನರು ಇರುವದರಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತು ಸಡೆದಿದೆ. ಮಳೆಬೀಳಿ ಗಳು ಇಷ್ಟಾದರೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದರೇ ಇದು ನೋಡಿ. ನಿಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು ನಾನೇನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಋಣದಲ್ಲಿ ನಾನೆಂದಿಗೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಪೈಗೆ ಪೈ ಕೂಡಿಸಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನಾದರೂ ಕಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮ ದುಡ್ಡು ನಮಗೆ ಸುಟ್ಟಿಸುತ್ತೇವೆ." ಹೀಗೆ ಆಸ್ನುತ್ತ ಸೆಲೆಯುಟ್ಟಿ ನರ್ಮದೆಗೂ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು.

ಆ ನಂತರ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಫಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಬಸಪ್ಪನ ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣುಗಳಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದವು. ಆ ದಿನ ಸದ ಉಪಹಾರವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಮೃತದಂತೆ ಸವಿಯಾಗಿ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.

ಮರುದಿನನ ಮುಂಜಾನೆ ಬಳವಂತನೂ ಬಸಪ್ಪನೂ ಹೋಗಿ ಮಾಧವ ರಾಯರೆದುರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ನೂರರ ನೋಟುಗಳನ್ನು ಟ್ಟು "ಲೆಖ್ವಾಚಾರ ಮಾಡಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೇ ದುಡ್ಡು ತಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾಧವರಾಯರು ದಂಗುಬಡಿದಂತೆ ಕುಳಿತರು. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದುಡ್ಡು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ದೊರೆತಬಗ್ಗೆ

ಸ್ವಲ್ಪ ಆನಂದವಾಗಿರಬಹುದು. ಅವರ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ನಸುನಗೆಯು ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆನಂದದ ಸಂಗಡ ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಸಂಮಿಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಳಿತು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಬಳವಂತನು ತೋರಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು, ದಯಾಳುತನ, ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ಇವೆಲ್ಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಜ್ಜೆಯೂ ಚಡಪಡಿಕೆಯೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮೊಯ್ದಾಡಿಸಿದವು. ಆನರು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತಾಡದೆ 'ಒಳ್ಳೇದು, ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಿ.' ಇಷ್ಟೇ ಅನ್ನುತ್ತ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬೇಗನೆ ತೀರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟರು. ನೋಟುಗಳನ್ನು ಒಯ್ದು ಅಟ್ಟದಮೇಲೆ ತಿಜೋರಿಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರವಾಗಟ್ಟರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಸುರುನೋಟಗಳು ನಡುಮನೆಯ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ತಿಜೋರಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದವು. ಇಷ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ದಾರಿ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ತ್ರಾಸ ! ಎಷ್ಟು ಘಟಾಬೋಸ !

೪

ಬಳವಂತನ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯು.

ಸಿಗೆಯ ವಿರಾಮಕಾಲವು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಬಸವ್ವನನ್ನು ಮಾಧವರಾಯರ ಕ್ರೂರವಾದ ಹಿಡಿತದೊಳಗಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕಾರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಬಳವಂತರಾಯನ ಜಿಗಪ್ಪನ ಮಗನಾದ ರಾಮರಾಯನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಶಾರದೆಯನ್ನೂ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಗಂಡು ಕೂಸನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಣ್ಣನೂ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನೂ ಆದ ಬಳವಂತರಾಯನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಆರಾಮದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಭಿಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಮಾಧವರಾಯರ ಮಗಳಾದ ಸರ್ಮದೆಯು ಬಂದಿದ್ದಳು. ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಬಂದ ಅತಿಥಿಗಳ ಸತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮನೆ

ಯಲ್ಲಿ ಕಾಫೀ ಮೊದಲಾದ ಉಪಹಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಭರವಸೆ ನಡೆಯಿಸಿದ್ದಳು.

ಸರ್ಮದೆಯ ಅತ್ತೇಮನೆಯೂ ಶಾರದೆಯ ತವರುಮನೆಯೂ ಒಂದೇ ಊರಲ್ಲಿ - ಮನಸೂರಲ್ಲಿ. ಶಾರದೆಯು ತವರೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗೆಲ್ಲ ಮನಸೂರ ಇನಾಮದಾರರ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಸುದ್ದಿಗಳು ಅವಳ ಕಿವಿಯ ತನಕ ಬಂದು ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೋತ್ಕಂಠಳಾದ ಸರ್ಮದೆಯು ಶಾರದೆಯ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಡುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ನಡೆಯಿತು. ಸರ್ಮದೆಯು ಶಾರದೆಯ ಮುದ್ದುಮಗನಾದ ಮಧುಕರನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಲಟಲಟ ಒಂದೇಸವನೇ ಮುತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಶಾರದೆಯು ವ್ಯಸನದಿಂದ ಅಂದದ್ದು - “ ಸರ್ಮದಾ, ಎಲ್ಲಾ ದೇವರ ದಯದಿಂದ ನೆಟ್ಟಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಮಧುಕರನಂಥ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ಬಾಲಕರು ನಿನ್ನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಆಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು ! ”

ಸರ್ಮದೆ- “ ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ದೈವಬಲ ಬೇಕಮ್ಮಾ, ನನ್ನಂಥ ಹತಭಾಗಿ ನಿಗೆ ಅಂಥ ಸುದೈವನೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು ?

ಶಾರದೆ- “ ದೈವ, ದೈವ ಎನ್ನುವದು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವದೇನೇ ? ಗಂಡನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರಬಹುದೇ! ಗಂಡನು ಕೈಹಿಡಿದ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ದೂಡಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಗೆ ಅಡ್ಡಾಡಬಹುದೇ ? ಗಂಡನು ಏನು ವಾಪಸನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಮಾಜವು ಅವನಿಗೆ ದೋಷಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಫಲ- ಅವಳ ಗ್ರಹಚಾರ- ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಲೇ ಬೇಕು- ಎಂದು ಶುಷ್ಕ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ”

ಸರ್ಮದೆ- “ಅದು ಹ್ಯಾಗೇ ಇರಲಿ. ಯಾವದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ದೇವರ ಕೃಪಾಧೃಷ್ಟಿಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಂದು ಬೀಳುವದೋ ಬೀಳಲಿ. ಮಾಡುವದೇನು ? ”

ಶಾರದೆ - “ದೇವರ ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಬೀಳಬೇಕಮ್ಮಾ? ನನಗಂತೂ ನಿನ್ನ ಗಂಡನ ಇತ್ತಕ್ಕಡೆಯ ರೀತಿ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.”

ನರ್ಮದೆ-ಗಾಬರಿಯಾಗಿ-“ಯಾಕೆ! ಮತ್ತೇನು-ಅನರ್ಥವು ನಡೆದಿದೆ ಯಮ್ಮಾ? ನನ್ನ ಗೋಳಿನ ಬಟ್ಟಲು ಇನ್ನೂ ತುಂಬಿಲ್ಲವೇ?”

ಶಾರದೆ (ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದು)- ‘ಎನು ಹೇಳಲಿ? ಇತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯು ಮೇರೆದಷ್ಟಿದೆ. ಅವನು ಈಗ ಒಬ್ಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ಬಾಲೆಯ ಮೋಹಜಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾನೆ. ಅವಳ ಹೆಸರು ಮಿಸ್ ಫ್ಲೋರಾ, ಮಿಸ್ ಫ್ಲೋರಾ ೨೨ ವರ್ಷದವಳಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಅವಿವಾಹಿತಳು. ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿಯರಂತೆ ಅವಳ ಜಿಗಿದಾಟವೇನು! ಕುಣಿದಾಟವೇನು! ಒನವು ಒಯ್ಯಾರಗಳೇನು! ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಮುಂಜಾನೆ ಸಂಜೆ, ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ದಿನಾಲು ಅವಳನ್ನು ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ವಾಯುಸೇವ ನಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಮನಸೂರ ಜನ ರಂತೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಹಾಗೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಇನಾಮದಾರರ ಮನೆತನಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮತಿಹುಚ್ಚಿ ದ್ದಾನೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.”

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ನರ್ಮದೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಶಾರದೆಯು ತಾನು ಏಕೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದೆನೋ ಎಂದು ನೊಂದುಕೊಂಡಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಬಾಳುವೆಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆನಂದದಾಯಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ನರ್ಮದೆಗೆ ತನ್ನ ದೈವಗೇಡಿತನದ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ಮರಣವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ದಳು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಪಹಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿ ಶಾರದೆಯೂ ನರ್ಮದೆಯೂ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲರ ಸಂಗಡ ಕಾಫೀ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೂತು ಕೊಂಡರು. ಶಂಕರವರದ ಮಾವಿನಹಣ್ಣುಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಗಂಗಾ ಬಾಯಿಯು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ತಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೊಂದು ತಟ್ಟಿ

యల్లి కౌట్టెళు. బళవంతరాయసు బహళ సుసంస్కృత మనస్సుల్ల వను. అవన స్వభావవు బహళ గంభీర. అవన విచారగళు బహళ ప్రగల్భ. అవను ముంజానేయ అథవా సాయంకాలద యుపహారద వేళియల్లి యావదాదరేందు బళ్ళీ విషయవన్ను ఎత్తి సులలిత వాగి అదర యాకావోహవన్ను నూడి తిక్కుణద లాధవన్ను పడేయద హేణ్ణు మక్కళిగి స్వతంత్రవాగి విచార మాడలిక్కి హజ్జుత్తిద్దను. ఇదు రామరాయనిగి జన్నాగి గొత్తు. అవను బహళ వినోద స్వభావవుల్లవను. నడునడువే మార్మిక ప్రశ్నెగళన్ను హాకి బళ వంతరాయన వాక్ప్రవాహక్కి హేజ్జు హేజ్జు చాలసేయన్ను కౌడు త్తిద్దను.

ఈ దివస ఒందు సంగతియు సంభవెత్తు. బేళగుముంజానే నాల్కూవరే ఘంటిగి రామరాయనిగి ఎజ్జరికయాయెతు. సమీప దల్లి బళవంతరాయన హాతిగియ కడిగి నోడలాగి బళవంతరాయనే ఇద్దిల్లి. అదినేదు ఇప్పత్తు నిమిషగళ వరేగి అవను బరబహుదేందు హాది నోడిదను. ఆదరూ బళవంతను బరలిల్లి. ఆ మేలే రామూను హొరగే హొగి నోడలు ఎదురిన కౌణేయల్లి దిపవు కాణేసెతు. అల్లిగి హొగి నోడలు అల్లి బళవంతను పదాస్సనవన్ను హాకి కౌండు ధ్యానస్థనాగి దేవర ముందే కుళితిద్దను. ఆ కౌణేయల్లి ఒందు దేవరమంటప; అదరల్లి ఎరడు సుందరవాద దేవర మూర్తి గళు; ఒందు రామనదు మత్తొందు కృష్ణనదు. గొండెగళ మేలే శంకరాచార్య, రామదాస, విద్యారణ్య, రామకృష్ణ, టిళక, గాంధి వొదలవాద మహాత్మర మత్తు సాధుసంతర భావపటగళు. అవుగళ మేలెల్లాగక్కి భగవద్గీతయొళగిన సుందరవాద వాక్యగళు ఠాళాగి బరేయల్పట్టిద్దవు. కౌణేయల్లి సౌమ్యవాగి యరియువ ఎణ్ణేయ దిపగళూ, సువాసనేయన్ను బిరువ యాదినకడ్డిగళూ, సుగంధ వన్ను హరడువ తరతరద పుష్పగళూ ఎరాడెసుత్తిద్దవు. ఇంథ శాంత వాద స్థానదల్లి, శాంతవాద వేళియల్లి బళవంతను ధ్యానస్థనాగి

ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಪೂಜೆಯು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ವರೆಗೆ ಹಾಗೇ ಸಡೆಯಿತು. ರಾಮನು ಆಗ ಮಾತ್ರ ಬಳವಂತನನ್ನು ತಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಬಳವಂತನು ತನ್ನ ಅಕ್ಕಗಳನ್ನು ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳುವದು, ಹಾಲನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸಿಕ್ಕದ ಗಿರಾಕಿಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವದು, ಲೆಖ್ಖ ಒರೆಯುವದು ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತೆಗೆಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಉಪಹಾರವು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬರಲಾಗಿ ಅವನು ಬಳವಂತನಿಗೆ—“ಎನು ಗೌಳಿಮಹಾರಾಜ, ನೀನು ಇತ್ತಕ್ಕಡೆಗೆ ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರ ಸೋಗುಹಾಕಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೀನು ರಾವಣಸಂನ್ಯಾಸಿಯೋ? ಅರ್ಜುನಸಂನ್ಯಾಸಿಯೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು. ಆ ಮೇಲೆ ರಾಮನು ಮುಂಚಾನೆ ತಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡದ್ದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಲು, ಶಾರದೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು—“ಇದೇನು ಭಾವನವರೇ, ನೀವು ನಾಸ್ತಿಕರು ಹೋಗಿ ಆಸ್ತಿಕರು ಆದದ್ದೆಂದು?” ಆಗ ಬಳವಂತನು—“ನಾನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಾಸ್ತಿಕನಿದ್ದದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನೂ ವಿವೇಕಾನಂದನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಓದಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ನಿಜವಾದ ದೇವರಪೂಜೆಯ ಸ್ವರೂಪವೂ ಮಹತ್ವವೂ ತಿಳಿಯ ಹತ್ತಿವೆ. ನಾನು ಸಾಧುವೂ ಅಲ್ಲ, ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನು ಮಾತ್ರ.”

ಸಮುದಯ—“ಅಣ್ಣಾ, ನೀನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶ ದೇವರಪೂಜೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ನಗುತ್ತಿದ್ದಿ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಅನೇಕ ದೇವರನ್ನು ದೊಡ್ಡ ತಾಬಾಣದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡ ಹತ್ತಲು—“ಇದು ನೋಡು, ದೇವರ ಪರೀಡು ಸಡೆದದೆ! ದೇವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾನೆ! ಈಗ ಈ ದೇವರುಗಳು ಅಣ್ಣನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕು ಹೇಗೆ ಕೂಡು ಅಂದರೆ ಕೂಡು, ನಿಲ್ಲು ಅಂದರೆ ನಿಲ್ಲು—ಸಡೆಸೆವೆ” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅಣಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಿ ಇಂಥಾ ನೀನು ಈಗ ತಾಸು ತಾಸು ದೇವಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೆಂದರೇನು? ಆಗಿನ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರಗಳು ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದವು?” ಆಗ ಇವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ

ಸಂಶಯಗಳನ್ನೂ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಂದುಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಳವಂತನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಅಂದದ್ದು.—

“ಪ್ರಚಲಿತ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಯೇನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪೂಜಕನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿವೆ. ನಿತ್ಯದ ದೇವಪೂಜೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿ ಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯ ಸಂಚಾರವಾಗಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾಪಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಅಳಿದು ಹೋಗಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ—ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅದು ಭರದಿಂದ ಹರಿಯ ಹತ್ತಬೇಕು. ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ಅರ್ಚಕನ ಸ್ವಭಾವವು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಬೇಕು. ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿ, ಭಯ, ತಿಟ್ಟು, ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟವಿಕಾರಗಳು ಪೂಜಾವಿಧಿಯಿಂದ ಕಮರಿಹೋಗಿ ಅವುಗಳ ಬದಲಾಗಿ, ಪರಹಿತಬುದ್ಧಿ, ನಿರ್ಭಯತೆ, ಅಚಲವಾದ ಶಾಂತಿ, ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಭಾವನೆಗಳು ಪುಷ್ಟಿಹೊಂದಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ಅಂದರೇ ಪೂಜಾವಿಧಿಯ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು. ಪೂಜೆಯಿಂದ ಮನೋಬಲವೂ, ಮನಃಶುದ್ಧಿಯೂ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೆ ಆ ಪೂಜೆಯು ವ್ಯರ್ಥ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು—ಸಂಚೋಪಚಾರ ಅಥವಾ ಷೋಡಶೋಪಚಾರ ಪೂಜಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಆಡಂಬರದ ಒಯಲಾಟಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ಹೋಗಿದೆಯೆಂದು ಬಹಳ ವಿನಾದದಿಂದ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಭದ್ರ ಪೂಜಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇವರೆಷ್ಟು? ಅವರ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ವಿನಾದರೂ ಆಳತೆಯಿದೆಯೇ? ಅನೇಕ ದೇವರಾದ ಮೇಲೆ ಅವರವರ ತಾರತಮ್ಯದ ಘಟಾಟೋಪವು ಗಂಟುಬಿದ್ದಿದೆ. ದೇವರೆಂದರೆ ನಮ್ಮಂತೆ ಎಲ್ಲ ಸುಷ್ಟದುಷ್ಟ ಮನೋವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾವು ಅವನ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ದೇವರಿಗೆ ಪಾದ್ಯಬೇಕು; ಸ್ನಾನಬೇಕು; ಯಜ್ಞೋಪವೀತಬೇಕು; ವಸ್ತ್ರಗಳು ಬೇಕು; ಗಂಧಾಕ್ಷತೆಗಳು ಬೇಕು; ಉಣ್ಣಲಿಕ್ಕೆ ಸುಗ್ರಾಸಭೋಜನಬೇಕು; ತಂಬೂಲ ಬೇಕು; ಶಯನಬೇಕು; ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವಾಗ ಶುಂಠಿಕಮಾಯಸಹ

ಬೇಕು. ಪೂಜೆಯಾದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅವನ ನೈವೇದ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಸಮಾಚೀನವಾಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದು. ಪೂಜಾಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಕಡಿನೆಂಬುದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಪೂಜಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಶಿಟ್ಟು; ಅರ್ಚಕನ ಅವಸ್ಥೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅವನ ದ್ರೋಹವು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದೇ. ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವರ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಅರ್ಚಕನ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿ ಹೇಗಾಗಬೇಕು ?”

ನರ್ಮದೆಯು—“ಅದೇಕೆ, ಅಣ್ಣಾ, ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅನ್ನುವದಿಲ್ಲವೇ ? ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೇ ? ಪೂಜೆಯೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಉಪಚಾರಗಳಷ್ಟೇ ಎನ್ನು ?” ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿದಳು.

ಬಳವಂತನು—“ಹೌದು, ಹೌದು, ನೀನು ಒಳ್ಳೇ ನೆನಪು ತೆಗೆದಿ. ನಾನು ಮಂತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಶ್ಲೋಕಗಳ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜನರು ಅರ್ಥಮನನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ ? ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವು ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ? ಸಾಮಾನ್ಯಜನರು ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನ್ನುವಾಗ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವ ಸಂಭವವಿದೆಯೇ ? ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅರ್ಥವಾದರೂ ತಿಳಿಯಬಹುದೇ ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ತಿಳಿದರೂ ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಚಾರಸಾಧನಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ, ದೇವರ ಸ್ವರೂಪದ ಸಾರಪ್ರದಾಯಿಕ ವರ್ಣನೆಯೂ ಒಹಳವಾಗಿ ತುಂಬಿದ್ದು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಕರಗಿಸಿ ನೀರುಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಪರ ಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಲೀನಮಾಡಿಸುವಂಥ ಪ್ರಾರ್ಥನಾತ್ಮಕ ಭಾಗವು ಎಷ್ಟಿರುತ್ತದೆ ? ಈಗಿನ ಪೂಜೆಯಾದರೆ—ಗಂಧಾರ್ಕ್ವತೆಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯು; ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತ ಬೇಕಾದತ್ತ ಹರಿಯಗೊಡುತ್ತ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪಟಪಟ ಅನ್ನುವುದು, ದೇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ತಾರತಮ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು; ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ ತುಪ್ಪಗಳು ತಿಗದಿದ್ದರೂ

ಇಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ದೇವರಿಗೆ ಸೂರಾರು ತುಪ್ಪದ ದೀವಿಗೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಗುವದು; ಮೇಲೆ ಬಡವರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಜನಶಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರ ಎಲ್ಲದೆ ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯವೆಂದು ಅನೇಕಾನೇಕ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಪ್ರಸಾದದ ನೆವದಿಂದ ಸವಿದು ಜಿಹ್ವಾಲೌಲ್ಯವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪವಿತ್ರಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇವುಗಳ ಅಂಶವು ಪ್ರಚಲಿತವೂಜಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ನೀವೇ ಹೇಳಬೇಕು."

"ಹಾಗಾದರೆ ದೇವರಿಗೆ ಗಂಧ, ಧೂಪ, ದೀಪ ನೈವೇದ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಬೇಡವೇ?" ಎಂದು ಶಾರದೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಬಳವಂತನು- "ಇವೇನೂ ದೇವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಬಹುದು. ದೇವರ ಮನೆಯು ತುಂಬಾ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಹವೆಯೂ ವಿವುಲವಾದ ಬೆಳಕೂ ಇರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಉದಿನಕಡ್ಡಿ ಧೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧವು ಇಡಿದಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆದರೆ ಇವೇನೂ ಬೇಕೇಬೇಕು- ಎಂದಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕುಕೊಡುವ ದೀಪವು ಬೇಕು. ಸದ್ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಒಲಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಸಾಧುಸಂತರ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮರ ಭಾವಪಟಗಳು ಬೇಕು. ಸ್ವರೂಪಾರ ದೇವದ ವಿಚಾರವು ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಸಿಲುಕದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಸರ್ವಾರ್ಥವಸ್ತುವೆಂದರವಾದ ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯು ಬೇಕು. ನಾನಂತೂ ಶ್ರೀರಾಮನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತೇನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಒಂದು ದೇವರನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಆ ದೇವರು ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಉಚ್ಚಧೈಯಗಳ ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪನೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆ ದೇವರು ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇಮದ, ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನದ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಾನನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮನದಟ್ಟಾಗಿರಬೇಕು, ದೇವಪೂಜೆಯೆಂದರೆ ಉದಾತ್ತಗುಣಗಳ ಚಿಂತನೆಯು; ಧೈಯಗುಣಗಳ ಧ್ಯಾನವು; ಆದರ್ಶಜೀವನದ ಗುಣಗಾಸವು; ಮನಸ್ಸಿನ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟು ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಿ ಆದರ್ಶಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ಶಕ್ತಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಹರಿಬಿಡುವದೇ ನಿಜವಾದ ದೇವಪೂಜೆಯು "

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಶಾಂತ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ಇನ್ನು ತಡೆಯುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಿನೋದದಿಂದ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದನು-“ಎನು ಕಲಹಂಸ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ವಾಕ್ಪಾಟನದಿಂದ ಈ ಮುಗ್ಧ ಬಾಲೆಯರ ನೈಲ್ಮ ಮರುಳುಮಾಡಿ ಶಿಷ್ಯೆಯರನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಛೇ, ಛೇ, ಇದು ಆಗದ ಮಾತು. ನೈವೇದ್ಯಪ್ರಸಾದಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವಂತಹವೂಜೆ! ದೇವರ ಪ್ರಸಾದವೇ ವೂಜೆಯ ಫಲವು. ಈ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಯ ಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ, ನಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಬರುವಡೇ ನಿಜ.”

“ರಾಮೂ, ನನ್ನ ವೂಜಾಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ರುಚಿರುಚಿ ಅಡಿಗೆಗಳು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಂತುಹೋಗುವದೆಂದು ನೀನೇನೂ ಅಂಜಬೇಡ ಅದರೆ ವೂಜೆಗೂ ಸವಿಸವಿ ತಿನಿಸಿಗೂ ಅಸರಿಹಾರ್ಯ ಸಂಬಂಧವು ಮಾತ್ರ ಬೇಡೆಂದು ನನ್ನ ಹೇಳಿಕೆ. ವೂಜೆಯಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೇ ಉಪಹಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಯಾರು ಬೇಡೆನ್ನುವರು? ಅವರ ದೇವರ ನೆವಮಾಡಿ ‘ಪ್ರಸಾದ, ಪ್ರಸಾದ’ ಎಂದು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ವೂಜೆ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವದಾದರೂ ವೂಜೆ ನಡೆ ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣ ತಂಡುಲಧ್ವಂಸ ಮಾಡುವದು ದೇವರ ಉಪಾಸನೆ ಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆಂದು ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು ”

“ನಿನ್ನ ವೂಜೆಯು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಪ್ರಸಾದ ಶಿಗದಿದ್ದರೆ, ನಿನ್ನ ವೂಜೆಗೆ ಒಂದು ನೋಣ ಸಹ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ” ಎಂದು ರಾಮು ಅಂದಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಖೊಳ್ಳೆಂದು ನಕ್ಕರು.

ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಮಾತ್ರ- “ಒಳವಂತನು ಹೇಳುವದೇನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸಾಮರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಾದಿತು? ” ಎಂದು ಕೊನೆಯಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಳು.

ಶಾರದೆಯು- “ ಭಾವನವರೇ ನಿಮ್ಮ ಉಪನ್ಯಾಸದಿಂದ ನಮ್ಮ ತಲೆ ಯಲ್ಲೇನೋ ವಿಪರೀತ ಗಡಿಬಡಿಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಸಾಕು, ಇನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ

ಕೂಡಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ ನಡೆಯಿರಿ" ಎಂದು ಅಂದ ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದರು.

ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಮಾತ್ರ ಸಂಜೆಯ ಅಡಿಗೆಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತೆಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಳು. ಸರ್ಮದೆಯು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನು ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ತೀವ್ರವೇ ಮನೆಯ ಹಾದೀ ಹಿಡಿದಳು.

೫

‘ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚಿನದು- ಪ್ರೇಮವೋ ? ಧರ್ಮವೋ ?’

ಯೇ ಫೋರಾ, ನಾನು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಸಿದ ನಿನಗೆ ಸೆರಗೊಟ್ಟ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ ಮಾತಾಡು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಡ. ನಾನು ನಿನ್ನ ದಾಸಾನುದಾಸನು. ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಮಾಡುವೆ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೃಪಾಧೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಚಲ್ಲಬಾರದೇ!"

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ಮದೆಯ ಗಂಡನಾದ ಮನಸೂರಿಸ ಇನಾಮದಾರ ಅವ್ವಾಸಾಹೇಬನು ಅಂಗಲಾಚಿ ಫೋರಾಳನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮಿಸ್ ಫೋರಾ ಅವಳು ಒಬ್ಬ ಬೆಡಗಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಯುವತಿ. ರೂಪದಿಂದ ಚೆಲುವೆಯೆಂದು ಅನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಅವಳ ಶುಭ್ರ ಮೈಬಣ್ಣವೇ ತರುಣರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವಳು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಸ್ವಳಾದರೂ ಅವಳ ಮುತ್ತಜ್ಜನು ಮರಾಠಾ ಜಾತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಾಂತರ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳು ಮರಾಠಾ ಕನ್ನಿಕೆಯಂತೆ ವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತರತರದ ಬಣ್ಣದ ತಿಳುವಾದ ಕೃತಕ ರೇಶಿಮೆಯ ಪತ್ರಿಲಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತುಗಬಾ ಪ್ರೀತಿ. ಅವಳ ಹಸನ್ಮುಖವೂ ನಿರ್ಭಯವಾದ ಮಾತಿನ

ಹಗುರುತನವೂ ಚಿಗರಿಯಂತೆ ಹಾರಾಡುವ ನಡಿಗೆಯೂ ಬಹುಜನರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಆವಹರಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅವಳ ತಂದೆಯಾದ ಡೆವ್ವಿಡ್‌ರಾಯನಿಗೆ ರೇಲ್ವೆಯಲ್ಲಿ ಅಂರೂಪಾಂಕು ಸಂಬಳದ ಕೆಲಸವಿತ್ತು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ತೀರಿ ನಾಲಕ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿ ದ್ದವು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು ಇದ್ದರು. ಇವರೊಬ್ಬರ ಪಾಲನವೋಷಣದ ಕೆಲಸವೂ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯೂ ಫೋರಾಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಡೆವ್ವಿಡ್‌ರಾಯನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಬೇರೆ ಬಹಳವೆನಿಸಿದ. ಹಗಲು ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸ. ರಾತ್ರಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಜೂಜಿನಾಟ ಮತ್ತು ಸುರಂಪಾಸ. ಹೀಗಾಗಿ ಫೋರಾಳ ಸ್ವಚ್ಛಂದವರ್ತನಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಅವನ ಹಿರಿಯರಾದ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಮತ್ತೊಂದು ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕರ್ಮಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೆದುಗಿಯೇ ಗಂಟುಬಿದ್ದಿದ್ದಳು. ಗಂಡನನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಗುಣಗಳು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಎನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೂ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಹೇಸಿಗೆ. ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಗಂಡನಿಗೆ ಆಗಬೇದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಾಯ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯು ಅವಳಿಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಂದದ್ದನ್ನು ಮೂಕ ಕುರಿಯಂತೆ ಸಹನ ಮಾಡುವದು ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ ಗುಣವಾಗಿತ್ತು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ದ್ವಿತೀಯವಿವಾಹವಾದ ವರ್ಷವೇ ಅವನ ಹಿರಿಯರಾದ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಆ ಮೇಲೆ ಜಹಾಗೀರಿನ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ನೋಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೆಲಸದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ವೇಳೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಇಚ್ಛೆಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೂ ಬಿಟ್ಟು ಕಾರಕೂನನಿಗೂ ಬಿಟ್ಟು, ತಾನು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಂದಿಗೆ ಸುಖವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ರಾತ್ರಿ

ಹೊರವೂಟವೇ ಬಹಳ. ಹೋಟೆಲುಗಳಲ್ಲಿ ಗೆಳೆಯರಿಗೆ ಉಪಹಾರದ ಪಾರ್ಟಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಗೆಳೆಯರೆಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮೊಡೆಯುವವರೆಗೆ ಜೂಜಿನ ಆಟವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಗೆ ಮನೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣ.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಫೋರಾಳ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ಅವಳ ಮೋಹಪಾಶವು ಅವನನ್ನು ತುಂಬಾ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಫೋರಾಳೂ ಈ ಪ್ರೇಮ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆದು ಕಡೆಗೆ ಈಗ ಎಂಟು ದಿವಸಗಳ ಕೆಳಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಅವಳಿಗೆ ಎವಾಹದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಫೋರಾಳು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಇನ್ನೂವರೆಗೆ ಯಾವ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿ ದಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಮೌನವ್ರತವೂ ಅನಾದರ ಸಹಿತವಾದ ಬಿಗುವಿನ ಮೋರೆಯೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ತೀವ್ರ ವ್ಯಥೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಶಿರೋ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಅಂಗಲಾಚಿ ಪ್ರೇಮಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ದುಡ್ಡಿದ್ದವು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಪ್ರೇಮಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಫೋರಾ ತನ್ನ ಮೋರೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಕಿಡಿಕಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಕೃತಕ ಕೋಪದ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿದ್ದವು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ಮೂರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿತ್ತು. ಆದರೂ ಏನೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗೆ ಕಾಣುವ ಹೂವಿನಗಿಡಗಳ ಕಡೆಗೆ ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಸ್ತುತಿಪಾಠಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೇಳಿ ಒಮ್ಮೆ—

“ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬರೇ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇನೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ನಾನು ನನ್ನ ಸ್ವಾಮಿನಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಹೊತ್ತೇ ನಿಮ್ಮ ಮದುವೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಏನು ಮಾಡುವದು? ದೈವವು ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ” ಎಂದು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ನೆಲದಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಫೋರಾ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಮದುವೆಗೆ ತನ್ನದೇನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ಫ್ಲೋರಾಳ ಅಶ್ವಾಸನ ವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಆನಂದವಾಗಿ ಅವನು ಕುಣಿದಾಡತುತ್ತಿದನು. ಕಡೆಗೆ ಅವನು-“ಪ್ರಿಯೇ, ನನ್ನಂಥ ಧನ್ಯರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವೆಂದು ಅನ್ನುವಿಯಲ್ಲ ? ಅದೇಕೆ?” ಎಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿದನು.

“ನಾನು ತಂದೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕೇಳಿದೆ. ಮೊದಲು ಬಂದೆರಡು ದಿನವ ಅವನು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕಿರಿಯಮೇಲೆಯೇ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾನು ಒಳಗೆ ಆಗ್ರಹವನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಅವನು-“ಫ್ಲೋರಾ, ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಹಿಂದೂಧರ್ಮಿಯನು. ಅವನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಕ್ರಿಸ್ತೀ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮದುವೆ ಆಗುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಲಿ ಅಂತಾ ನಾನು ಈಗ ಬಂದೆರಡು ದಿನವ ಬಹಳ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದ ಉತ್ಕಟಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಧೈರ್ಯಹೊಂದಿದವಳಾಗಿ ಈ ಹೊತ್ತು ನಮಗೆ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆ.” ಹೀಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಮುಖಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಫ್ಲೋರಾ ನುಡಿದಳು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಇನಾಮದಾರನ ಮೋರೆ ಇಳಿದು ಹೋಯಿತು. “ಹಾಗಾದರೆ ಸಿಜವಾಗಿಯೂ ದೈವವು ನಮಗೆ ಎಷ್ಟು ವಸ್ತು ಹೂಡುವದಕ್ಕೆ ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವೇನು?” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷಾದದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಉಸುರಿದನು.

ಕೂಡಲೇ ಫ್ಲೋರಾ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಒಂದಂತೆ ಕೆರಳಿಕೆಂವಾಗಿ-“ಎನು? ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕಿಂತ ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದುವಂತೆ ನೀವು ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ? ಇಂಥ ಶುಷ್ಕ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕಾರವಿರಲಿ” ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದಳು.

“ಪ್ರಿಯತಮೆ, ಹಾಗಲ್ಲ. ನೀನು ಎಪರೀತ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಆದರೂ ಯಾವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಹುಟ್ಟಿಬೆಳೆದಿರುವೆನೋ

ಅಂಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂತಪ್ತಿಸಿ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಬಿಡಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಕಾಶವೇಡನೇ? ನನಗೆ ಒಂದು ವಾರದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು" ಎಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಕರುಣಾಜನಕವಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

"ಸಾಕು, ಸಾಕು, ತಿಳಿಯಿತು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟು ಪೊಳ್ಳು ಆದೆಯೆಂಬದು. ಈ ಮುಗ್ಧಜಾಲಿಕೆಯನ್ನು ನಿಮ್ಮ ತೋರಿಕೆಯ ಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಮಜ್ಜೆಗೆ ಹಾಕಿದಿರಿ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ಕಪಟಗಳು ಏನು ಮಾಡುವರು ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಿಯೆಮವಿಲ್ಲ. ಹೊರಟುಹೋಗಿರಿ. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನೀವು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರಬೇಡಿರಿ" ಫ್ಲೋರಾ ಗರ್ಜಿಸಿದಳು.

"ಛೇ, ಛೇ, ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಏನೂ ವಿಕಲ್ಪವೇಡ. ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಪರವಶ ನಾಗಿದ್ದೇನೆಂಬದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಬೇವದಾಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಮ ಎಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಬೇವಸಯಾತ್ರೆಯು ಈ ಹೊತ್ತೇ ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ತಿಳಿ. ಅದರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವದು ಸಣ್ಣ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಏನೂ ತೊಂದರೆಯಾಗ ದಂತೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ವಾರದ ಅವಧಿಯಾದರೂ ಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ವೇಳೆಯನ್ನು ಪ್ರಿಯತಮೆ, ನೀನು ದಯಪಾಲಿಸಬಾರದೇ?" ಎಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಬಹಳ ಆತ್ಮಸ್ವರದಿಂದ ಮೊರೆಯುತ್ತಾನೆ.

"ಒಳ್ಳೇದು. ಒಂದು ವಾರದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವತನಕ ನೀವು ನನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬರಬಾರದು. ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಭೆಟ್ಟೀ ಕೊಡುವದು?" ಎಂದು ಬಹಳ ಬೇಜಾರಾದವಳಂತೆ ಉಸುರಿದಳು.

"ಪ್ರಿಯೇ, ಒಂದು ವಾರದ ತನಕ ನಿನ್ನ ಭೆಟ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು ನನ್ನಿಂದಾಗದು. ಸಡುವೆ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆಯಾದರೂ ನನಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕು. ನಾನೇನೂ ನಿನ್ನ ಕೈ ಬಿಡುವನೆಂಬ ಸಂಶಯವು ನಿನಗೆ ಬೇಡಾ" ಎಂದು ಪ್ರಿಯಕರನು ಬಹಳ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

"ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ಆದರೆ ನೀವು ವಿವಾಹದ ಮಾತನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎತ್ತು ಕೂಡದು" ಫ್ಲೋರಾ ಅಧಿಕಾರವಾಣಿಯಿಂದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತಳು.

“ಆಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ” ಎಂದುಸುರಿದವನೇ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅವಳ ಬಂಗಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು.

ಹೊರಗೆ ಬಂದವನೇ ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಸೇವಕನಿಗೆ “ಬೇಗನೇ ಹೊಡೆ ಮನೆಗೆ” ಎಂದು ಆಗ್ವಣೆಯನ್ನಿತ್ತನು. ಆಗಲೇ ರಾತ್ರಿ ಯಾಗಿತ್ತು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದುದ್ದೀಪಗಳು ಹತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕು ತನ್ನ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಜೀಳುವದು ಮಾತ್ರ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಧರ್ಮಪ್ರೇಮಗಳ ಗುದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದು ಅವನ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ವಿಣ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ‘ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಇಡೀ ಊರೇ ನನ್ನ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಉಗುಳುವದು. ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಾಣಳಾದ ಫ್ಲೋರಾಳಿಗೆ ಕಡೆಯ ಶರಣುಹೊಡೆಯಬೇಕು’ ಎಂಬೆರಡು ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ನೂತನ ವಧುವು ಅಡಿಗೆಮಾಡಿ ಗಂಡನ ಹಾದೀ ನೋಡಿನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಗಿದ್ದಳು. ಅವನ ತಾಯಿ ಸಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯಂತೂ ದಿನದ ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೂ ದುಡಿತದಿಂದಲೂ ಬೇಸತ್ತು ಹಿತ್ತಲಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು “ಅವ್ವಾ, ಅವ್ವಾ” ಎಂದು ಒದರುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ನೋಡಿ ಕಡೆಗೆ ಅವಳು ಮಲಗಿದ್ದೆಡೆ ಬಂದು “ಇದೇನು ಹೀಗೆ ಮಲಗಿದರೆ? ನನಗೆ ಹಸಿವೆಯಾಗಿದೆ. ಬೇಗನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಕೊಡು. ನನಗೆ ತೀವ್ರವೇ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ಗಂಡನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ಆತನ ನೂತನ ವಧುವು ಇಷ್ಟರೊಳಗೇ ಭೋಜನಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಣಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಉಂಡಿ ಮೊಸರವಲಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ತಾಟಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತಂದಿಟ್ಟಳು. ತಾಯಿಯು ಕಣ್ಣು ಒರಿಸುತ್ತ ಎದ್ದು ಭೋಜನಶಾಲೆಯೊಳಗೆ ಬರುವಷ್ಟ ರೊಳಗೆ ಮೊಸೆಯು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಳು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಪ್ಪಾ ಸಾಹೇಬನು — “ಅವ್ವಾ, ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ನೀನು ಈ ಖೋಡಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಕಳಿಸುವಿ? ಇವಳ ಮುಖದರ್ಶನ ನನಗೆ ಬೇಡವೆಂದು ನಾನು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟುಸಾರ ಹೇಳಿದರೂ ನೀನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ” ಎಂದು ಬಿರುಸು ಮಾತಾಡಿದನು.

“ಅಪ್ಪಾ, ಏನು ತಪ್ಪಾಯಿತು ? ನಿನಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಸರಿಕೆ ? ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹೆಂಡತಿಯು ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಬಡಿಸಿದರೆ ನೀನು ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಮೋರೆ ಕರಗಿ ಮಾಡಬೇಕು ?” ತಾಯಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.

“ಅವ್ವಾ, ನೀನು ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಎದುರುತ್ತರ ಕೊಡಬೇಡ. ಕೊಟ್ಟರೆ ನನ್ನ ಮೈಯುರಿಯುತ್ತದೆ, ನೋಡು” ಎಂದು ಮಗನು ತಾಯಿಯ ಬಾಯಿಗೆ ಮುಚ್ಚಳ ಹಾಕಲು ಹವಣಿಸಿದನು.

“ಸಾಕು ಬಿಡಪ್ಪಾ. ಇತ್ತಕಡೆ ನಿನ್ನ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಮನೆ ಹೊಲಗಳಿಗೆ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಂದದ್ದು ಹೋದದ್ದರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಗಲು ಇಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ಉಂಡಾಡಿದಂತೆ ತಿರುಗಿದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಬೇಕು ? ಅವರು ಹೋದಂದಿನಿಂದಂತೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವವರು ಕೇಳುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ, ನನ್ನ ಗ್ರಹಚಾರಾ ! ನಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಗ್ರಹಚಾರಾ !” ಎಂದು ಕೋಪ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಸಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯು ಹಲುವಿದಳು.

“ಸಾಕು ನಿನ್ನ ಉಪನ್ಯಾಸ. ತಲೆತುಂಬ ಮಾತು ಕೊಚ್ಚುತ್ತೀ. ನಾನೇನು ನಿನ್ನಂಥವಳೆ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತ ಕೂಡುವಷ್ಟು ಸಣ್ಣವನೂ ಅಲ್ಲ. ಹುಚ್ಚನೂ ಅಲ್ಲ, ನನಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ಬಾಯಿಮುಚ್ಚು.” ಎಂದು ನಿಷ್ಕರತನದಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಸಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯು ಅಳುವದನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಹಿತ್ತಲುಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಹಾಕಹತ್ತಿದಳು. ಸೊಸೆಯಂತೂ ಯಾವದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಹೌಹಾರಿಹೋದಳು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಒಗುಬಗೆಯಿಂದ ಉಪಹಾರ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡವನೇ ತಾಟಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೈ ತೊಳೆದು ನೆಟ್ಟಗೆ ಅಟ್ಟದಮೇಲಿನ ತನ್ನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಕೊಂಡನು.

“ಇದೇನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಮಗನ ಲಾಲನೆಮಾಡಿದ್ದರ ಫಲವೋ ? ಅಥವಾ ಮೊದಲನೇ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರದೂಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ದೈವವು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೋ ?” ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಸಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯು ಚಿಂತಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಢಡಗಾಣದೇ ಇದ್ದಳು.

ಗೋರಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ?

ತುರ್ಮಾಸ್ಯವು ಅರ್ಧ ಕಳೆದು ಈಗ ಭಾದ್ರಪದಮಾಸವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಹಬ್ಬಗಳ ಸುಗ್ಗ. ಗಣ ಪತಿಯಹಬ್ಬ, ಋಷಿಪಂಚಮಿ, ಜೇಷ್ಠಾಷ್ಟಮಿ ಹೀಗೆ ಒಂದರಹಿಂದೊಂದು ಹಬ್ಬಗಳು. ಹಬ್ಬಗಳೆಂದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ರುಚಿಕೊಡುವ ತಿನಿಸುಗಳು. ಹೂರಣ

ಎಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಬ್ಬವೇ ಅಲ್ಲ. ಅಷ್ಟಮಿಯ ಗೌರಿಗೆ ಕರಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಬೇಕು. ಹಬ್ಬದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಗಳೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಹಿರಿಯರ ಪಾಲಿಗೆ- ಎಶೇಷತಃ ವಿಧವೆಯರ ಪಾಲಿಗೆ. ಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂಬ ಅನೇಕ ವಿಧ ಸಿಷ್ಠೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ಥೆಯು ಹಿಂಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪೂಜೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಅವಕಾಶ- ಅದೂ ಒಂದೆರಡು ನಿಮಿಷ; ಹೆಚ್ಚುವೇಳೆ ಹಾಕಿದರೆ ಊಟಕ್ಕೆ ತಡವಾಗುವದು. ದ್ವಾದಶಿಯ ದಿವಸ- ಹಬ್ಬದದಿವಸ- ಗೋಗ್ರಾಸ ಹಾಕಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಕೊಡುವ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೇ ಗೋಮಾತೆಗೂ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಆಕಳಿಗೆ ಇಂಥ ಪಕ್ಷಾನ್ನವು ಹಿತಕರವೋ ಅಹಿತಕರವೋ ಎಂಬದು ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರವಲ್ಲ. ಹಬ್ಬಗಳು ಯಾವ ರಾಷ್ಟ್ರವುರುಷರ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿವೆ ? ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳೇನು ? ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ನನುಗೆ ಅನುಕರಣೀಯವಾದ ವಿಷಯಗಳೇನಾದರೂ ಅವೆಯೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ ? ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ ಇಂಥಿಂಥ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಇಂಥಿಂಥ ಅಡಿಗೆಗಳು ಆಗಬೇಕು ಬೇರೆ ಅಡಿಗೆಗಳು ಆಗಕೂಡದೆಂಬ ವಾಕಶಾಲೆಯ ವಿಧಿಸಿಷ್ಠೆಗಳೇ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ವಿಷಯಗಳು.

గణపతియ హబ్బవు ముగిదు ఒందరతు దివసగళాగిద్దవు. మధ్యాహ్న మురు ఫంటియ సమయ. బళవంతరాయను తన్న చక్క మనేయ పడవాలియల్లి వర్తమానపత్త ఒదుత్త కూత్తిదను. ఆగ జంద్రపురదింద ఒందు వోటారు ఒందు మనేయ ముందే సంతితు. జంద్రపురవు శంకరపురదింద ఇప్పత్తుమ్మెలు. వోటారిసల్లి శాఫ రసోబ్బనే. ఆవను ఒళగి ఒందు జంద్రపురద భగవానదాస శీటడి యవర పత్తవన్ను బళవంతరాయన శ్మయల్లి కేటట్టను. శీటడియ వర గోరాలియల్లి కేలవు ఆకళుగళిగి ఒత్తాగిద్దదరింద అవుగళిగి టెషధోపచారమాడలు బరబీకేంబ ఏజ్ఞాసనేయ పత్తవు. పత్త వన్ను నోడిదోడనే ఒళవంతరాయను అవశ్యవాద టెషధసామ గ్రిగళన్ను తోగలిన శ్మజీలదల్లి ఠాకికొండు ఠోరటను. గోరాలి లిగి ఒందు ముట్టబీకాదరీ నాలక్కువరీ ఫంటియాయుతు.

జంద్రపురవు దోడ్డ లూరు. జనవసతి సుమారు ఇప్పత్తుదు సావర. భగవానదాసను బరుళ సరివంతను. అవన ఇబ్బరు మక్కళు ముంబయియల్లి ఎరడు బ్యాంకుగళన్ను నడయిసిద్దరు. శీటడియ సరాఫియ వ్యాపారదల్లి ఐవత్తు లక్ష్మ గళ మేలీ గళిసి ఈగ వార్ధ క్యవన్ను దేవర ఆరాధనీయల్లియూ పరూపకారద కేలసగళియూ శళియూత్తిదను. జంద్రపురదల్లి అవనదోందు గోరాలియిత్తు. శాలియల్లి ఐవత్తు ఆకళుగళిద్దవు, ఒరుశి ఎల్ల ఆకళుగళు కటకర శ్మయోళిగింద వారాగి ఒందంధవు. ఇవుగళ వ్యవస్థియన్ను నోడి లిక్కి గోరాలియ మేలీ నాల్కు ఆళుగళు—ఇబ్బరు కారకొనరు— రామదాసనెంబ ఒబ్బ మేల్పితారకను. ఈ గోరాలిగాగి శీట జియూ తింగళిగి ఒందుసావర రూపాయ వేజ్జ మూడుత్తిదను. రామ దాసనిగి స్వల్ప పశుచిక్కిత్సయూ గోత్తిత్తు; ఆదరూ అవన బ్లాసవు అష్టగష్టే. కటకర శ్మయోళిగింద మత్తీ కేలవు ఆకళగళన్ను బిడి సికొళ్ళలిక్కి రామదాసను ఠోగిరలు శాలియల్లియ ఎంటుకుత్తు

ಅಕಳುಗಲು ಬೇನೆಬಿದ್ದವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿರುವ ಪಶುವೈದ್ಯನಾದ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಗೋಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡವು ಜೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ತಗಡುಗಳು; ಕೆಳಗೆ ಕಲ್ಲು ಹಾಸಿಗೆ. ಅದರ ಗಟಾರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಕುರುಡುನೋಣಗಳಿಗೆ ಒಹಳ ಸುಖವಾಗಿತ್ತು.

ಅಕಳುಗಳಲ್ಲಿ ಮುದಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಕುಂಟ, ಇಲ್ಲವೆ ಬೇಸಗೊಳಕ ಅಕಳು ಗಳೇ ಒಹಳ. ಗೋಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಅಕಳು, ಬೇಸೆಯಿಂದ ಸರಳುತ್ತಲೇ ಇರುವದು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರ ಬಹಳವೇಳೆಯು ಅಕಳುಗಳ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಗೋಶಾಲೆಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ರೋಗಿಯಾದ ಹತ್ತು ಅಕಳುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಬ್ಬದ ದಿನವೂ ಶೇಟಜಿಯು ಗೋಗ್ರಾಸವೆಂದು ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಪಕ್ಕಾನ್ನುಗಳನ್ನು ಗೋಶಾಲೆಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಗಣಪತಿಯ ಹಬ್ಬದ ಮೋದಕಗಳನ್ನು ತಿಂದದ್ದೇ ಅಕಳುಗಳ ಬೇನೆಗೆ ಮೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ತಾಸುಗಳ ವರೆಗೆ ಅವುಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಏನೂ ಹಾಕಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿ ಶೇಟಜಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಗೋಶಾಲೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವರ ಬಂಗ್ಲೆಯೊಳಗೆ ಹೋದನು.

ಬಂಗ್ಲೆಯ ಹೊರಗಿನ ಬೈಲುಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಶೇಟಜಿಯು ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಗುನಾಲ್ಕು ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಗಳೂ ಎರಡು ಮಂಚಾಸನಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಹೊದ ಕೂಡಲೆ ಶೇಟಜಿಯು ಬಳವಂತರಾಯನನ್ನು ಬಹಳ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಂದ ಕೆಲಸದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತುಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶೇಟಜಿಯು—

"ಡಾಕ್ಟರ ಸಾಹೇಬ, ನಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ನೀವು ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ. ಅದರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಬಳವಂತನು ಕಿರುನಗೆ ನಕ್ಕು "ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಉಪಚಾರ

ರದಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತ ಶೇಟೆಜಿಯ ಮೋರೆಯನ್ನು ಮುಕಿಮುಕಿ ಸೋಡುತ್ತ ಕೂತನು. ಶೇಟೆಜಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅಚ್ಚರಿ. ಇದು ವರೆಗೆ ಒಂದವರೆಲ್ಲ ಅವನ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನೂ ಅವನ ದಾಸಶೂರತ್ವವನ್ನೂ ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದ್ದರು. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಗೋಮಾತೆಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವವರಾರು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ?

ಡಾಕ್ಟರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಶೇಟೆಜಿಯು— "ಡಾಕ್ಟರರೇ, ತಾವೇನೂ ಅನುಮಾನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಸನಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಶೂರತ್ವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನಕೊಟ್ಟನು.

ಒಳವಂತರಾವ— "ತಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯು ಚನ್ನಾಗಿದೆ. ತಮ್ಮಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಈ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪ. ಅದರೂ ನನ್ನ ವಿಚಾರಸರಣಿ—"

"ಹೌದು, ಹೌದು 'ಸಿನ್ಮುಂಥ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ವಿಚಾರಸರಣಿಯೇ ಸನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ನೀವು ಮೈಚಳಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು. ಸನಗೆ ಸಂತೋಷ" ಎಂದು ಶೇಟೆಜಿಯು ಡಾಕ್ಟರನಿಗೆ ಹುರುಪುಗೊಟ್ಟನು.

"ಶೇಟೆಜಿಯವರೇ, ತಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯು ಗೋರಕ್ಷಣದ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ತರಗತಿಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯ ಕಾರ್ಯವು ತಮ್ಮಂಥ ದಾಸಶೂರರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವದೆ." ಎಂದು ಒಳವಂತರಾಯನು ತನ್ನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

"ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯ ಗೋರಕ್ಷಣವೆಂದರೇನು ?" ಎಂದು ಶೇಟೆಜಿಯು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದನು.

ಒಳವಂತರಾಯನು— "ತಾವು ಕಟುಕರ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ನೂರುರೂಪಾಯಿಯ ಆಕಳಿಗೆ ಇನ್ನಾರು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲವು ಆಕಳು ಉಳಿಸುತ್ತೀರಿ. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಏನಾದ ಹಾಗಾಯಿತು ? ಕಟುಕರವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಕಳಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಮೂಲಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ ?"

ಶೇಟೆಜಿಯು— "ನೀವು ಹೇಳುವದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟಾದರೂ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿದ ಪುಣ್ಯವು ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

" హాగల్లు, శేటబియవరే, తావు కటుకరింద తిక్కంధ అకళుగళన్ను
 లుళిసి అవుగళ సంరక్షణే మాడువదరింద గోరక్షణకే సాకష్టు
 లుత్తేజనవు తిగువద్ది. సేవు ఒరే కేలవు దరిద్ద అకళుగళన్ను
 లుళిసువదేనేనో సజ. ఆదరే ఇష్టే దుడ్డిన విసయోగదింద జేడ్డు
 ఫలకారియోద కాయవన్ను మోడబడుదు. ఆదరే క్షమిసబేకు.
 ననగి కూడలే లూరిగి మోరడబేకు. నాను మనేయల్లి ఎంటు అకళ
 గళన్ను కట్టికొండిద్దేనే. అవుగళ హాలన్ను హిండిసికొండు గ్రాహ
 కరిగి ముట్టిసబేకు. అద్దరింద ఇన్నొమ్మే తమ్మ కడిగి బేకాదరే
 బరువేను. ఈగ మాత్ర మోగలు దయమాడి అనుడ్డీయన్ను కేడ
 బేకు " ఒకవంతరాయను విసమవువకవాగి సూచిసదను.

" బిద్రి, డాక్టరరే, లూరిగి మోగిగువ జింతయేకే నిమగి ?
 నాను నన్న స్వంత మోటారు కేటట్టు సేవు ఎళు ఫుంటియోగగాగి
 శంకరపురకే ముట్టువంతే మాడుత్తేనే. ఈగ నడిద విషయద
 మేలే తమ్మ విజారగళన్ను తిళిదుకొళ్ళువ అపేక్షేయాగిదే ననగి. "
 ఎందు మత్తే విషయనిరూపణకే శేటబియు జాలనేయన్ను కేటట్టును

ఒకవంతరాయను తన్న విజారగళ ప్రసారకే ఒళ్ళే అవకాశ
 వేందు మురుపినింద ఆరంభిసదను. " ఒళ్ళేదు హాగాదరే, తావు
 ఈ కేవల గోవిందాశ ప్రతిబంధకే ఇష్టొందు ముహత్తవన్ను కేడ
 బారదు. ఎల్లయ తనక దరిద్దరు దేశదల్లిరువరే అల్లయవరేగి
 గోవుగళన్ను కటుకరిగి మారువదు నిల్లలారదు. ఆదరే జిలొ
 జాతియ అకళుగళ మత్తు ఎత్తుగళ ముహత్తవు నమ్మ దేశకే బహళ
 వాగిదే. నమ్మ హిందుస్తానవు కృషిప్రధానదేశవు. ఎత్తుగళు
 సుధృఢ మత్తు ధష్టువుష్టువిరదిద్దరే ఒక్కలతనవు భరదింద నడియల
 రదు. అదకే ఒళ్ళే కసువుళ్ళ, కాయకమ్మమవాద, ఎత్తుగళ జాతిగ
 లన్ను నావు కాయలికేబేకు. అదరింతే అకళహాలు నమ్మ మక్కు
 లిగి విపులవాగి మత్తు శుద్ధ స్వరూపదల్లి తిగద్దరిందలే నమ్మ దేశద
 కూసుగళు రోగిగిష్ట, అతక్త మత్తు అల్పాయువాగిరువవు. ఒక్క

ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ರೋಗಿಗಳಿಗೂ, ಮುದುಕರಿಗೂ ಆಕಳ ಹಾಲು ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸರಿ. ಶುದ್ಧವಾದ ಆಕಳಹಾಲು ಶಿಗದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮ ಜನರು ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಕೂಡಿಸಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ, ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ತಡೆಯದಿ ದ್ದರೆ ಪಂದೇಶದ 'ಗ್ಲಾಕ್ಸೋ' ವೊದಲಾದ ಕೃತ್ರಿಮ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

ಸಮ್ಮ ಶಹರಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಬಹಳಕಡಿಮೆ. ಗೌಳಿಗರೆಲ್ಲ ಬಹುಶಃ ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನೇ ಕಟ್ಟುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಈಗಿನ ಆಕಳುಗಳು ಶೇರು ಒಂದುಸರೆ ಶೇರಿಸ ಮೇಲೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಆಕಳ ಜಾತಿಗಳು ಈಗ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಜಾತಿಯ ಆಕಳುಗಳನ್ನೂ ಹೋರಿಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಸಾಕಿ ಕಾದುಕೊಂಡರೆ ಸಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯಗಳೂ ಬೆಳೆಯುವವು; ಒಕ್ಕಲತನವೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬರುವದು. "

“ ಒಳ್ಳೆದು, ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಈಗ ಸಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯ ಸುಧಾರಣೆ ಯನ್ನು ಹ್ಯಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಿರಿ? ” ಎಂದು ಶೇಟೆಜಿಯು ಒಹಳ ಆರಳಿದ ಮೋರೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಡಾಕ್ಟರ ಅಂದದ್ದು— “ ಅದನ್ನೇ ನಾನು ಇನ್ನು ಹೇಳುವದು. ನೀವು ಚಲೋ ಬಲ್ಲವರನ್ನು ಸಿಂಧ, ಮಾಳವಾ, ಗುಜರಾಥಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯ ಆಕಳುಗಳನ್ನೂ ಹೋರಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡು ತರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ತಮ್ಮಂಥ ಲಕ್ಷ್ಮಿಪುತ್ರರಿಗೇ ಇದು ಸಾಧ್ಯ. ಆ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಸಂತತಿ ಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಕೃತಿಗುಣ, ಅಹಾರ, ಸ್ವಭಾವ ವೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರನ್ನೇ ಈ ಕೆಲ ಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ದನಗಳು ಒಂದುವೇಳೆ ಸಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಅಹಾರಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾನಿಸುವಂಥ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಅಹಾರ ವನ್ನೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದು. ಬೇಯಿಸಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ನಾವು ಉಣ್ಣುವಂಥ ಪಕ್ವಾನ್ನವನ್ನಾಗಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಕುವದು ಧರ್ಮದ ಮೂಢ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು. ಗೋಮಾತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಮೌಜ್ಜಬುದ್ದಿ

ಯಿದ್ದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗೆಲ್ಲ ಬಾಲವನ್ನು ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಅಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದು- ಹುಣಿಗೆ ಕುಂಕುಮಹಚ್ಚಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕುವದು- ಇಂಥ ಅನುಪಕಾರಕ ಅಡಂಬರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಆಕಳುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು, ತಿನ್ನುಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಆಹಾರ. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರು, ಹಗಲೆಲ್ಲ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೈಲು, ರಾತ್ರಿ ಹವೆಯಾಡುವ ಮನೆ. ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಗೋರಕ್ಷಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಎರಡನೇ ವಿಷಯವೇನೆಂದರೆ, ಇಂಥ ಆಕಳುಗಳ ಹಾಲನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ವೇಳೆಗೆ ಹಿಂಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಉರಜನರಿಗೆ ಒದಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದು. ಇಂಥ ಹಾಲನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡುವದೇನೂ ಕುಬೇರನಿಗೆ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೆಲೆಗೆ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಹಾಲು ಉರೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಗೆ ತಿಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚ ತರಗತಿಯ ಸಮಾಜಸೇವೆಯೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಎನೂ ವಾಧಕವಿಲ್ಲ. "

" ಒಳ್ಳೇದು, ಡಾಕ್ಟರಸಾಹೇಬ, ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಈ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಶಜ್ಜರೇ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರು. " ಎಂದು ಶೇಟೆಜಿಯು ಡಾಕ್ಟರನಿಗೆ ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು.

" ಈ ಮಾತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಈಗಲೇ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆನು. ಇನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. " ಒಳವಂತರಾಯನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಶೇಟೆಜಿ- " ನೀವು ಎರಡು ದಿನವು ಅವಧಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಸಕಾರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನೇನೂ ಕೇಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಮಾಜಹಿತಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ಮನಮುಟ್ಟಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ತರುಣರೇ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು. ನೀವು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈ ಗೋಶಾಲೆಯು ಪೂರ್ವಪದ್ಧತಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಗುವದು. ಅದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು " ಎಂದು ಹಟ ಪಡಿದರು.

ಬಳವಂತರಾವ- " ಅದರ ಶೇಟೆಜಿಯವರೇ, ಶಂಕರಪುರದಲ್ಲಿ ನಾನೊಂದು ಸಣ್ಣ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ತಮಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದೂ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ನಾನು ಸಸ್ತು ಹಳೆಯ ಗ್ರಾಹಕರಿಗೆ ಸುಳ್ಳಾಗಲಾರೆ. ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಚಿಂತೆ ನನಗೆ " ಎಂದು ತನ್ನ ಬಳಗಿನ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಅವರ ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

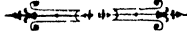
ಶೇಟೆಜಿ- " ಅದರ ಚಿಂತೆ ಇಷ್ಟೇಕೆ ? ನೀವು ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಒಬ್ಬ ವಿಶ್ವಾಸದ ಸೌಕುನನ್ನು ಡಾಲನ್ನು ಗ್ರಾಹಕರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನು ನಿಮ್ಮ ಆಕ್ಷೇಪ ? " ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರನನ್ನು ಮತ್ತೆ ನಿರುತ್ತರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸಿದನು.

ಬಳವಂತರಾವ- " ಬಳ್ಳೀದು, ಇಷ್ಟು ತಾವು ಆಸ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದರೆ ನಾನು ಬಲ್ಲಿನ್ನಲಾರೆ. ಇನ್ನೇರಡು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಬರುತ್ತೇನೆ " ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟನು.

ಹೋಗುವಾಗ ಶೇಟೆಜಿಯು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಎಷ್ಟು ಬೇಡಿದರೂ ಅವನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ರೂಪಾಯಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಳವಂತನು ಊರಿಗೆ ಹೋದನು.

ಎಳಸರೆ ಘರಟೆಗೆ ಬಳವಂತರಾಯನು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿದನು. ಹೋದಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ತೀರಕೊಂಡು ಆಕಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂಡಿ ಕೊಂಡನು. ಅಂದಿನ ಬಳವಂತನ ಹಿಗ್ಗಿದ ಮೋರೆಯನ್ನೂ ಹುರುಪನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡಳು. ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ಬಳವಂತನು ತಾಯಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ತಾಯಿಯೂ " ದೇವರು ಜಲೋಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಂಧೀಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಬಿಡಬೇಡ " ಎಂದು ಬಳಿತಾಗಿ ಮಗನನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿದಳು.

ಧರ್ಮಬಿಟ್ಟರೂ ಸುಖವೆಲ್ಲಿದೆ ?

ಮೂರು ದಿವಸಗಳಾದ ನಂತರ ಬಳವಂತರಾಯನು ತನ್ನ ವಚನದ ಪ್ರಕಾರ ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶೇಟೆಬೆಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾದನು. ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾದ ಕೂಡಲೆ ಶೇಟೆಬೆಯು— “ಬಳವಂತರಾವ, ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಯ ಯೋಜನೆಗೆ ಎಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿಬೇಕು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ ಹತ್ತು ಜಾತಿಯ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ತರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ; ಗೋಶಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ; ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಸಾಕು ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದನು.

ಶೇಟೆಬೆಯು ಕೂಡಲೆ ಎರಡುಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಚಕ್ಕು ಬರೆದು ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಈ ಹಣದ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದು ಪ್ರಾಮೀಸರಿ ನೋಟು ಬರೆದುಕೊಡುವೆನೆಂದನು. “ಪ್ರಾಮೀಸರಿ ನೋಟು ಬೇಡ, ಏನೂಬೇಡ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಧೈಯವಾದಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಜನರ ಸ್ವಭಾವವು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಸಂಕೋಚವೂ ಬೇಡ ” ಎಂದನು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು ಅವನು ಕೂಡಲೆ ಗೋಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಣಕ್ಕೊಂದೊಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಕಿಡಿಕಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ದನಗಳ ಹೊಲಸು ತೀವ್ರವಾಗಿ ತೊಳೆದು ಹೋಗುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ V ಆಕಾರದ ಗಟಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ದನಗಳಿಗೆ ಬೇಯಿಸಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹಾಕುವ ಪರಿಪಾಠವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ

ದನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಟುಕರ ಕೈಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಾಶಿಕ್ಷಾ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳದೇ ಜಾತಿಯ ಆಕಳುಗಳನ್ನೇ ಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರಮಾಡಿ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಗುಬರಾಥಕ್ಕೂ ಮಾಳವಾಕ್ಕೂ ಹೋಗಿ ಹತ್ತು ಉತ್ತಮ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಂದನು. ಗೋಶಾಲೆಯ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವನು ತುಂಬಾ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಹಾಲುಹಿಂಡುವವರ ಕೈಗಳೂ ಪಾತ್ರೆಗಳೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ವಸ್ತ್ರಗಳೂ ಝಳ ಝಳವಿರುವಂತೆ ಕಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಹಾಲುಹಿಂಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ದನಗಳ ಮೈತೊಳೆದು ತೋರಿಸಿದನು. ಮೊದಮೊದಲು ಗೋಶಾಲೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಾದ ರಾಮ ದಾಸನು “ಇವನಾಂಶಪ್ಪಾ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯಿಸುವವನು!” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ರೇಗಿದನು. ಆದರೆ ಬಳವಂತರಾಯನ ಸ್ವಭಾವವು ಬಹಳ ವಿನಯವುಳ್ಳದ್ದೂ, ಜನರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೆಲುಸುಡಿಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷ ಬಡಿಸುವಂಥಾದ್ದೂ ಇದ್ದದರಿಂದ ತುಸುದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಹತ್ತಿದರು.

ಆಕಳಹಾಲನ್ನು ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲಿನ ದರದಂತೆಯೇ ಜನರಿಗೆ ಒದಗಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಬಳವಂತರಾಯನ ಹಂಬಲವು. ಹಾಲನ್ನು ಮಾರದೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಶೇಟೆಜಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು. ಆದರೆ ಬಳವಂತನು ಇದು ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವೆಂದು ವಿಶೋಧ ಮಾಡಿದನು. ಬಡವರಿಗೆ—ತಿಂಗಳಿಗೆ ೨೫ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಗಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಮನೆತನಗಳಿಗೆ—ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಲುವಷ್ಟು ಹಾಲನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕೊಡುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಆಕಳುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಒಂದು ನೂರರ ವರೆಗೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಊರೊಳಗಿನ ನಾಲ್ಕೈದುನೂರು ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಆಕಳ ಹಾಲು ಕೀಲಿಹಾಕಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಗುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು.

ಮೊದಲನೇ ತಿಂಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ವೆಚ್ಚ ಹೋಗಲಾಗಿ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಉಳಿಯಹತ್ತಿತು. ಆಗ ಶೇಟೆಜಿಯು ಬಳವಂತನನ್ನು ಕರೆದು “ಡಾಕ್ಟರರೇ, ಈ ತಿಂಗಳಿಂದ ನೀವು ತಿಂಗಳಿಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಬಳ

ತಕ್ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಇದೇ ಒಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗತಕ್ಕದ್ದು" ಎಂದು ಅಪ್ಪಗೆಳೊಡಿಸಿದನು.

ಮುಂದೆ ತೀವ್ರವೇ ಬಳವಂತನು ರಾಧಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಶಂಕಂಪುರದಿಂದ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಶೇಟೆಜಿಯು ಗೊತ್ತಮಾಡಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಹತ್ತಿದನು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಶೇಟೆಜಿಯನ್ನು ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಧಷ್ಟಪುಷ್ಪವಾದ ಆಕಳುಗಳ ಹಿಂಡನ್ನು ನೋಡಿ ಶೇಟೆಜಿಯು "ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ಗೋಧನವು. ನಿಮ್ಮಿಂದ ನನ್ನ ದುಡ್ಡಿನ ಯೋಗ್ಯವಿನ್ನಿಯೋಗವಾಗಹತ್ತಿತು" ಎಂದು ಬಳವಂತನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು.

* * * * *

ದೀಪಾವಳಿಯು ಮುಗಿಯಿತು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಮನಸೂರ ಹತ್ತರ ಇರುವ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಬಳ್ಳಿ ಆಕಳುಗಳು ಇರುವ ವೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ದಿವಸ ಎಲ್ಲಾ ಲೆಖ್ವಾಚಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಆಕಳುಗಳ ಒಡೆಯನು— ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನು— ಮನಸೂರ ಇನಾಮದಾರನಾದ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ದೈವ ವಶಾತ್ ಮರಣದಿಂದ ಪಾರಾದನೆಂದೂ ವರ್ತಮಾನ ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಳವಂತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಿಡಿಲು ಬಡೆದಂತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಅವನಿಗೆ ಹತಭಾಗಿ ನಿರ್ಮದೆಯ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಕಾರಣವೇನೆಂಬದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಯುವತಿಯ ಸಂಗಡ ನಡೆದ ಪ್ರೇಮ ವ್ಯವಹಾರವೇ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನು ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೇ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಆಳುಗಳ ಸಂಗಡ ಚಂದ್ರವುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿ ತಾನು ಮನಸೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಅವನಿಂದ ಬಳವಂತನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬರೆದ ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿಯಿತು.

ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಒಂದು ವಾರದ ಅವಧಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಫ್ಲೋರಾಸ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹಾಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ಅವಳ ಏಯೋಗವು ದುಃಖವನಾಗಿ ಆದೇ ದಿವಸ ಸಾಯಂಕಾಲ ಅವಳ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋದನು. ಆ ದಿವಸ ಫ್ಲೋರಾ ಅವನಿಗೆ ಏಶೇಷ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಣಯ ಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಅನಂತರ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ " ಇಂಥ ಅಮೂಲ್ಯ ಬೆಲೆಯ ಬಾಲ್ಯಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು. ಧರ್ಮಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಇವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಬಾಳುವೆಯು ನಿರರ್ಥಕವು" ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ತಲೆದೋರಿದುವು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಆ ದಿವಸ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಬಾಲ್ಯಕೆಯು " ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬರುವಾಗ ಯಾವದೊಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡದೆ ದಯಮಾಡಿ ಬರಕೂಡದು " ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು.

ಮುಂದೆ ಎರಡು ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಫ್ಲೋರಾಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೇನೂ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತಿರತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ತನ್ನ ಆಪ್ತೇಷ್ಟರಿಂದ-ಮಿತ್ರನಿಂದ-ಒಂದೊಂದು-ಹಿಂದೂಸಮಾಜದಿಂದ-ತಾನು ಬಹಿಷ್ಕೃತನಾಗುವೆನೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವನನ್ನು ಕಟಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಲೋಕನಿಂದೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ತಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೊಂದೇ ವಿಚಾರ. ಆದರೆ ದ್ವಿತೀಯಪ್ರಾಣಳಾದ ಫ್ಲೋರಾಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜೀವಿಸುವದೆಂತು ? ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ಫ್ಲೋರಾಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೊಡೆಯುವದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಮೂರನೇದಿನವೇ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಯ ಬಂಗಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡುವ ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಫ್ಲೋರಾ ಹಿರಿ ಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಕುಣಿದಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಆನಂದವು ಹಿಡಿಸದಂತಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಆಕೆ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಡೆವ್ವಿಡ್‌ರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಅವನು

ಕೂಡಲೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಅವನ ಸನ್ನಿಶ್ಚಯದ ಬಗ್ಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು.

ಮರುದಿನವೇ 'ಬಾಪ್ಪಿವನ್' ಅಂದರೆ ಪವಿತ್ರ ಜಲಸೇಚನವಿಧಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನಾದನು. ಈ ವಾರ್ತೆಯು ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮನಸೂರ ಶಹರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡಿತು. ಇನಾನುದಾರರ ಆಸ್ತೀಷ್ಟರಿಗೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೂ ತುಂಬಾ ವ್ಯಸನವುಂಟಾಯಿತು. ಪಾರ್ವತಿಬಾಯಿಗಂತೂ ಮುಗಿಲೇ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಮೈಮೇಲೆ ಜಿದ್ದರತಾಯಿತು. ಸಮ್ಯ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಡೆತಪಕ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚುವ ಪಾಪಿಯು ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನಲ್ಲಾ - ಎಂದು ಅಸಹ್ಯವಾದ ಕಸಿವಿಸಿಯುಂಟಾಯಿತು ಅವಳಿಗೆ.

ಮುಂದೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫ್ಲೋರಾಳ ಬಂಗಲೆಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ಬಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಫ್ಲೋರಾಳಿಗೆ ವಿವಾಹ ದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದನು.

'ಇನ್ನೇನು ? ಅದಕ್ಕೆಷ್ಟು ತಡ ! ಬೇಕಾದಾಗ ಮದುವೆಯ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು' ಎಂದು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು. ಆದರೆ ಇನಾನುದಾರನು ಅವನರ ಮಾಡಲು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಂದುತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿವಾಹದಿನವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸುವೆನೆಂದು ಆಶ್ವಾಸನಕೊಟ್ಟಳು.

ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಕೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲೇನೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಾಬ್ಬಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮದುವೆಗಳು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೋ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನೊಡನೆ ಸಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನಾದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ-ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕೈಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಿಯತಮೆಗೆ- ದುಡ್ಡನ್ನು ನೀರಿನಂತೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಗೋಲ್ಡ್ ರಿನ್ಯಾವಾಚ್, ಮುತ್ತಿನಸರಗಳು, ಚರದ ಶೀರೆಗಳು, ವಜ್ರದುಂಗುರಗಳು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಬಯಕೆಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರೇಮಾತಿಶಯದಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು.

ಮೂರನೇಯವರಾರಾದರೂ ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರು ತೀವ್ರವೇ ವಿವಾಹಬದ್ಧರಾಗುವರೆಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳಿಷ್ಟಾದರೂ ಸಂಶಯ ಒರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳುಹೋಯಿತು. ಆಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಮದುವೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವ ತೆಗೆದನು. ಫ್ಲೋರಾ ಸವಿಸವಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಹಾಕುವ ಧೋರಣವನ್ನೇ ಹಿಡಿದಳು. " ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನು ಇಷ್ಟೇಕೆ ಅವಸರವೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಾನಾದರೂ ಏನು ಮಾಡಲಿ ' ಮದುವೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಅವನಿಂದ ಅಗಲಿ ದೂರವಾಗುವೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅಂಚಿಕೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ತೀವ್ರವೇ ನನ್ನ ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲದು. ನಾನು ಎಷ್ಟೊತ ಹೇಳಲಿ? " ಎಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಯುಕ್ತಿವಾದವು ಸಮರ್ಪಕವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಬಹಳ ಹುಟ್ಟಿಹಿಡಿಯದೆ ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಆದೀತೆಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮತ್ತೊಂದು ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯಿತು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಇನಾಮದಾರನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಾಬರಿಯಾದನು. ಅವನು ಫ್ಲೋರಾಗೆ 'ನೀನೇನು ನನಗೆ ಆಟ ಆಡಿಸುತ್ತಿರುವಿಯೋ? ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ನಾನು ಹಾದೀ ನೋಡಬೇಕು? ' ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಿಗಳೆಳು ಆಕೆ ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಮದುವೆಯ ದಿನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅವನಿಂದ ವಚನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದಳು. ಆಗ ಅವನ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಪಾರಾವಾರವಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ಇದೇ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಫ್ಲೋರಾ ಅವನಿಂದ ಮತ್ತೆ ನೂರಾರುರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೆತ್ತಿದಳು. ದಿವಸಗಳು ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿದವು. ವಿವಾಹದಿನವು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ಇರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಅಬಹಿಗೆ ಬಹಳ ಜಡ್ಡಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಕೂಡಲೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ ಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಆಕೆ ಮಿರಜಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು.

ಮುಂದೆ ಆಕೆ ತಿರುಗಿ ಮನಸೂರಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹದಿನೈದು ದಿವಸಗಳು ಹಿಡಿದವು. ಆಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಅವಳಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ

ಮದುವೆಯ ಮಾತು ತೆಗೆದನು. ಫ್ಲೋರಾ ಬಿಕ್ಕಿಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು. ಹೀಗೆ ಯಾಕೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಆಕೆ—

"ಯಾಕೆ ಯೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರಾ! ನಿಮಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ; ಇಂಥ ಮುಗ್ಧ ಬಾಲಕೆಯನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ " ಗದ್ದರಿಸಿದಳು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಇದರ ಅರ್ಥವೇ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಗಾಬರಿ ಯಾಗಿ "ಅದೇಕೆ? ನಾನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದೇನೇ! ಅದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

"ಇನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಮೋಸವೆಂದು ಕೇಳುವಿರಾ? ನಿಮಗೆ ಮದುವೆಯ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡರು ಇರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂದು ನನಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿದಿರಲ್ಲ? ನಿಮಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ" ಎಂದು, ಕೆರಳಿದ ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿಯಂತೆ ಗರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದಳು.

"ಫ್ಲೋರಾ, ನನಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡರು ಇದ್ದದ್ದು ನಿಮ್ಮಷ್ಟನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಗೊತ್ತು ಇದ್ದೂ ಇದ್ದೂ ನೀವೇ ನನಗೆ ಮದುವೆಯ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸಿ ಮೂಗಿಗೆ ತುಪ್ಪಾ ಹಚ್ಚಿ ಕೂಡಿಸಿರಿ. ಸನ್ನನ್ನು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈ ಕಪಟನಾಟಕವನ್ನು ಹೂಡಿದಂತೆ ನನಗಂತೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನನಗೆ ಸುಳ್ಳು ಆಸೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದು ಏಕೆ?" ಎಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ನೈರಾಶ್ಯದ ಕೋಪದಿಂದಲೂ ಕಳವಳ ದಿಂದಲೂ ಉಸುರಿದನು.

"ಅಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ದೋಷಾರೋಪ ಮಾಡುತ್ತೀರಾ? ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ನಾಲಿಗೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಏಳುತ್ತದೆ? ನೀವು ವಿಶ್ವಾಸಪಾತ್ರರಲ್ಲವೆಂದು ಸನ್ನ ಸಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ನಡೆಯಿರಿನು ಸನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ" ಎಂದು ಫ್ಲೋರಾಳು ಗುಡುಗು ಹಾಕುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಡೇವ್ಡ್ ರಾಯನು ಈ ಗದ್ದಲಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಮೇಲೆ ಒಳಿತಾಗಿ ಏರಿ ಹೋದನು. ಅವರಿಗೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾತಿನ ಜಗಳವಾಯಿತು. ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೈದುಕೊಂಡರು. ಕಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರು.

ಹತಾಶರಾಗಿ ಮೋರೆಯನ್ನೊಣಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಒಂಗಳಿಗೆ ಬಂದನು. ತನ್ನನ್ನು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾಜದ ರೋಷ; ಇತ್ತ ಫ್ಲೋರಾಸ ಮನೆಯಿಂದ ಅರ್ಧಜಂದ್ರಾಕೃತಿ. ಈ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಬೇವವೇ ಬೇಸರವೆಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ವೇಟಿಗ ಹೋಗಿ ಔಷಧಕ್ಕೆಂದು ಆ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಈ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಫೀಮನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಬಂದು ತಿಂದು ಮಲಗಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಊಟಕ್ಕೆ ಏಳದ್ದರಿಂದ ಅಡಿಗೆ ಯವನು ಕರೆಯುಕೋಗಲು ಅವನು ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತು. ಡಾಕ್ಟರರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿದನು. ಅವನ ತಾಯಿಯಾದ ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯೂ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಡಾಕ್ಟರರು ಒಂದು ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಳಾಗಿ ಸಮಾಜಬಹಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೆದರದೆ ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯೂ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ಯೋಗ್ಯ ಔಷಧೋಪಚಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಬೇವದಿಂದ ಉಳಿದನು. ಆದರೆ ಆದ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಾವಾತಗಳಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಮೇಲೆಯೂ ಶರೀರದಮೇಲೆಯೂ ಭಯಂಕರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಹೃದ್ರೋಗ ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು. ಬಹುದಿವಸ ಬೇನೆಯನ್ನನುಭವಿಸಿದವನಂತೆ ಅವನು ನಿಶ್ಚೇಜನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದನು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತೆಯಾದ ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯು ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೇ ಮುಗಿದುಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಇದೇ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಎರಡನೇ ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನ ಧರ್ಮಾಂತರದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹೃದ್ರೋಗದಿಂದ ತೀರಿಕೊಂಡಳು. ದುಃಖಮಯವಾದ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ನೀಗಿದಳೆಂದು ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯೂ ಅವಳ ತವರು ಮನೆಯವರೂ ಅಂದುಕೊಂಡರು.

ಇದೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಳನಂತನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸೂರಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕು ? ಭಿಟ್ಟಿಯಾದಕೂಡಲೆ ಅವನ ಸರಗಡ ಎನು ಮತ್ತಾಡತಕ್ಕದ್ದು ? ಎಂದು ವಿಚಾರ

ಮಾಡುತ್ತ ಅವನು ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ಊರಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುರಾತನವಾದ ಈಶ್ವರದೇವಾಲಯವಿತ್ತು. ಹೋಗಿ ದೇವದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒಳಗೆ ಸೇರಿದನು. ಒಳಗೆ ಗಾಢವಾದ ಅಂಧಕಾರ. ಜನರ ಸುಳಿ ದಾಟ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದ ದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಪ್ಪಡೆಗಳು ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದವು ಅದರೂ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಬಂದಮೇಲೆ ದೇವರ ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಗರ್ಭಾಗಾರದ ವರೆಗೆ ಹೋದನು. ದೇವರ ಹತ್ತರ ಮಿಣಿಮಿಣಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಕೂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಒಳವಂತನು ಬಿಚ್ಚಿಬಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಒಳಗೆ ಕೂತವನು ಮೋರೆಯ ನ್ನಿತ್ತಿ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಒಳವಂತನು ಕೂಡಲೇ ಅವನ ಗುರ್ತು ಹಿಡಿದು- “ಎನು ಅವ್ಯಾಸಾಹೇಬ, ಇಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ನೀವು?” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಸಾಹೇಬನ ವಿಚಾರವೇ ನಡೆದಿದ್ದ ದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆ ಗುರ್ತು ಸಿಕ್ಕಿತು.

“ಯಾರು ನೀವು? ನಿಮ್ಮ ಗುರ್ತು ನನಗೆ ಹತ್ತುಲ್ಲ” ಅವ್ಯಾಸಾಹೇಬನು ಕೇಳಿದನು.

ಒಳವಂತನು- “ನಾನು ಒಳವಂತರಾವ ದೇಶವಾಂಡೆ. ನನಗೂ ಮಾಧವರಾವ ಜೋಶಿಯವರಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ತಾವು ಮಾಧವರಾಯರ ಅಳಿಯಂದಿರಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಅವ್ಯಾಸ- “ಓಹೋ, ಈಗ ಗುರ್ತು ಸಿಕ್ಕಿತು. ನೀವು ವೈಟರನರಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವೇ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರಿಬ್ಬರ ಸಂವಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಯಿತು.

ಅವ್ಯಾಸಾಹೇಬನು ಈಗ ತನ್ನ ಸೂಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಧೋತರ ವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅವನ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಜಡ್ಡಿನ ಲಕ್ಷಣವಿತ್ತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೂತು ಬೇಸತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆರಾಮವಿಲ್ಲದೇ ಅವನು ಬಂಗಲೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದನು. ಶಾರೀರಿಕ ಹತೈತಿಯಿಂದ ಅವನು ಉಳಿದಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಹತೈತೆಯಾದಂತಾಗಿತ್ತು. ಫೋರಾಳ ವರ್ತನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಹೇಸಿಗೆಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆ

ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತನಗೆ ಮೋಸಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಳೆಂದೂ ತನ್ನಿಂದ ಆದಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಅಪಹರಿಸುವದೇ ಅಂಥ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಧರ್ಮತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಹೊಸ ಅನುಯಾಯಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದೂ ಅವರ ಎರಡನೇ ಉದ್ದೇಶವಿರಬಹುದು. ಅಂತೇ ಆಕೆ ಮದುವೆಯಾದನವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬರಲು ತನ್ನ ಅಬಾಚಿಯ ಜಡ್ಡಿನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅಂತೂ ತಾನು ಇಷ್ಟು ತಿಳಿಗೇಡಿ ಹೇಗೆ ಆದನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮರ್ಯವೂ ಆತ್ಮತೀರಸ್ಕಾರವೂ ತುಂಬಬಂದವು. ಇದೇವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಗತಜೀವನಕ್ರಮವು ಸ್ಮೃತಿ ಪಥಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಮಿತ್ರರ ಕಪಟವೂ ಸ್ವಾರ್ಥವೂ ಅವನಿಗೆ ಈಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಳೆದುವು? ತಾನು ಅವರ ಪಥವಾಸದಿಂದ ಅನಾಮದಾರಿಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಸನಾಧೀನನಾಗಿ ಆರೋಗ್ಯ ಹಾನಿ, ಮಾನಹಾನಿಗಳಿಗೆ ಗುರಿಯಾದೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಳೆದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಯಿತು.

ಇಂಥ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದೇವಾಲಯ ವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಒಳಗೆ ನೇರಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈಗ ಮನೋವೃಥೆಯಿಂದಲೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸು ಹಣ್ಣಾಗಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ದೇವಾಲಯದೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಕೂಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಬಾಲ್ಯದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಇಂಥ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೂ ಬಳವಂತನಿಗೂ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಾಯಿತು.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಬಳವಂತನು ಕೇಳಿದನು- 'ನೀವು ಇಂಥ ಜಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿರಿ?'

ಅವ್ವಾಸಾಹೇಬ- "ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆರಾಮವೇನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಅಡ್ಡಾಡೋಣ ಅಂತಾ ಬಂದೆ"

ಆ ಮೇಲೆ ಬಳವಂತನು ಅವನಿಗೆ ಸರಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು- "ಅವ್ವಾ

ಸಾಹೇಬ, ನೀವು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್‌ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಸೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ಸಿಮಗೆ ಮನನರಿಕೆಯಾಯಿತೋ? "

ಅಪ್ಪಾ- ನಾನು ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದೆ? ನನಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿಶ್ಚನ್‌ ಧರ್ಮವೂ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಎರಡೂ ಮೂರು ಸಾರೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು, ಅಷ್ಟೇ. ನಾನು ಆ ನಾಟಕೀ ಜಾಲೆಯ ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದು ನನ್ನ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ನನ್ನ ಆಪ್ತೇ ಷ್ಟರಿಗೂ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಎರವಾದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಊರ ಜನರು ನನಗೆ ಕುಡಿಯಲುಕ್ಕೆ ನೀರು ಸಹ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಲೋಕನಿಂದೆಗೆ ಬೆದರದೆ ನನ್ನ ಮಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಈಗ ತನುಗೆ ನನ್ನ ಭಿಟ್ಟಿ ಆಗುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ " ಎಂದು ಬಹಳ ಚಡಬಡಕೆಯಿಂದ ಉಸುರಿದನು.

ಬಳವಂತನು- " ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್‌ ಧರ್ಮಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬರುವಿರಾ? "

ಅಪ್ಪಾ- " ಇನ್ನು ಅದು ಆಗುವ ಮಾತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲ. ನಾನೆಲ್ಲಾ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳುವವರಾರು? ಅದನ್ನೇಲೆ ಅವರ ಮಾತೇಕೆ? " ಎಂದು ಕಳವಳ ದಸಿಯಿಂದ ಉಸುರ್ಗರೆದನು.

ಬಳವಂತನು- " ಪುರಾಣ ಮತವಾದಿಗಳು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದೇನೋ ಸಿಜ. ಆದರೆ ಸುಧಾರಕರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದು ಏನೇ ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಣೆಯು ನನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಆ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಅಡ್ಡಿಯೇನು? " ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅಪ್ಪಾ- " ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ನಾನೇನೋ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್‌ ಯುವತಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡಿದ ವಸನನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕಡೆತನಕ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವರು. ಅವರೊಳಗೆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಾಳುವ

దక్కింత ఈగ ఇద్దంతయే ఎల్లియాదరూ కాలహాకబేకేందు ననగి అని సుత్తదే"

ఒకవంత- " టే, టే, టాగల్ల. నీవు ఈగ క్రీళ్ళన్నరಾಗಿ ఊడరే నీవు బేవదిందిరువ తనక జనరు నినుగి హియనోసువరు. ఆదరే నీవు హిందుధర్మకే వునక బందరే కేలవు దివస జనరు ఆడి దరూ అడికొళ్ళబుడు. అదరే ముందే మాత్ర బమ్మి నీవు క్రీళ్ళన్న రొగిద్దు జనరగి మరేతు టోగబుడు. అద్దరింద మాడిద తప్పన్న తివ్రవాగి తిద్దకొళ్ళవదే ఊత్తమ వక్కునల్లవే ? " ఎందు అవన మనస్సన్ను తిరుగిసలిక్కు ప్రియత్న నడియిసిదను.

కడేగి ఒకవంతరాయన నూతిగి అస్వాసాహేబను సమ్మతిసిదను. అవశ్యవాద ఎల్ల వ్రాయత్తిత్తకూమగళు నడిదు అస్వాసాహేబను తిరుగి హిందూ ధర్మదోగి పూర్వదంతే నేరికేండును. ఇన్ను వాసాహేబాయినవర అనందకే ఎణ్ణియల్లదాయెతు. ఇన్ను మేలే కేలవదవసగళవరగి అస్వాసాహేబను మనస్సురు శురవన్ను నిట్టి ఎరడనే కడేగి ఇరువదే ఏహితవేందు ఎల్లర అభిప్రాయవాగి ఒకవంత రాయను అవనన్ను కరేదుకేండు శంధ్రపురకే ఒందను. ఒంద మేలే అద సంగతియన్నెల్ల రాధాబాయగి ఏకాంతదల్లి తిళిసిదను. రాధాబాయయూ హిందన యావ మాతన్నూ తేగేయదే అస్వాసాహేబ నన్ను అవనొబ్బ మగనూతే ప్రితి విశ్వాసగళింద నోడవత్తిదళు.

అస్వాసాహేబను మనెయల్లి ఒబ్బనే ఇద్దరే అవనగి పూర్వ జీవనద సేనసాదీతేందు ఒకవంతరాయను అవనన్ను దినాలు గోలాలిగి కరేదుకేండు టోగబుత్తిదను. అల్లి నడియిత్తిరువ కాయకలంపగళల్లి అవన మనస్సు ఊల్లాసవన్ను కాణుత్తితు. బరబరత్త అవనూ గోలాలియ కేలవద జ్ఞానవన్ను మాడికేండు ఒకవంతరాయనిగి సహాయవాగబుత్తిదను.

ముందే తివ్రవే నాతాలియ రజేయు ఒంతు. అగ ఒకవంత

ರಾಯನು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ಪತ್ರಬರೆದು ರಾಮರಾಯನನ್ನೂ ಅನನ ಹೆಂಡತಿ ಶಾರದೆಯನ್ನೂ ಬರನಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಹೊಸ ಗೆಳೆಯರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆಯೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಕಂಡು ಬಂತು. ತಾನು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಳೆದೆನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟಿಯುಹತ್ತಿತು. ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳೂ ಜ್ಞಾನವೂ ಅವರೆಲ್ಲರ ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆಯೆಂಬದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನು ತುಂಬಾ ನಾಚಿಕೆಯಾದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಓದುವ ಅಭಿರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಳವಂತನು ಅವನಿಗೆ ವಾಚನಾಲಯದಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಜೀವನಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಬೇರೊಂದು ಆನಂದಮಯವಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸೇರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಭಾಸವಾಗಹತ್ತಿತು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಮೇಲಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನೆದುರಿಗೆ ಯಾರೂ ನರ್ಮದೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನೇ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ತೆಗೆಯಬಹುದೆಂದು ಅವನ ಭರವಸೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮೌನವ್ರತವನ್ನೇ ತಾಳಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಬೇಸತ್ತು ಒಂದು ದಿವಸ ಬಳವಂತರಾಯನೇ ಕುಳಿತಾಗ "ಜೋಶಿಮಾಧವ ರಾಯರ ವರ್ತಮಾನವೇನು ?" ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಳವಂತನು ನರ್ಮದೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ- "ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ, ನೀವು ನರ್ಮದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು ಒಹಳ್ಳೀ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪು" ಎಂದನು.

ಅಪ್ಪಾ- "ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ? ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ತಪ್ಪು. ಅವರೇ ಆ ಜೋಯಿಸನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸಟ್ಟು ಆಕೆಯನ್ನು ತವರುಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಎರಡನೇ ಮದುವೆಯ ಸಡಗರವನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ? ಒಂದು

ಶುದ್ಧ ಹುಚ್ಚಿಯು ಗಂಟುಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆಕೆ ಒಳಗಡೆ ತೀರಿ ಹೋದದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನೂ ಪಾರುಮಾಡಿದಳು; ತಾನೂ ಪಾರಾದಳು "

ಬಳವಂತ- " ಎರಡನೇಹೆಂಡತಿಯ ವಿಷಯ ನಿಮಗೇ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಸರ್ಮದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂದಿನಿಂದ ನಿಮಗೆ ಸುಖವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ, ಅವಳ ಸ್ವಭಾವ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆಕೆ ಒಂದು ದೇವತೆ. ನೀವು ಆಕೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ದೂಡಿದರೂ ಆಕೆ ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಇನ್ನೂವರೆಗೂ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೂತಿದ್ದಾಳೆ. ಅಂಥ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಗಬೇಕಾದರೆ ಪೂರ್ವಜಸ್ತುತ ಪುಣ್ಯವೇಕು. " ಎಂದು ಮನಸ್ಸು ಕರಗುವ ದನಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನ ಕಣ್ಣಿಂದ ಒಂದುಹನಿ ಕಣ್ಣೀರು ತೆರೆದುಕೊಂಡಿತು. ಅವರಾಧವಿಲ್ಲದೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ವನಕ್ಕುಟ್ಟಿದ ರಾಮನಂತೆ ಅವನ ಅವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ನಿಡಿದಾದ ಬಿಸಿಯುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ನುಡಿದನು. " ಬಳವಂತರಾವ, ಹಿಂದೆ ಆದದ್ದನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ನೆನಪಿಗೆ ತರಬೇಡಿರಿ. ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಆಯುಷ್ಯವು ಮಾತ್ರ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. "

ಬಳವಂತ- " ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಹೊತ್ತೇ ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಪತ್ರಾಹಾಕಿ ಸರ್ಮದೆಯನ್ನು ಕರೆಕಳಿಸುವೆನು, " ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪತ್ರಬರೆದನು. ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಆದ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಿದನು. ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಸರ್ಮದೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಕಡಿಮೆ. ರಂಗೂಬಾಯಿಯ ಚಾಡಿಗಳಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕಲುಷಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೊಂದು ದೇವರೇ ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಏಡುಗಡೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಕೂಡಲೇ ಸರ್ಮದೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಲ್ಲಿಗೆ ಅಂದರೆ ಬಳವಂತರಾಯನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು.

ಸರ್ಮದೆಯು ಬಂದ ದಿನದಾರಭ್ಯ, ಹಿಂದೆ ಆದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತವಳಾಗಿ ಗಂಡನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ಸರ್ಮದೆಯ ದೈವವು ತೆರೆಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು.

ಶಾರದೆಯು ತನ್ನ ಗಂಡಸಸಂಗಡ ಬಳ್ಯಾರಿಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ತನ್ನ ಕೂಸನ್ನು ಸಮುದೆಯ ತೊಡೆಯಮೇಲಿಟ್ಟು “ಸಮುದಾ, ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ನಿನ್ನ ಮಗನ ಜಾವಳಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮಿಲ್ಲರನ್ನು ಕರೆಮಿಸುವಿಯೋ ಇಲ್ಲವೋ?” ಎಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯಾರ್ಥದ ಜೇಷ್ಟ್ವ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲರೂ ಸಗಹತ್ತಿ ದರು.

೮

ಸಾಪದ ಮೂರ್ತಿಯು ಎದುರಿಗೆ ಕುಣಿಯಿತು.

ಪ್ರಕಾರ ಬಳವಂತರಾವ, ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ, ನೊದಲಾದವರು ಚಂದ್ರಪುರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸೊಗಸಿನಿಂದ ಕಾಂಕಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಘಮಾಸವು ಬಂತು. ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಯ ಸಮಯ. ಎಲ್ಲರೂ ಚಹಾ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರ ಓದುತ್ತ ಮತ್ತೂ ಕೇಳುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಜೆಯವನು ಒಂದೆರಡು ಕುಂಕುಮಾಂಕಿತ ಪಾಕೀಟುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು— ಬಂದು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ. ಓದಿ ನೋಡಿದರು. ಜೋಶಿ ಮಾಧವರಾಯರ ದತ್ತಕಮಗನಾದ ಗೋಪಾಲರಾಯನ ವಿವಾಹದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು. ಒಬ್ಬ ಮುನಸೀಫನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ. ಲಗ್ನಪತ್ರವೆಲ್ಲಾ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆದ ಪುರವಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೂ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಉರಿಯ ಹತ್ತಿತು. ಪುರವಣಿಯು ಈ ಪ್ರಕಾರವಿತ್ತು:—

“ನೀನು ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪನೊಂದು ಲಗ್ನಪತ್ರಿಕೆ ಕಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ದಯ ಮಾಡಿ ನೀವಾರೂ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಬರುವ ತೊಂದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

ಯಾಕೆಂದರೆ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಸಹ ಜಾನಂದರು ಬರುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಪರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಜಾತಿಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಅಸ್ವಾಸಾಹೇಬನ ಸಂಗಡ ಅನ್ನೋದಕ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಒಂದರೆ ಸಮ್ಮ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭವು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ. ಅದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿನಂತಿಯು ಇತ್ಯಾದಿ. ಇತ್ಯಾದಿ”

ಇದೇ ತಾತ್ಪರ್ಯದ ಪುರವಣಿಯು ಅಸ್ವಾಸಾಹೇಬನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು.

ಇದನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಂತಾಪವಾಯಿತು. “ಬಂಗಾರದಂಥ ಮಗಳನ್ನೂ (ಸರ್ಮದೆಯನ್ನೂ) ಅಳಿಯನನ್ನೂ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇ? ಏನು ಅವಲಕ್ಷಣ! ಏನು ಧರ್ಮದಹುಚ್ಚು!” ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ಹಳಹಳಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಲಗ್ನದಂಥ ಮಂಗಳಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರವಾಯಿತೆಂದು ಸರ್ಮದೆಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣವು ಸೆಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

“ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರು ಎಂಥಾ ಪುಣ್ಯವಂತರು ಬಲ್ಲಿರಾ? ನಿಮ್ಮಂಥ ಧರ್ಮಲಂಡ ಪಿತ್ತಲಂಡ ಜನರಿಗೆ ಅವರು ದರ್ಶನಕೊಡುವರೇ? ಭಲೆ ಭಲೆ! ಮಾಧವರಾವ! ನಿಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕತನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಬೇಕೋ ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ತೊಡಕು ಬಿದ್ದಿದೆ!” ಎಂದು ಬಳವಂತನು ಚೀಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದನು.

ಗೋಪಾಲನ ಲಗ್ನದಿನವು ಒದಗಿಬಂತು. ಸಹಜಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಹತ್ತು ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ವಧೂವರರಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮಾಧವ ರಾಯರ ಮನೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಭಾಮಂಟಪವು ಕಾದಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಾಧುಗಳು ಅಂತಿಂಥವರ ಮನೆಗೆ ಬರುವವರಲ್ಲ. ಮಾಧವರಾಯರು ತಮ್ಮ ಪರಮಭಕ್ತರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರ ವೇಷವೆಷ್ಟು ಭವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೈತಲು ತೆಗೆದು ಸುವಾಸಿಕ ತೈಲವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ ಕೂದಲು. ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ತೀಡಿದ ಕೇಸರೀ ಗಂಧ. ಉಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಜರದ ಧೋತರುಗಳು. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿನಜಾವಲಿ. ಕೈಯಲ್ಲಿ

ಬಂಗಾರದ ರಿಪ್ಪವಾಚ್. ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಂಠಿ. ಕಾಲಲ್ಲಿ ಮುಖಮುಲಿನ ಸ್ಲಿಪರು. ಸಾಧು ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾವ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅರಸರೋ ಎಂದು ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ಸುಸ್ವರೂಪಿಯೆರಾದ ಶಿಷ್ಯೆಯರು ಪಾದಪನ್ನು ಮೃದುವಾಗಿ ಒತ್ತುತ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಬೀಸಣಿಕೆಯಿಂದ ಗಾಳೀ ಹಾಕುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಶಿಷ್ಯರು ಬಂದಜನರಿಗೆ ದರ್ಶನಮಾಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಲಾಳೀಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರ ಆಗಮನದಿಂದ ಮಾಧವರಾಯರು ಸ್ವರ್ಗವು ಮೂರೇ ಗೇಣು ಉಳಿದಂತಾಗಿ ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇತ್ತ ಮಹಡಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಸಭಾಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲರಾಯನೂ ಅವನ ಪರಮಮಿತ್ರರೂ ದೊಡ್ಡ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಫರಾಕದ ತಾಟುಗಳೂ ಚಹಾತುಂಬದ ಕೆಟ್ಟುಗಳೂ ಒಂದೇಸವನೆ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಮೇಲೆ ತಾಂಬೂಲ ಸೇವನೆ ಎಲ್ಲರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದೊಂದು ಸಿಗಾರೇಟಿನ ಪ್ಯಾಕೆಟ್ಟು. ಸಿಗಾರೇಟಿನ ಹೊಗೆಯನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನು- “ ಇನ್ನೇನು, ಗೋಪಾಲನ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಗೋಪಾಲನ ಸಹವಾಸವು ದುರ್ಲಭವಾದೀತು. ಅಲ್ಲವೇ ಗೋಪಾಲರಾವ?” ಎಂದು ಮಾತಿನ ಗಾಡಿಗೆ ಚಲನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಗೋಪಾಲ- “ ಛೇ, ಛೇ, ಹಾಗೇನೂ ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ನಾನು ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಹ ಈಗಿನಂತೆ ನನ್ನ ಮನೆಯು ಎಲ್ಲ ಮಿತ್ರನುಂಡಳಿಗೆ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು. ”

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು- “ ಇದೆಲ್ಲ ಉಪಚಾರದ ಮಾತು ಕಂಡೆಯಾ? ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನೀನೇನು ಸ್ವತಂತ್ರನೇ? ರಾಣೀಸಾಹೇಬರು ಏಳು ಅಂದರೆ ಏಳು, ಕೂಡ್ಲು ಅಂದರೆ ಕೂಡ್ಲು ”

ಗೋಪಾಲ- “ ರಾಣೀಸಾಹೇಬ! ಗೀಣೀಸಾಹೇಬ! ನಾನೇನೂ ಕೇಳುವವನಲ್ಲ. ರಾಣೀಸಾಹೇಬರ ಅಧಿಕಾರ ಹಿತ್ತಲುಮನೆಯಲ್ಲಿ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು. ”

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು - " ಶಹಾಬಾಹ್, ಗೋಪಾಳಾ. ಮಾತಿಗೇನೂ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಸ್ವೀಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಲಾಕಿದ ಮೇಲೆ— "

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು - " ಮುಂದಿನಮಾತು ಮುಂದೆ. ಈಗೇನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಚನಪತ್ರವನ್ನು ಒರೆದು ಕೊಡಬೇಕೋ ? "

ಗೋಪಾಲನು - " ಛೇ, ಎಷ್ಟು ಸಮ್ಮತಿ ಅವಿಶ್ವಾಸ ! ನನ್ನ ವಚನ ವೆಂದಮೇಲೆ ತೀರಿತು. ಹಂಗಸರ ಸ್ವಭಾವ ನನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ? ನಾನೇನು ಹುಡುಗನೇ ? ಹಂಗಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೊಟ್ಟರೆ ತೀರಿತು, ಗಂತನನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಾ ರೆಂಬುದು ನನಗೆ ಅರಿಯದ ಮಾತೇ ; ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕುವ ಅಧಿಕಾರ ಅವರದು. ನಾವು ಹೇಳಿದ ಅಡಿಗೆ ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಅವರದು, ಸಾರಾಂಶ ನಾವು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವೇ ಅವರದು ಇಷ್ಟು ಸಾಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ? "

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು - " ಛಲೆ ! ಛಲೆ ! ವಾಹವಾ, ಏನು ಗಂಡುಗಲಿಯೋ ನೀನು ! ಹಂಗಸರನ್ನಾಳುವ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಹಾಪಂಡಿತನೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಎನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ "

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು - " ಅದಿರಲಿ ಬಿಡು. ಗೋಪಾಳಾ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡಿರುವೆಯಾ ? ಅವಳಿಗೆ ಮಯಸ್ಸಾದರೂ ಎಷ್ಟು ?

ಗೋಪಾಳ - " ನೋಡದೆ ಏನು ? ಚಲೋ ಹದಿನೇಳು ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷದವಳಿದ್ದಾಳೆ "

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು - " ಅದು ಹೇಗೋ ! ಇಂಥ ಪ್ರೌಢ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಸೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮದ ಮಾಧವರಾಯರು ಹೇಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೋ ? "

ಗೋಪಾಳ - " ಅದರ ವಿಚಾರ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ ? ಹತ್ತು- ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಅವರ ಹಟ. ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷ ನಮಗೂ ಅವರಿಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧವು ನಡೆಯಿತು. ಕಡೆಗೆ ಈ ಬಹಾದ್ದರನೇ ಗೆದ್ದನು " ಎಂದು ಬಹಳ ಅಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು- "ಪೌಢ್ಯಕನ್ನೆಯಂತೂ ಆಯಿತು ಬಿಡು. ಆದರೆ ಆಕೆ ಏನಾದರೂ ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಲಿತಿದ್ದಾಳೋ ?"

ಗೋಪಾಲನು- "ಎದ್ದೆಯ ಗಂಧವೇ ಅವಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಅಂಥವಳನ್ನೇ ನೋಡಿ ಅರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆಲ್ಲಾ ಗೊತ್ತು. ಎದ್ದೆ ಎತಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಹೆಂಗ ಸಿಗೆ ? ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಎದ್ದೆ ಕಲಿಸುವದೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾಲಮೇಲೆ ನಾವೇ ಕಲ್ಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಹಾಗೆ "

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು- "ಛೇ, ಬಿಡು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುವದೇ ಕಠಿಣ. ಎದ್ದೆಕಲಿತ ಹುಡುಗಿಯಿದ್ದರೆ ಏನು ಕೆಟ್ಟ ? ಬಲು ಸೊಗಸಲ್ಲವೇ ? ಆ ಓಸಪು ಆ ಒಯ್ಯಾರ ಆ ಡಾಲು- ಇವೆಲ್ಲಾ ಇದ್ದರೇ ವಿವಾಹಬೇವನದ ಸೌಖ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನು ?

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು- "ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನನಗೆ ಸರಿಬೀಳುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟಾ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಬಡವಾರವೆನ್ನೆಷ್ಟಂತ ಹೇಳಲಿ ? ಅವರಿಗೆ ಗಂಡಸರ ಕೂಡ ಕೂತುಕೊಂಡು ಓದಲಿಕ್ಕೆ ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರಗಳು ಬೇಕು; ಕಾದಂಬರಿ ಗಳು ಬೇಕು; ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನಾಟಕ ಗೃಹಕ್ಕೂ ಚಿತ್ರಪಟಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೂ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಅಡಿಗೆ ಕೆಲಸಬೀಗಸೆ ಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಹೀನತನವೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಯುವರು. ಆ ಮೇಲೆ ಗಂಡನೇ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು; ಹೆಂಡತಿಯ ದಾಸಾಸು ದಾಸನಾಗಬೇಕು. ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವದೂ ಒಂದು ಬಳೇ ಆನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವದೂ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಮನೆಮುರುಕ ಪ್ಯಾಪಾರ !"

ಈ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಬಹಳೇ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದು ಅನನು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಬೆನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಚಪ್ಪರಿಸಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಸಿಕನು- "ಎನು ಗೋಪಾಲಾ, ಮಾಮಲೇದಾರರ ಮಗನ ಮದುವೆಯಂದರೇನು ? ಒಂದು 'ಪರ್ವಕಲ್ಲಸ' ನಾಚು ಬೇಡವೇ !" ಎಂದು ಹೊಸ ವಿಷಯ ತೆಗೆದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು- "ಒಳ್ಳೇ ವಿಚಾರವಿದು. ಆದರೆ ನಾಚು ಆಗುವದಾದರೆ ಸುಂದರಾಸಾನಿಯ ಮಗಳಾದ ಗುಲಾಬಿಯ ನಾಚೇ ಆಗ

ಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮಗೀನೂ ಅರಿಥಿಂಥಾ ನಾಚು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಗೋಪಾಲನ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತ ದರ್ಪದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಗೋಪಾಲನು- ನೀವೆಲ್ಲಾ ಒಳ್ಳೇ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದಿರಿ. ಸನ್ನದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ ಸಮ್ಮತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಮ್ಮತಿ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು."

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು- "ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಒಲವಿಲ್ಲ. ವಿಧೇಯನಾಗಿ ನಡೆಯುವವನೋ ನೀನು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಅಪ್ಪನ ಮೇಲೆ ಹಾಕುತ್ತೀ ಅಷ್ಟೆ."

ಗೋಪಾಲನು- "ಛೇ, ಹಾಗಲ್ಲ. ಅಪ್ಪನು ಬೇಡೆಂದರೂ ನಾನು ನಾಚು ಮಾಡಿಸಿಯೇ ಜಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಿದ್ದಾರಲ್ಲ. ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಅಪ್ಪನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ."

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು- "ಸಾಕು ಜಡೋ. ನಿನ್ನ ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಂಬಜಿಯಬೇಡ. ಅವರ ವೇಷವೇನು! ಡಾಲೀನು! ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸವಿಸವಿಯಾದ ತಿನಿಸುಗಳೇನು! ಸದಾ ಚೆಲುವೆಯರಾದ ತರುಣಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವದೇನು! ಅವರೇಕೆ ನಾಚು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಲ್ಲಿರಿದಾರು? ನಿಮಗೆಲ್ಲೋ ಹುಚ್ಚು!" ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದನು.

ಗೋಪಾಲನು- "ನೀವು ಹೇಳುವದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೂ ಅಪ್ಪನ ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಈ ಮಾತು ಇಟ್ಟು ಆ ಮೇಲೆ ಇದರ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ನಾನು ನಾಳೆಯೇ ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಚಿಂತೆ ಬಿಡಿರಿ" ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೀಮಂತ ಪೂಜನಕ್ಕೆ ಕರೆಯು ಬಂತು. ಒಂದು ಮೋಟರ್‌ಕಾರು ಪೂಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರು, ಬಲಕಡೆಗೆ ಮದುವೆಗನೂ, ಎಡಗಡೆಗೆ ಮಹಾರಾಜರ ಒಬ್ಬ ಸುಸ್ವರೂಪ ಶಿಷ್ಯೆಯೂ ಕೂತು ಕೊಂಡರು. ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನು ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಚೌರವನ್ನು ಬೀಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನೋಡುವವರಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರೇ ಮದುವೆಮಕ್ಕಳುಳೆಂದು ಭಾಸವಾಗುವಂತೆ ಇತ್ತು.

ನೀನೂಂತ ಪೂಜಿಸವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಮರುದಿನಸ ಕನ್ಯಾದಾಸ, ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ, ಲಾಚಾಹೋಮ, ಗೃಹಪ್ರವೇಶ, ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳೂ ಪೂರ್ವಪದ್ಧತಿಯಂತೆ ಸಾಂಗವಾದವು. ಮಂತ್ರಪಟನಗಳು ವಾಡಿಕೆಯಂತೆ ಪಂಚಾಬ ಮೇಲಗಾಡಿಯ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದುವು. ದಕ್ಷಿಣೆಯ ವೇಳೆಯು ಒಂದಾಗ ಸ್ವೇಶನು ಒಂದು ಗಾಡಿಯು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ವಿವಾಹ ಮಂತ್ರಗಳ ಗಂಭೀರವಾದ ಅರ್ಥ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಧೂವರರ ಧರ್ಮಗಳು, - ಇವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ವಧೂವರರ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ವಿಧಾನ ಮಾಡಿಸುವ ವೈದಿಕರ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ವಧೂವರರಿಗೊಂದು ಆನಂದ ಪ್ರಸಂಗ. ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರದ ಕಡೆಗೆ. ವೈದಿಕರು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕೆಲವು ವಿಧಾನಗಳನ್ನು, ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡದೆ ಅರ್ಥವರಿಯದೆ, ಮಾಡುವದಷ್ಟೇ ಅವರ ಕೆಲಸ. ವೈದಿಕರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಕಡೆಗೆ; ತಮಗೆ ಒರತಕ್ಕ ಬಾಬುಗಳ ಕಡೆಗೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವನ ದೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಂತ ಮಹತ್ವದ ವಿವಾಹ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಮಂತ್ರಗಳ ಗಜಬಡೆಯಲ್ಲಿ, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳ ಮೆರೆದಾಟದಲ್ಲಿ, ವೈದಿಕರ ಬಾಬುಗಳ ಅರೆದಾಟದಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಷಾನ್ನಗಳ ಘಮಘಮಾಟದಲ್ಲಿ-ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಯಾವ ಹಿತಕರವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಮುಗಿದು ಹೋಯಿತು.

ಗಂಡಿನವರ ಪ್ರಸ್ತದ ದಿನಸ ಉಟವಾದ ಕೂಡಲೆ ಗೋಪಾಳನು ಮಾಧವರಾಯರನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡನು. ಗೋಪಾಳನನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಹೆದರಿಕೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಗೋಪಾಳನು ಒಂದು ಮಾತು ಆಡಿದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಬಂದರೂ ತಿರುಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನಲ್ಲ. ಅವನು ಒಂದವನೇ- "ಕಾಕಾ, ಈ ಹೊತ್ತು ರಾತ್ರಿ ನಾಚಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದೀನಿ. ಸರಿಯಾಗಿ ಒಂಬತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ," ಎಂದು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಮಾಧವರಾಯರು ದಂಗು ಬಡಿದವರಾಗಿ- "ಎಲ್ಲಿಯ ನಾಚು? ಏನು ಕಥೆ? ಗೋಪಾಳಾ, ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳದೆ ಏಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದಿ?" ಎಂದು ಅಂಜಂಜುತ್ತ ಕೇಳಿದರು.

"ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ

ಸ್ನೇಹಿತರ ಆಗ್ರಹವೂ ಒಹಳಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟೆ. ನೂರೇ ರೂಪಾಯಿ. ಹೆಚ್ಚಿಗೇನೂ ಇಲ್ಲ."

ಈ ಉಡಾಳ ಮಗನ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಎಶೇಷ ವಿರೋಧ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು—

"ಅಬ್ಬಬ್ಬಾ! ಏನು? ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೇ! ನಿನಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಬೆಲೆಯೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೇದು. ಯಾರ ನಾಚು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧು ಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಿದ್ದಾರ. ಅವರಿಗೆ ಏನು ಅನಿಸುತ್ತದೋ ಏನೋ!" ಎಂದು ಅರ್ಧ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ನುಡಿದರು.

"ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ಮಗಳಾದ ಗುಲಾಬಿಯ ನಾಚು. ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಕುಣಿತ. ನೀವು ನೋಡಿದರೆ ನಿನಗೆ ಅನಂದದ ಲಹರಿಗಳು ಬರುವವು"

ಗಾಬರಿಯಾಗಿ "ಸುಂ....ದ....ರಾ....ಬಾಯಿ ಯಾರು?" ಎಂದು ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ ಕೇಳಿದರು.

"ಸುಂದರಾಬಾಯಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ, ನಿಸ್ಸು ಹಳೇ ಪರಿಚಯದ ಸುಂದರಾಬಾಯಿ. ಅವಳ ಮಗಳು ಗುಲಾಬಿ."

ಈ ಮಾತು ಮಾಧವರಾಯರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಣ ಸಟ್ಟಂತೆ ನಟ್ಟಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಇತಿಹಾಸವಿದ್ದಿತು.

ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯು ಮಾಧವರಾಯರ ಹಳೇ ಪರಿಚಯದವಳೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದೆ. ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯು ವೇಶ್ಯೆಯರ ಕುಲದವಳಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಕುಲೀನ ಸ್ತ್ರೀಯಳು. ಮಾಧವರಾಯರು ಮಾಮಲೇದಾರರಾಗಿ ದ್ವಾಗೆ ಅವರ ಕೈಕೆಳಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಕಾರಕೂನ ಹೆಂಡತಿಯು. ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು ಸರ್ವದೇಯನ್ನು ಹಡೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಾಮಲೇದಾರರ ವಿಸಂತಿ-ಅಲ್ಲ-ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೂಲಕ ಆ ಕಾರಕೂನನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಾಮಲೇದಾರರ ಮನೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಆಗ ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ವಯಸ್ಸು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ. ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ರೂಪವತಿ. ಮಾಮಲೇದಾರರ ಮನಸ್ಸು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಹೋಯಿತು. ಮುಂದೆ ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯು ಬಸುರಾದಳು. ಗಂಗಾಬಾಯಿಯವರ ಬಾಣಂತಿತನ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ಸುಂದರಾಬಾಯಿ ತಿರುಗಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು.

ಮುಂದೆ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಕೂವನ್ನು ಪತ್ತೆ. ಗಂಡನಿಗೇನೂ ಸಂಶಯ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಆ ಕೂಸು ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತಲೇ ಮಾಧವರಾಯರ ಮಗಳು ನರ್ಮದೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತ. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಆ ಕಾರಕೂಸನು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೇಲೆ ಸಂಶಯಗೊಂಡು ಅವಳನ್ನು ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದನು. ಆಕೆ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಮಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮಾಧವರಾಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯಗಳೆಂಬೀಕೆಂದು ಬಂದಳು. ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ಮಾಧವರಾಯರು ಇಂಥವಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವರೇ? ಅವಳಿಗೆ ಏನೂ ದಯೆ ತೋರಿಸದೆ ಹೊರಗೆ ಸೂಕಿಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಅವಳಿಗೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗತಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ನಿರ್ವಾಹವಿಲ್ಲದೆ ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ ಕುಲದಿಂದಲೂ ಭ್ರಷ್ಟ ಮಾಡಿದಂಥ ಮಾಧವರಾಯರ ಮೇಲೆ ಅಂದಿನಿಂದ ಆಕೆಗೆ ದ್ವೇಷ. ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸುಶೀಲೆಯು ಮದುವೆಯ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲು ಅವಳಿಗೆ ಚಲೋ ವರಸನ್ನು ನೋಡಿ ವರದಕ್ಕೆ ಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪುನಃ ಮಾಧವರಾಯರಿಗೆ ಪೆರೆಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು. ಆಗ ಸಹ ಮಾಧವರಾಯರ ಹೃದಯವು ಕರಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇ ಮಾರ್ಗ ಕಾಣದೆ ಮಗಳಿಗೂ ವೇಶ್ಯಾ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಳು. ಆಕೆಗೆ ಗಾಯನ, ಕುಣಿತ ಮುಂತಾದ್ದನ್ನು ಕಲಿಸಿದಳು. ಅವಳೇ- ಗುಲಾಬಿ. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಮಾಧವರಾಯರ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾದಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು ಆ ಸುಂದರಾಜಾಯಿ. ಗೋಪಾಳನಿಗೂ ಗುಲಾಬಿಗೂ ಸ್ನೇಹ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಳು. ಗೋಪಾಳನ ಲಗ್ನವು ಬರಲು ಗುಲಾಬಿಯ ನಾಚನ್ನು ನನ್ನ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ದುಡ್ಡನ್ನು ತಮ್ಮ ಪಾಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗಳಿಗೆ ಮಾಧವರಾಯರು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ದುಡ್ಡನ್ನು ಆ ಮಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಸೆಳೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಅವಳ ಭೀಕರವಾದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು. ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮಗಳು-ನರ್ಮದೆಯ ತಂಗಿ-ಜನರ ಮುಂದೆ ನಾಚು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲಾದರೂ ಅವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟು ತಾಗೀತೆಂದು ಅವಳ ಬಹುದಿವಸದ ಬಯಕೆ.

ಗುಲಾಬಿಯ ನಾಚನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಧವರಾಯರು ಎಚ್ಚ

ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಸರಿ ಗೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. ದುಡ್ಡಿನ ಆಶೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯು ' ನೀವು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹಾಳುಗೆಡವಿದಕ್ಕೆ ಇದು ನಿಮಗೆ ದೇವರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು.

ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಾರ ನಾಚು ನಡೆಯಿತು. ಗೋಪಾಲನೂ ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಗುಲಾಬಿಯ ನಾಚನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವು ಇಂದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಅನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈಸಾಡಿದರು. ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರೂ ನಾಚನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಮಂಡಲಿಯೊಡನೆ ಬಂದದ್ದು ಅಶ್ವರ್ಯವೆ ಸಂಗತಿ ಅವರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಗುಲಾಬಿಯು ಕೃತಾರ್ಥಳಾದಳೋ ಅಥವಾ ಗುಲಾಬಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರು ಕೃತಾರ್ಥರಾದರೋ ಎಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಂತೂ ಸಾಲದು.

ಮಾಧವರಾಯರು ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಪಾಪದ ಮೂರ್ತಿಯು ಕುಣಿಯುವದನ್ನು ಒಂದರಕ್ಷಣ ನೋಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರಿಂದ ನೋಡುವದಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗೆ ಮೋರೆ ಮಾಡಿದವರು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಾಪದಿಂದ, ಬರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವು.

ಗೋ

ಪಾಲನ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮಾಧವರಾಯರ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ಪಾಪಜೀವನದ ಭೀಕರಸ್ವರೂಪವು ಅವರ ಮಾನಸಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಒರಬರುತ್ತ ಅವರು ಅಶಕ್ತರಾಗುತ್ತಾ ಹಾಸಿಗೆಗೇರಿಹೊಡೆದರು. ಗೋಪಾಲನ ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯೂ ಅನಿರೋಧಕವೂ ಅವರಿಗೆ ದತ್ತಕ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಗ್ಗೆ ಗಲ್ಲ-ಗಲ್ಲ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದುವು. ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಜಡ್ಡು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅವರು ಒಂದು ದಿವಸ ಇಹ ಲೋಕದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದರು.

ಹಿರಿಯರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಗೋಪಾಲನ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೃತ್ತಿಯು ಮಿತಿಮೀರಿತು. ಅನನಿಗೂ ರಂಗೂಬಾಯಿಯಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಕೂಡಿ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ಮಾಧವರಾಯರು ಜಡ್ಡಾದಾಗ ಇವರ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿ ಬಿಲಿಬಾಳುವ ಬಂಗಾರದ ಹಾಗೂ ಮುತ್ತಿನ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಕದ್ದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಈ ಸುದ್ದಿಯು ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಹಿರಿಯರ ಮರಣಾನಂತರ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಅವನು ರಂಗೂಬಾಯಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದನು. ರಾಮಭಟ್ಟರು ರಂಗೂಬಾಯಿಯ ಪಕ್ಷವಹಿಸಿ ಗೋಪಾಲನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಿ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವರಿಗೂ ಇನ್ನು ಸಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕಾಲು ಹಾಕಕೂಡದೆಂದು ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆಯಾಯಿತು.

ರಂಗೂಬಾಯಿಯು ಯಾರ ಬಾಗಿಲಿಗೂ ಹೋಗದೆ ಸಹಜಾನಂದ ಸಾಧುಗಳ ಮಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಬೆನ್ನುಬಿದ್ದಳು. ಸಾಧುಗಳು ಅವಳ

ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಮೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ರಾಮಭಟ್ಟರೂ ಸಾಧುಗಳ ಭಟ್ಟಿಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರಾಸಾನಿಯು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಳು. ಹೋಗುವಾಗ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು ಸಾಧುಮಹಾರಾಜರ ಮಠಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ " ಮಹಾರಾಜರು ಈ ಪಾಪಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವಳ ಉದ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು " ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಸಾಧುಗಳ ಚರಣಸೇವೆಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದಳು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಧುಗಳ ಶಿಷ್ಯವೃಂದವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಯಿತು.

* * * * *

ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು. ಚಂದ್ರವುರದಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾದ ಚಳಿಯು ಜಿಟ್ಟಿತ್ತು. ರಾಮರಾಯನು ಕಾಲೇಜದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು 'ಸಶುವೈದ್ಯ'ನೆಂಬ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಚಂದ್ರವುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ನಾಲ್ಕುವರ್ಷ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಉಂಟಾದ ಮಾನಸಿಕ ದಣುವನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದುವರ್ಷದ ವರೆಗೆ ಎನೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವನ ನಿಶ್ಚಯವು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಸರ್ಮದಾಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೇರೊಂದು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಳವಂತರಾಯನ ಗೋಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸವೂ ಊರ ಜನರಿಗೆ ಹಾಲಿನ ಪೂರೈಕೆಯೂ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಗೋಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಿ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತ ಉಳಿದ ವೇಳೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಳವಂತರಾಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಸಂಜೆಯ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಆರು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹು

శ్రుతనూ సంహారయూ ఆదు బహవంతరాయనే ఈ 'జ్ఞానమండల'ద అధ్యక్షును. రామరాయను అనేక సంశయములను తేగిమ బహవంతరాయన జ్ఞానమును బరేగే హజ్జుత్తిద్దను.

హిగే కేలవు దివస నడియలు రామరాయనికి కూతు కూతు, బేసర హుట్టితు. అవన మనస్సినల్లి ఎల్లిదూదరూ ప్రవాసక్కు హోగబేకంబ ఎజారవు తలెయిత్తితు. ఆదరే ఒబ్బనీ హోగువదు అవసగి బేడారెత్తు. బహవంతననూ అపాసాహేబసనూ హోరడిస బేకందు అవన కేరికయు. అపాసాహేబస మనస్సను బలిసువ దేనూ కలవారెద్దిల్ల. ఆదరే గోరాలెయన్ను బిట్టు హోగలిక్కు బహవంతను సిద్దసిద్దిల్ల. రామరాయను మాత్ర దినాలు మంజూసే పంజి ఇదే విషయవన్ను బహవంతన మనస్సిన మేలె కటియుత్తిద్దను. కడిగే ఒందు దిన సాయంకాల రామరాయన మనస్సిన లుష్ణమాసవు పరితు. అవన బహవంతరాయనికి— "ఎనస్సా, హోర డోరణ హోరడోరణవందు ఆలీ తోరిపకత్తి ఈగ హదినేదు దిన గళాదవు. నీనేను నాళిగే హోరడువవనోర ఇల్లవోర, ఒమ్మ హేళి బిడబారదే?" ఎందు ఆతురతేయింద నుడదను.

బహవంతను— "యాకస్సా, బహళ లుతావళియాగిద్ది. అంథ దేను అవసర? సావకాశ హోదరే బందితు." ఎందు సమాధాన దింద లుసురిదను.

రామూ— "భే, భే, నినగే హేళువదు బహళ కష్ట. అభ్యాస మాడి మాడి తలీ కేట్టు హోగిదే ప్రవాసక్కు హోగి బందరే నన్న తలీయు తాళద మేలె బందితు. ఇల్లదిద్దరే మజ్జర ఆస్పత్రయే ననగే గతి." ఎందు బహళ తలీవాకరికేయింద అందను.

బహవంత— "తలీ కేడలిక్కు ఎనాయెతు? కాలేదినల్లి నీను మాడిద అభ్యాస ననగే గొత్తిదే. టీనిస్స ఆడువదు, తాను తాను కరటి హోడియువదు, మేజవానియ మేలాలిబద్ది మోదలనే నంబరు పడియువదు—ఇవే హౌదల్లో నన్న తలీయున్ను కేడిదువు.

ಅಭ್ಯಾಸ ನೋಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಸೊನ್ನೆ ! ” ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ರಾಮೂ- “ ಹೌದು ಹೌದು, ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾದೆ. ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಮಕ್ಕಳೋ ಅವರು ಪರೀಕ್ಷೆ ಕರು ಉಂಡಾಡಿದಾಗಿನೆಗೆ ಪಾಸು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ? ”

ಬಳವಂತ- “ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪಾಸಾಗುವದೇನು ? ಅದಕ್ಕೇನೂ ಬಹಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷೆ ಕರಾದ ಶಿಕ್ಷಕರು ಬರಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನಷ್ಟು ಓದಿಕೊಂಡರೆ ಆಯಿತು. ಏನದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಣಸೇ ಹಣ್ಣು ?

ಶಾರದೆ- “ ಸುಮ್ಮನೆ ಉರುರು ತಿರುಗಾಡಿದರೆ ಏನು ಉಪಯೋಗ ? ದುಡ್ಡು ಮಾತ್ರ ಹಾಳು. ಒಂದು ದಿನದ ಔಷಧಾಲಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬಾರದೇನು ? ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಸುಮ್ಮನೇ ಕಾಲ ಹಾಕು ವದು ಹಿರಿಯರ ಗಳಿಕೆಯಮೇಲೆ ? ” ಎಂದು ನಡುವೆ ಬಾಯಿ ಹಾಕಿದಳು.

ರಾಮೂ- “ ಅಬ್ಬಬ್ಬಾ ! ಏನು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ? ಏನು ಬಾಯ ? ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಮೂತಾಡಿ ನಾನು ಗೆದೆಯುವೆನೇ ? ಬಳ್ಳೇಡು, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಈ ಮಾತು ಎತ್ತಿದ್ದೇ ತಪ್ಪು. ನನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೋಗುವದು ಬಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೇಳಬೇಕು ? ” ಎಂದು ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂತನು.

ಬಳವಂತ- “ ಛೇ, ಛೇ, ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳಬೇಡ. ನೀನು ತೀವ್ರ ನಿನ್ನ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬೇಕೆಂದೇ ನಾನು ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ಟಿಟ್ಟು ಹೋದರೆ ಶೇಟಜಿಯವರು ಏಸಂದಾರು ?

ರಾಮೂ- “ ಯಾಕೆ, ನಿನ್ನ ಸಹಾಯಕನಾದ ರಾಮದಾಸನಿಲ್ಲವೇ ? ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನಿಗೆ ಗೋಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವದಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ ? ”

ಬಳವಂತ- “ ಅಷ್ಟು ನೀನು ಅತುರನಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಶೇಟಜಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವದು ? ಯಾರು ಯಾರು ಹೋಗುವದು ? ”

ರಾಮೂ- "ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ಸಾವು ಗಂಡಸರಷ್ಟೇ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು."

ಶಾರದೆ- "ಅದೇಕೆ? ಹೆಂಗಸರೇನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದು? ಅವರಿಗೇನು ಪ್ರವಾಸದ ಮೇಲೆ ಬಯಕೆಯುಲ್ಲವೇ?"

ರಾಮೂ- "ಸುಮ್ಮನೆ ಊರೂರು ತಿರುಗಿದರೆ ಏನಾಗುತ್ತದೆ? ದುಡ್ಡು ಹಾಳು?" ಎಂದು ಆಕೆಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಆಡಿ ಆಣಗಿಸಿದನು.

ನರ್ಮದಾ- "ದುಡ್ಡು ಹೆಂಗಸರಿಗಷ್ಟೇ ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆಯೇ? ಗಂಡಸರಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೇ? ನೀವು ಹೊರಟ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಮಿಂದೆಯೇ?"

ರಾಧಾಬಾಯಿ- "ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ವಿಚಾರವು ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿ. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದು ಒಡಬಡಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಪ್ರವಾಸದ ಮಾತು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಹೆಂಗಸರು ಬೇಡ. ಅವರಿಂದ ಇಲ್ಲದ ತೊಂದರೆವೆನ್ನುವರು. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೋ!"

ಬಳವಂತ- "ಒಳ್ಳೇದು, ಹೆಂಗಸರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಗ, ಕಾಶಿ ವೇದಲಾಸ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲೇಬೇಕು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಹುದ್ದಾರ, ಬದರಿ ಕೇದಾರ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೂ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹಿಮಾಲಯದೊಳಗೆ ಹೋಗುವದೇನೋ ನನಗೆ ಸುಸಾಧ್ಯ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಬಳವಂತನು ನಿರ್ಣಯ ಹೇಳಿದನು.

ರಾಮೂ- "ಇದೇನಪ್ಪಾ, ನೀನು ಹೆಂಗಸರ ಪಕ್ಷವನ್ನು ವಹಿಸಿ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾ. ಆಗಲಿ. ಈ ಮಾಧವನನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತುಕೊಳ್ಳುವವನಲ್ಲ. ನೋಡು ನೀನೇನೋ, ಅವನೇನೋ. ಎಂದು ಶಾರದೆಯ ಮೋರೆ ನೋಡುತ್ತ ನುಡಿದನು.

ಶಾರದೆ- "ಎನೂ ಬೇಡ. ಗಂಡಸರ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳೋಣವೇ ಬೇಡ. ನರ್ಮದೆಯೂ ಅತ್ತೆಯವರೂ ಇದ್ದ ಮೇಲೆ ನನಗೇನೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಟ್ರಂಕೂ ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸಿರಿ, ಅಂದರೆ ಆಯಿತು" ಎಂದು ಗಂಡನಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನುಡಿದಳು.

ರಾಮೂ- “ನೋಡಿದಿರಾ? ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಬಹುಮಾನದ ಕೆಲಸ. ಹಮಾಲರ ಕೆಲಸ ಗಂಡಸರಿಗೆ. ನೋಡಿರಿ, ಈಗಲೇ ಅರಂಭವಾಯಿತು. ಹೆಂಗಸರ ಅಧಿಕಾರ ” ಎಂದು ಜೇಷ್ಠ ಮಾಡಿದನು.

ಬಳವಂತ- “ಹೌದು. ಹೌದು. ಅದರಲ್ಲಿನು ವಿಶೇಷ? ಗಂಡಸು ಹೆಂಡತಿಯ ಸೇವಕ. ಹೆಂಡತಿ, ಗಂಡನ ಅಡಿಗೆಯವಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂನ ಪೇನು? ಅಪಮಾನವೇನು?” ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಶೇಟಿ ಬೆಳಗವಾನದಾಸರೂ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಗ, ಕಾಶೀ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯ ಗುಜರಾಥೀ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಶೇಟಿಜಿಯವರು ಎರಡು ಸಾರೆ ಉತ್ತರದ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂದಿದ್ದರು. “ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚನ್ನಾಗಿ ಕಸುವು ಇದ್ದಾಗಲೇ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಎರಡು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣದ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯಿತು. ಘರಾಳವನ್ನು ಈಡಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು. ನಾತಾಳಿಯ ರಜೆಯು ಅರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ಅವರು ಚಂದ್ರಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಮರುಬಿಸ ಮುಂಬಾಸೆ ಪುಣೆಗೆ ಒಂದು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಪುಣೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೆಂಗಸರ ಅವೇಕ್ಷೆ ಬಹಳ ಎದ್ದದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಊರೊಳಗೆ ಹೋದರು.

ಅವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದದ್ದು ಒಬ್ಬ ಕನ್ನಡ ಸ್ನೇಹಿತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. ಅವನ ಹೆಸರು ಕೇಶವರಾವ ಜಿಬಾಪೂರಕರ. ಅವನೊಬ್ಬ ಎಮ್. ಎ. ಪದವೀಧರನಿದ್ದು ಒಂದು ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಬಳವಂತರಾಯನ ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನು. ಅವನು ಒಂದ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಆದರ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ಅಗ್ರಹದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಮಂಡಲಿಯು ಎರಡು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದರು.

ಸಾಯಂಕಾಲ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ

ಹೊರಬರು. ನೋಡಲು ಶನಿವಾರ ವಾಡೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ 'ತುಳಸೀ ಬಾಗ' ಎಂಬ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರವು ಒಹಳ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ಗುಡಿಯ ಸಭಾಮಂಡಪವು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹರಿಕೀರ್ತನೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮೋಗುವವರಿಗೂ ಬರುವವರಿಗೂ ತೆರವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಜನರ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರ ದರ್ಶನವಾಗುವದೇ ಪ್ರಯಾಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೀರ್ತನಕ್ಕೆ ಗಂಡಸರೂ ಹೆಂಗಸರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಜನರೂ ಮೂರ್ಛೆಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೊಂಡರು. ನಡೆದದ್ದು ಶ್ರೀರಾಮನು ವಸವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕಥೆ. ಶೋಕ ರಸದಿಂದಲೂ ಕರುಣಾ ರಸದಿಂದಲೂ ತುಂಬ ತುಳುಕುವಂಥಾದ್ದು. ಕೂತ ಜನರಿಗೆ ಕತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಬರಹೋಗುವ ಜನರನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಗಂಡಸರು ಕೇವಲ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಡಿಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅಂಗಡಿಗಳು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಭರದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಹರಿಕಥೆ. ಕತೆ ಗಾರನು ಇದಾವುದನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಅದನ್ನು ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ ಬದರುತ್ತ ಅಡ್ಡ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಜನರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು ಇದೀಗ ನಮ್ಮ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು. ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಸಮಾಪಿಸಿದಂತೆ ಶಾಂತತೆಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಗೂ ಒಪ್ಪಿಪಕ್ಕಾ. ದೇವಾಲಯವು ಶಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು; ಅದರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಶಾಂತತೆಯಿರಬೇಕು; ಅದರ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರ ವಸತಿಗಳೂ ಇರಬಾರದು; ಇವೆಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ.

ಬಕವಂತರಾಯನು ಕೂತುಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಮೊದಲು ಎದ್ದನು. ಅವನು ಎದ್ದಾಕ್ಷಣವೇ ರಾಮರಾಯನೂ ಅಶ್ವಾಸಾಹೇಬನೂ ಎದ್ದು ಹೋದರು. ಗಂಡಸರೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ಹೆಂಗಸರೂ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.

ಮುಂದೆ ಅವರು 'ಜೀವಬಾಗ' ಎಂಬ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಶ್ರವಣವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನೂ ಇದೇ ತರದ ಗಲಾಟೆ, ಜನರ ಸಂದಣಿ, ವ್ಯಾಪಾರದ ಗದ್ದಲ.

ನಮ್ಮ ಜನರು ಮುಂದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಮರುದಿವಸ ನಾಯಂಕಾಲ ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ 'ಪರ್ವತಿ' ಎಂಬ ಪಾರ್ವತಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಕೇಶವರಾಯನೂ ಅವನ ಪತ್ನಿಯೂ ಇನರಲ್ಲರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋದರು. ಪರ್ವತಿಯು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿನ ಗುಡಿ. ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಲುಕ್ಕೆ ಪಾವಟಿಗೆಗಳು. ಗುಡಿಯ ಕಟ್ಟಡವು ಸಾಧಾರಣವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ಪಟ್ಟಣದ ನೋಟಗಳು ಬಹು ರಮಣೀಯವಾದವುಗಳು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಪುಣೆಯ ಬಹುತರದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ವಿಹಂಗಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬಹುದು. ಸೃಷ್ಟಿ ಶೋಭೆಯೂ ಬಹಳ ಅಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಕಾಶದ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯವು ನಾಸ್ತಿಕ ಸಿಗೂ ಕೂಡ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅರಿವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವದು; ಅಸ್ತಿಕ ಸಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸುವದು. ಇಂಥ ಕಾಲವು ದೇವರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೂ ಒಳ್ಳೆ ಅನುಕೂಲವು. ಇಂಥ ಸ್ಥಳವು ಉಪಾಸನೆಗೆ ಶುಭಾ ಸಹಕಾರಿಯು. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಬಳವಂತನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸೀರು ತಂದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಉಳಿದವರು ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಾಗಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮರುದಿವಸ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಯ ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಕೇಶವರಾಯನು ಹಬ್ಬದೂಟದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ತಡೆ ಹಾಕಿದನು. ಅವನು ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಅವರ ಮನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಕರೆದಿದ್ದನು. ಅವರ ಪರಿಚಯವನ್ನು ನಾವು ಮೊದಲು ವಾಚಕರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಶಂಕರರಾವ ದೇಶಮುಖ ಇವರು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಯಕೋರ್ಟ್ ವಕೀಲರಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯಿಂದಲೂ ವಾಕ್

ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ಧನವಂತರಾಗಿದ್ದರು. ಶಂಕರರಾಯರ ಕುಟುಂಬ ಗಿಜಾಬಾಯಿಯವರು. ಅವರು ಕಲಿತವರಲ್ಲ. ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಸವಯುಗದ ರೀತಿನದಾವಳಿಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದರು. ಅಸರ ಮಗ ವಿನಾಯಕನು ಅದೇ ವರ್ಷ ಎಲಾ ಎಲಾ ಬಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಕೇಶವರಾಯನ ಸಹಾಧ್ಯಾಯ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದುದಿನವೂ ಸ್ನೇಹವಿತ್ತು. ಕೇಶವರಾಯನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದರೆ ವಿನಾಯಕರಾಯನಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಳಿಯುವನು. ವಿನಾಯಕನ ತಂಗಿಯ ಹೆಸರು ಕಮಲಾದೇವಿ. ಆಕೆ ಅದೇ ವರ್ಷ ಬಿ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಮಯಸ್ಸು ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಇರಬಹುದು. ವಿನಾಯಕನು ಅವಳಿಗಿಂತ ಮೂರು ವರ್ಷ ಹಿರಿಯನು. ಶಂಕರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಒಬ್ಬ ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ವರ್ಷ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅಸರ ಹಂಬಲವು. ವರಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಪುಣೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ವರಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟರೇನಾಗಲಿವೇ ನೋಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವವರನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಗಳು ಪ್ರಾಥಮ್ಯಾದ್ದರಿಂದ ಅವಳ ಪೂರ್ಣ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವರನನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಶಂಕರರಾಯರು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಹಬ್ಬದೂಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಸರಿಯಾಗಿ ಹನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಂಗಸರಿಗೆ ಬೇರೆ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಬೇರೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಎರ್ವಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಮಾತ್ರ ಅಣ್ಣನ ಅತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಗಂಡಸರ ಸಂಕ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಬೆಳ್ಳಿಯ ತಾಟುಗಳೂ ಬಟ್ಟಲುಗಳೂ ಮಣಿಗಳೂ ಮಂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ರಂಗವಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಾರಕ್ಕೂ ಊದಿನಕಡ್ಡಿಗಳ ಸುವಾಸನೆಗೂ ಎನೂ ಕೊರತೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಪಕ್ಕಾನ್ನುಗಳೂ ವಿಧವಿಧದ ವ್ಯಂಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಅತಿಥಿಗಳ ನಾಲಿಗೆಯ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ತಣಿಸಿದವು. ಮೇಲೆ ಕೇಶವರಾಯನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಹಾಕಿಸುವದು. ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ಈ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಆಡಂಬರವೂ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಹುಚ್ಚಾಟವೂ ಸೇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ತನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟನ್ನೇ ಉಂಡು ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿಬಿಟ್ಟನು. ಉಳಿದವರು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಂಡು ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವಷ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿಕೊಟ್ಟರು.

ಊಟವಾಗಿ ತಾರುಣ್ಯ ಸವಿಯುವದಾಯಿತು. ಅಪೂರ್ವವಾದ ಹಬ್ಬದೂಟವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಶಂಕರರಾಯರು ಕೇಶವರಾಯನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು. ಕೂಡಲೆ

ಬಳಸಂತರಾಯನು " ನಾನು ಮಾತ್ರ ಈ ಹಬ್ಬದೂಟಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲಾರೆ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ನೀನು ದುಂದು ಮಾಡುವದೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಿಸುವುದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೇನೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡಿಗ ನೋಡು " ಎಂದು ಮೆತ್ತಗಿನ ದನಿಯಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಕೂಡಲೆ ರಾಮರಾಯನ ಟೀಕೆಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. " ಓಹೋ ! ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡಿಗನಾಗದಿದ್ದರೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಶುದ್ಧ ಮರಾಠಿಗನಾಗ ಬೇಕೇ ? ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿದರೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹೊಟ್ಟೆಯಮೇಲೆ ಕಾಲುಬರುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ. "

ಬಳಸಂತ- " ರಾಮೂ, ಅರಹೊಬ್ಬ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ಯಾರೂ ಅನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಸಾಲದೆ ? ಎಲೆಯಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಿದರೇ ಹಬ್ಬದೂಟವು ಪೂರ್ಣವಾಯಿತೇ ? "

ಶಂಕರರಾವ- " ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದುಂದು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈ ಸಡಿಲು ಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಮೀರಿದಂತಾಗುವದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಮೆಚ್ಚು ವಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವದಿಲ್ಲ. "

ಕೇಶವರಾವ- " ಬಳಸಂತರಾಯರೇ, ನಾನು ಅಡಬೇಕಾದ ಮಾತು

ಗಳನ್ನೇ ಶಂಕರರಾಯರು ಅಡಿದರು. ನಾವು ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗ ಎಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೈ ಸಡಿಲುಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಜನರು ಜೀನ, ಬಿಪುಣ, ಎಂದು ನಮಗೆ ಹೆಸರಿಡುವರು. "

ರಾಮರಾಯ- " ಸರಿಯಾದ ಮಾತು. ಯಾಕೆ ಬಳವಂತರಾಯರೇ, ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಾಯಿತು? ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋತೆನೆಂದು ಬಯಸುತ್ತ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೀರಿ. ಸುಮ್ಮನೇ ಏಕೆ ತ್ರಾಸ? "

ಬಳವಂತರಾಯ ಕಿರುಸಗೆ ನಗುತ್ತ- " ರಾಮಣ, ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಾನೆಂದಿಗೂ ವಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರವಿನಿಯಮವಾಗಿ ಸತ್ಯಶೋಧನೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬದೇ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶ. " ಕೇಶವರಾಯನಿಗೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ- " ಇದು ನೋಡು ಕೇಶವರಾಯ. ನೀನು ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಬಹಳ ದಿನಗಳಿಗೆ ಮಿತ್ರರು ಬಂದಿವಾರೆಂದು ತುಪ್ಪದ ಕಾಲುಪೆಯನ್ನೇ ಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿ. ನಾನು ಕೇವಲ ದೋಷ ಹುಡುಕುವ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರಾಡುತ್ತೀನೆಂದು ನೀನೇನೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಭರವಸೆ. ಅಂತೇ ನಾನು ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು..... "

ಕೇಶವರಾಯ- " ಹೌದುಹೌದು, ಅದರೊಳಗೇನಿದೆ? ನಿನ್ನ ವ್ಯಭಾವ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? " ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ಬಳವಂತರಾಯ-" ಇದನ್ನೋಡು, ' ಸಮಾಜ. ಸಮಾಜ ' ಎಂದು ನಾವು ಅಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೂ ಎಷ್ಟು ಅಂಜಬೇಕು? ದೇಶಸಮಾಜಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕಡೆಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ನಾವಾದರೂ ಗಮನವನ್ನಿತ್ತು ಅಶಿಕ್ಷಿತರಿಗೆ ಮೇಲುಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಡಬೇಡವೇ? ಮಧುವಮುಂಜಿಬಾವಳಗಳಲ್ಲಿ, ಹಬ್ಬಹುಣ್ಣಿವೆಗಳಲ್ಲಿ, ಶ್ರಾದ್ಧಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಎಷ್ಟು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಮಾರಿ, ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಸಾಲಮಾಡಿ ವಕ್ರಾಸ್ತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಒಂದುಕಾಲ ತಿನ್ನುವದು, ನಾಲ್ಕು ಕಾಲು ಜಿಲ್ಲುವದು- ಇದು ಧರ್ಮವೇ? ವೈದಿಕರಿಗಿಂತೂ ನಾವು ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಅವರು ಓಲೆದರೂ ಉಣಬಡಿಸಿ ಅವರು ಜಡದೇಹಿಗಳೂ ಸೋಮಾರಿಗಳೂ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ. ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಂಗಡಲೂ ಅಪ್ಪೇಷ್ಟರ

ಸಂಗಡಲೂ ಇದೇ ಪರಿಯ ಆಗ್ರಹ— ಇದೇ ಪರಿಯ ಸಡಗರವ ಉಟ ಉಟಗೆ— ಇದೇ ತರದ ದುಂದು. ನಾವು ಹಿಂದೀಯರ.— ವಿಶೇಷತಃ ಕನ್ನಡಿಗರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಂದುಮಾಡಿ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ನಮ್ಮ ಮನೆತನವನ್ನೂ ಸಮಾಜವನ್ನೂ ಹೀನದೇಸಿಗೆ ತಂದಿರುತ್ತೇನೆ. 'ಹಾಸಿಗೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಕಾಲು ಚಾಚಬೇಕು' ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಕೂಡ ನಾವು ಬುದ್ಧಿವಂತರನ್ನೆಕೊಳ್ಳುವವರು, ಕೇವಲ ಮುಳ್ಳು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ನಾವು ಬಡವರಿದ್ದರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೆಂದು ಬಂಭೆ ಬಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ."

ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಒಳವಂತರಾಯನ ಮಾತುಗಳ ಅರಳಿದ ಮೊಗದಿಂದ, ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಯಾರ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿ ತಾನೂ ವಾದದಲ್ಲಿ ಮೈಚಳಿಬಿಟ್ಟು ಸೇರಲನುವಾದಳು. ಅವಳು ಒಳವಂತರಾಯನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನುಡಿದಳು. " ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದೇನೋ ತುಂಬಾ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಾವದೊಂದರೆ— ದೀನ ದರಿದ್ರವಾದ ಬಹುಜನಸಮಾಜದ ಹಿತ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯೊಳಗೇ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಸಾಲ್ಕು ದುಡ್ಡು ಉಳಿಸಿ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೇ?"

ಒಳವಂತರಾಯನು ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿದ ಎದೆಯವನಾಗಿ ಅವಳ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಸಾಗಿದನು.

" ಕಮಲಾದೇವಿಯವರೇ, ನೀವು ಒಳ್ಳೆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟಿರಿ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರ ಕಂಗಾಲಸ್ಥಿತಿ, ಬವ್ವತ್ತು ಕೂಡ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನ ಎಲ್ಲದೆ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ದೂಡುವ ಅಪರ ಬಡತನ, ಈ ಬಡತನಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಿ ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ದುಡಿಯುವ ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳ ದುರ್ದಶೆ, ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಒಣಗಿರುತ್ತಿರುವವರಾದ ನಮ್ಮ ಎದ್ಯೊಗಲಿತ ತರುಣರ ಸಮೂಹ, ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಎದೆಯು ಬೆಂದು ಬಳಲ

ಲಿಕ್ಕೆ ಬೀಳು. ನಾವು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬಡಜನರಿಗೂ ಒಡವೆದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ, ಸಮಾಜೋಪಯುಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪಕ್ಷಾಸ್ಥಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಡಾಲಿನ ಪೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜಹಾ ಸಿಗಾರೇಟು ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿಯುವ ಹಣದಿಂದಾದರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಡವೇ ? "

ಬಳವಂತರಾಯನ ವಿಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸದ್ಭಾವಿಗಳಾಗಿ ತೋರಿದವು. ಕಮಲಾದೇವಿಯಂತೂ ಅವನ ವಿಶಾಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಪ್ರಗಲ್ಭವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತ ಅವನ ಅರಳಿದ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದಳು. ಬಳವಂತನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆಕೆ ಅಚ್ಚೆಯಿಂದ ನಲದ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಆಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ರಾಮರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆಗಲೇ ಮೊಳೆದಿದ್ದಿತು.

ಮುಂದೆ ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ನಡೆದು ಮತ್ತೊಂದು ವಾದದ ವಿಷಯವು ತಲೆದೋರಿತು. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದೊಳಗಿನ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯೇ ಆ ವಿಷಯ. ಶಂಕರರಾಯರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅದು ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿತೆಂಬದರ ಕಾರಣಗಳನ್ನೂ ಇನ್ನು ಮುಂದಾದರೂ ಅದನ್ನು ಪೂರಾ ಹೊಗಲಾಡಿಸುವದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ತಮ್ಮ ಮತವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅವರು ಅಂದದ್ದು—

"ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮಹಾವಾತಕಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರೂ ಸಮಾಜದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಹಾದ್ರೋಹವನ್ನು ಮಾಡಿದವರೂ ಧರ್ಮಬಾಹಿರರಾಗಿ ಚಾಂಡಾಲರೊಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಊರ ಹೊರಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರೇ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು. ಮುಂದೆ ಇವರು ಉದಾರ ನಿರ್ದಾಹಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯ ವರ್ಣದವರು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಸುವಂಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಸ್ಥಿರಮೂಲವಾಯಿತು."

ಬಳವಂತರಾಯನು— "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವಿವರವಾದುದು

ನೀವು ವೇಳೆಗಿಡುತ್ತೀರೋ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಚಾಂಡಾಲರೆಂದು ನೀವು ಈಗ ಯಾರಿಗೆ ಅನ್ನುವಿರಿ ? ”

ಶಂಕರರಾಯ - “ ಹೊಲೆಯರು, ಮಾದಿಗರು ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಜಾತಿಯವರೆಲ್ಲ ಚಾಂಡಾಲರೇ. ಅವರ ಪೂರ್ವಜರು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳೇ ಅವರನ್ನು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿವೆ. ”

ಬಳವಂತರಾಯ - “ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದು ಮಹಾಪಾತಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅದು ಸಮ್ಮತ ಪೂರ್ವಜರು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಪ್ರಮಾದವೆಂದೇ ನಾನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವದೆಂದರೆ ದೇಹಾಂತ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಟ್ಟಿರತೆಯೇ ಸರಿ. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದು ಹೇಗೆ ಸಮಾಜದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನೂ ಅಪೂರ್ಣವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುವದೋ, ಅದರಂತೆಯೇ ಒಬ್ಬ ಪಾಪಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೆ, ಅದು ಸಮ್ಮತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕುಂದು, ಒಂದು ದುರ್ದಶೆಯ ಚಿಹ್ನವೆಂತಲೇ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಪಾಪಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ಕೆಲಕೆಲವು ಸಮಾಜಿಕ ಬಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅವನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನ ನೀರುಗಳು ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡುವದು ಹೇಗೆ ಅಕ್ಷಮ್ಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಪಾಪನವಾದ ಆಶ್ರಯವೇ ಅವನಿಗೆ ಸಿಗದಂತೆ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅದು ಆ ಧರ್ಮದ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೇ ಸರಿ. ”

ಕೇಶವರಾಯನು - “ ಹೊಲೆಯ, ಮಾದಿಗ, ಮೊದಲಾದ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಯಾರೇನೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೊಲಸು ಬಾಳುವೆಗಾಗಿ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ-ಅಷ್ಟೆ. ”

ಬಳವಂತರಾಯ - “ ಅವರು ಹೊಲಸಿನ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ-ಅವರ ಮೈಯೂ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳೂ ಕೊಳೆಯಾಗಿವೆ ಎಂದು ಅವರ ಸ್ವರ್ಥವನ್ನಷ್ಟೇ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅದು ಬೇರೆ ಮಾತು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾವು ಈಗ

ಅವರನ್ನು ಕಾರ್ಯತಃ ಧರ್ಮಬಾಹಿರರನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು, ಅಂದರೆ ಅದರ ಉಪದೇಶಕರು ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬದನ್ನು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳಿರಿ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಗಾಗಿ-ಸದ್ಭದ್ರ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯೋಣ-ಈ ಪರಿಜನರಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತವರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ? ಅವರಿಗೆ ವೇದಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವದೆ ? ಪುರಾಣೀತಿಹಾಸಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಅಧಿಕಾರವದೆಯೇ ? ಇದ್ದದ್ದಾದರೆ, ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ದೂರದಿಂದಲೇ ಅಗಲಿ-ಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ? ಹರಿಕೀರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ? ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ? ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ? ಧರ್ಮಶ್ರವಣ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ ; ಸಮ್ಮ ಕಾರ್ಪಜನಿಕ ದೇವರ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ದೇವರ ದರ್ಶನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆಯೇ ? ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ನೆರಳೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಸಹಜವಾಗಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರೆ ಅವರದೇನು ತಪ್ಪು ? ಅದು ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಪೀಠಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಪ್ಪೋ ?"

ಅವ್ವಾಸಾಹೇಬ- "ಅವರು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕೋಟು ಜಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ, ನಾವು ಹಿಂದುಗಳು ಅವರನ್ನು ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮುಟ್ಟಿ ಅವರ ಕೂಡ ಬಳಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇದನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ತುಟ್ಟ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ."

ರಾಮರಾಯ- "ಆದರೆ ಅವರು ಕ್ರೈಸ್ತರಾದ ಕೂಡಲೆ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡು ಬಿಳಿ ಛಾಯೆಯ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ."

ಬಳವಂತರಾಯನು- "ಇದು ನೋಡಿರಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ! ಅವರು ಕ್ರೈಸ್ತರಾದಕೂಡಲೆ ಸ್ವಚ್ಛರಾಗುತ್ತಾರಂತೆ. ಆದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮವು ಅವ

ರಗೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗವೇ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ-ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾತೇನು? ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ-ಪಧ್ಯದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ-ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಿಲ್ಲವೇ?"

ಕೇಶವರಾಯ- "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಕ್ರೈಸ್ತರಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ಹೊಲಸಿನ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು-ಸತ್ತ ದನಗಳ ಚರ್ಮ ಮಲೆಯುವದು, ಅವುಗಳ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವದು, ತೊಗಲಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದು-ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಬೇರೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ವ್ಯಯಸಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಉಡುಪು ವೇಷಗಳು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಸ್ತಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವೇನು?"

ಶಂಕರರಾಯ- "ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಹೊಲಸು ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲರಾಗಿ ಸಮ್ರ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾಗಬಹುದು. ಅವರ ಅವರು ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಾರು? ಬೇರೆ ವರ್ಣದವರು ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗುವರು. ಅಂತೂ ಬಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಉಳಿದೀಳುಳಿಯುವದು."

ಕಮಲಾದೇವಿ- "ಹೊಲಸು ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಅವರು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾದರೆ ನಾವು ಹೆಂಗಸರೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಾಗಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳ ಹೊಲಸನ್ನು ತೆಗೆಯುವವರು ನಾವು. ಬೇನೆ ಬಂದಾಗ ದೊಡ್ಡವರ ಹೊಲಸು ತೆಗೆಯುವ ಭಾಗ್ಯವು ಸಹ ನಮ್ಮದೇ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಾವೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೆಂದು ಏಕೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬಾರದು?"

ಅನ್ನಾಸಾಹೇಬ- "ಹೊಲಸಿನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಯಾವನೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾಗಲಾರನು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಹೊಲಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಲ್ಲವೇ? ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವಾದ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಉಡುಪನ್ನು ಬದಲಿಸಿ ಬೇರೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗಾಡಿ-ಬಸ್ಸು-ಟ್ರಾಮುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಕೂಡ ಕೂತುಕೊಂಡು ಆಡ್ಡಾಡುವರು. ಅವರು ಇಂಥ

ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಸಹ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನೀವು ಓದಿಲ್ಲವೇ ? ಕೇಳಿಲ್ಲವೇ ? ”

ಬಳವಂತರಾಯ-“ ಅಸ್ವಾಸಾವೇಬ, ನೀವು ಬಳ್ಳೀ ಮಹತ್ವದ ಅಂಶವನ್ನು ಬೈಲಿಗೆ ಹಾಕಿದಿರಿ. ಸಮಾಜ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಲಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಇಂಥವರೇ ಹೊಲಸಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಮಾಜವು ವಿಧಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ‘ Heredity ’- ಅಥವಾ ಪರಂಪರಾ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವ ಕೆಲಸಗಳೂ ಸಿಗದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ, ಯಾರಾದರೂ ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡೇ ಮಾಡುವರು. ಪೇಸಿಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾಗಬಹುದು; ಇನ್ನುಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನ ಮೈಬಟ್ಟೆಗಳು ಹೊಲಸಾಗಿ ಉಳಿದರೆ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಬತ್ತಾಯ ಮಾಡಲಾರರು. ಆದರೆ ಅವನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ, ನಾವು ಅವನನ್ನೇಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ? ಉಳಿದ ವರ್ಣದವರ ಸಂಗಡ ಬಳಿಕೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಅವನ ಸಂಗಡಲೂ ಯಾಕೆ ಮಾಡಬಾರದು ? ”

ಕೇಶವರಾವ-“ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಸಂಗಡ ಸಹ ಭೋಜನ, ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ, ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬಾರದು ? ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವೆಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಿತು ? ” ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಚಾರಾದ ದನಿಯಿಂದ ನುಡಿದನು.

ಬಳವಂತರಾವ-“ ಯಾರ ಮೈಯನ್ನೂ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರೆ ನಮಗೆ ಹೇಸಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅವರ ಸಂಗಡ ಊಟ ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಅವರು ನಮ್ಮಷ್ಟೇ ದೇಹದಿಂದಲೂ ವೇಷದಿಂದಲೂ ಸ್ವಚ್ಛರಾಗಿರುವದಲ್ಲದೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸೂ ನಮ್ಮಷ್ಟೇ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿರಬೇಕು. ನಮಗೂ ಅವರಿಗೂ ವಿಚಾರವಿನ್ಯಾಯವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಹ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಎರಡೂ ಮನೆತನಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು-ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಸಂಪ್ರದಾ

ಯಗಳು-ಸಮಾಸವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಸಹಭೋಜನ, ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ- ಇವು ನಾವು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುವವು. ಮೈಯಿಂದಲೂ ಬೆಚ್ಚಿಬರೆಗಳಿಂದಲೂ ನಿರ್ಮಲನಾದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಯನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಒಲ್ಲೆನ್ನಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಂದರೆ ಅದು ಮದಾ ಪಾಪಗಳಿಗಿಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಪಾಪವು. "

ಏನಾಯಕರಾಯ- "ಈ ಹರಿಜನರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ನಾನೆಂದಿಗೂ ಅನ್ನುವವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ಸ್ವಚ್ಛತೆಯನ್ನು ಕಲಿತಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಸನಾದ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎದ್ದೆ ಕಲಿಯಬೇಕು. ಒಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಸುಧಾರಿಸುತ್ತ ಹೋದರೆ ನಾವು ಅವರ ಸಂಗಡ ಬಳಿಕೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಸುಧಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಬೈಯುವುದು, ಅವರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷಮಾಡುವುದು, ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲ ! ಅವರಿಗೆ ಏನನ್ನಬೇಕು ? "

ಬಳವಂತರಾಯ- "ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮ ಎಂದು ಬೊಬ್ಬೆಕುಟ್ಟುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹರಿಜನರು ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಕಲಿತು ಸುಧಾರಿಸಲೆಂದು ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತಕೂಡದೆ ತಾನೇ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳಿದ್ದರೆ, ಅತ್ಯುಚ್ಛವಾದನೀತಿ ಸಚಾನಗಳಿದ್ದರೆ, ಪಾಮರರನ್ನು ಪಾಪನಗೊಳಿಸಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವ ಶಕ್ತಿಯು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದರೆ- ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೇನೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ- ಆ ಧರ್ಮದ ಪಾವನವಾದ ನೀರನ್ನು ಹರಿಜನರಿಗೂ ಉಳಿದ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಮನದಣಿ ಹಣಿಸಬೇಕು. ಹರಿಜನರಲ್ಲಿಯೂ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ ಆತ್ಮನು ಇದ್ದದ್ದಾದರೆ, ಆ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮುಸುಕಿದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಜಾಗೃತಮಾಡುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಪಾಮರರಿಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕಥೆಗಳಿವೆ; ಚರಿತ್ರೆಗಳಿವೆ; ಇತಿಹಾಸಗಳಿವೆ. ಕಥಾಶ್ರವಣದಿಂದಲೂ, ಹರಿಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವುಚಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದೂ

ಧರ್ಮದ ಅಮೃತಾಸ್ತವವನ್ನು ಉಣಬಡಿಸಿದರೆ, ಅವರಿಗೆ "ನಾನ್ಮಾ ಹಿಂದೂ ಗಳು; ನಮಗೂ ಬಂದು ಧರ್ಮವಿದೆ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ನಾನ್ಮಾ ಬಂದೇಧರ್ಮದವರು" ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ದೃಢವಾಗಿ, ಜಾತಿಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಸವು ಆಡಗುವದು; ಪ್ರೀತಿಯಕಟ್ಟು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡು ಸ್ಥಿರವಾದ ಒಕ್ಕುಟ್ಟು ತಲೆದೋರುವದು. "

ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಕೇಶವರಾಯನೂ ಶಂಕರರಾಯನೂ ನಿರುತ್ತರರಾದರು. ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಳವಂತರಾಯನ ವಿಚಾರಗಳ ಸತ್ಯತೆಯು ಅತಿ ಬಲುವೆಯಿಂದ ಹೊಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಕಮಲಾದೇವಿಯಂತೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿಚಾರಗಳ, ಭಾವನೆಗಳ, ಏಕರೂಪತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಸಲಾರದ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಆರಳಿದ ನೊಗದಿಂದಲೂ ಮುಗುಳುನಗೆಯಿಂದಲೂ ಹೊರಗೆಡವುತ್ತ ಅದೇನೋ ಮನೋರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ಆತಿಥಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಎದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೇಶವರಾಯನ ಆಗ್ರಹದ ಮೂಲಕ ಮತ್ತೆ ಚಹಾಪಾನವಾಗುವವರೆಗೆ ತಡೆದರು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಸಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕ ಮಂಡಲಿಯು ಎಂದು ಮೊರಡುವದು? ಯಾನ ಯಾನ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವದು? ತಿರುಗಿ ಬರುವದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಬೇಕಾದೀತು? ಎಂಬ ಒಗ್ಗಿ ಮಾತುಕಥೆಗಳಾದವು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಈ ಯಾತ್ರಿಕರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಶಂಕರರಾಯರೂ ವಿನಾಯಕರಾಯನೂ ಕೇಶವರಾಯರಿಗೂ ಹೊಸ ಮಿತ್ರರಾದ ಬಳವಂತರಾಯನ ಮೊದಲಾದವರಿಗೂ ಹೇಳಿ ಮನೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಗಿರಿಜಾಬಾಯಿಯವರು "ನಿಮ್ಮ ಯಾತ್ರೆಯು ಸುಖಕರವಾಗಲಿ" ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ರಾಧಾಬಾಯಿ ಮೊದಲಾದವರ ಅಪ್ಪಣೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಎಲ್ಲರೂ ಹೋದಮೇಲೆ ರಾಮರಾಯನು ಬಳವಂತರಾಯನ ಹತ್ತರ ಬಂದು- "ಯಾಕವ್ವಾ ಎನೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲ ನಮಗೂ ಸ್ವಲ್ಪು ಹೇಳು. ನೋಡೋಣ" ಎಂದು ಕಿರುನಗೆಯನ್ನು ಸೂಸುತ್ತ ನುಡಿದನು.

ಒಳವಂತರಾಯನು— " ಛೇ. ವಿಚಾರವೆಲ್ಲಿಯದು ? ಉತ್ತರದ ಯಾತ್ರಿಗೆ ನಾನೇ ಹೊರಡಬೇಕಲ್ಲ. ಅದೇ ವಿಚಾರವೇ ವಿಚಾರ " ಎಂದು ಹಾಕಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಮರಾಯನು— " ಒಳ್ಳೇದು, ಒಳ್ಳೇದು, ಈಗ ಯಾಕೆ ಬೇಕು ? " ಎಂದನ್ನುತ್ತ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದನು.

೧೦

ಧರ್ಮಮೂಢರ ಸುಲಿಗೆಯು

ಮೃತ್ಯು ಯಾತ್ರಿಕ ಮಂಡಲಿಯು ಮರು ದಿನನ ಮುಂಚಾನೇ ಪುಣೆಯಿಂದ ಹೊರಟರು. ರೈಲಿಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನರ ಸಂದಣಿ ಯಿಂದ ಪ್ರವಾಸಿಕರಿಗೆ ಒಳಗೆ ತ್ರಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೂರನೇ ವರ್ಗದ ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಸ್ವನಾಸ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ ನರಕವಾಸವನ್ನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಮೂರನೇ ವರ್ಗದ ಪ್ರವಾಸಿಕರಿಂದ ರೈಲು ಕಂಪನಿಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಒಹ್ವಂಕವು ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರ ಸುಖಸೌಕರ್ಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ತೋರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹಳೆಯ ಮಾತಾಗಿದೆ. ಹದಿನಾರು ಜನರು ಕೂಡುವಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಜನರು ಸುಖವಾಗಿ ಕೂಡಬಹುದು. ಜಂಕಾಶನ್ ಒಂದಾಗಲೇ ಡಬ್ಬಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುವರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಡಬ್ಬಿಗಳು ಹೇಸಿಕೆಯ ಆಗರವಾದರೆ ಅದರ ದೋಷವು ಪೂರಾ ರೈಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಲಾರದು. ನಮ್ಮ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ಈ ದೋಷದ ದೊಡ್ಡಪಾಲು ಸಲ್ಲುವದು. ಅವರು ರೈಲ ಡಬ್ಬಿಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೊಲಸು ಮಾಡುವದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರಿಗೆ ಸ್ವಚ್ಛತೆಯಿಂದರೇನು ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಬೈಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಶಿಕ್ಷಿತರೆಂಬವರು ಕೂಡ ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉಗುಳುವರು; ಬೀದಿ ಸಿಗಾರೇಟುಗಳನ್ನು ಸೇದಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚಲ್ಲುವರು ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಒಳವಂತರಾಯ

ನಿಗೂ ಕೆಲವು ಪ್ರವಾಸಿಕರಿಗೂ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಘನಘೋರವಾದ ವಾಗ್ವಿವಾದವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಸೋಲಿಲ್ಲ.

ಎರಡು ದಿನಗಳ ಪ್ರವಾಸದ ನಂತರ ಸಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕರು ಅಲಹಾಬಾದ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಸಂಜೆಯ ಆರು ಘಂಟೆಗೆ ಒಂದು ಮುಟ್ಟಿದರು. ರೈಲಿನಿಂದ ಇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಪಂಡಾ ಜನರ ಕಲಕಲವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಉದ್ದವಾದ ಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ "ಇದು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲ ಯಾತ್ರಿಕರು ಸಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ, ನನ್ನ ಹೊತ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಅನ್ನುವನು. ಯಾತ್ರಿಕನು ಯಾವದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನುಮಾನಿಸಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಹೆಸರು ಹೇಳದಿದ್ದರೆ. ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು "ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಅನುಮಾನ? ನೀವು ಹೆಸರು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚುವಷ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಪಾಪಿಷ್ಠರಿರುವರೇ?" ಎಂದು ಜನರಿಗೆ ಕೊಂಕು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವರು. ಧರ್ಮಮೂಢರಾದ ಯಾತ್ರಿಕರು ಸಿಕ್ಕಕೂಡಲೆ ಪಂಡಾ ಜನರಿಗೆ ಬಲು ಹಿಗ್ಗು. ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿಕಾಡಿ ಏನಾದರೊಂದು ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಯ್ಯುವರು. ಅವರಿಂದ ಕ್ರಾಧ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮಿತಿಮೀರಿ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸುಲಿಯುವರು.

ಸಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಯು ರೈಲಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಹೋಗುವಾಗ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಾಸು ಬಳವಂತರಾಯನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಜಗ್ಗ ಹತ್ತಿದನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ರಾಮರಾಯನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೈ ಜೀಲವನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಏನಯದಿಂದ "ಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಮ ಪರಿಚಯದವರು ಈ ಊರಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ." ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಅವನ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಎಶ್ವಾಸವಿಡದೆ ಹಾಗೇ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ರಾಮರಾಯನು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದನು. ಅವರಿಗೆ ಕೇಳುವಂತೆ "ಪಂಡಾ ಜನರು ಬಹಳ ಬದಮಾಸ್ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಎಂದೂ ಸಂಬಾರದು, ಹಿಂದೆ ಕೊಮ್ಮೆ ಸಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಬಂದಾಗ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಾಸು ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಕ್ಕಿಸಿದನು" ಎಂದು ಒಂದು ಕಥೆಯ ಗಂಟನ್ನೇ ಬಿಚ್ಚಿದನು. ಇದರಿಂದ

ಸ್ವೇಶಸ್ವಿನಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಾನೂ ಅವರ ಬೆನ್ನು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದರು.

ಅವರು ಎರಡು ರಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಊರೊಳಗೆ ಶೇಟಿಜಿಯವರು ಪರಿಚಯಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಶೇಟಿಜಿಯವರ ಪತ್ರ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಆ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ನಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಗೆ ಇಳುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಪಾತ್ರೆ- ಪಡಗಳನ್ನು, ಸೀಧಾ ಸಾಮಗ್ರಿ, ದೀಪ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮರುದಿನವೆ ಪಾತ್ರಾತೀತಕಾಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ವಾಪಾರಸ್ಥನು ಕೊಟ್ಟ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಜನರು ಗಂಗಾ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಹಾಗೆಯೇ ಊರು ನೋಡುತ್ತ ನಡೆದರು. ಅಲಹಾಬಾದದ ಸೀಟಿಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಬೀದಿಗಳು. ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಫಾಟಕ್ಕೆ ಬರಲು ದಂಡೆಗುಂಟೆ ಉಸು ಜನ ಬೈಲೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹವೂ ದೂರದವರೆಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಮಾಘಮಾಸವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬರ್ಷಕರಗಿ ನದಿಗೆ ಹೊಸ ನೀರು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು.

ಗಂಗಾನದಿಯ ತಟಾಕವು ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಹು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೆಲವರು ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಕ್ಷೌರ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಪುತ್ರರು-ಪಂಡಾಜನರು-ಯಾತ್ರಿಕರ ಕಡೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಅವರ ಕಡೆಯಿಂದ ದುಡ್ಡು ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ಗಂಗೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನಾ ದೇಶದ ಜನರು ನಾನಾಬಣ್ಣದ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವದರಿಂದ ಅದೊಂದು ನೋಡುವವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸೊಬಗಿನ ಹಬ್ಬವಾಗಿತ್ತು.

ಸಂಗಮದ ನೋಟವಂತೂ ಕವಿಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕವಿತಾಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ದೃಶ್ಯವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ಸರಸ್ವತಿ ನದಿಗಳ ಸಂಗಮವು ಮೂರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಬಣ್ಣದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಹೆಣೆದ ಹೆಳಲಿನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ತ್ರಿವೇಣಿಸಂಗಮವೆಂಬ ಸಾರ್ಥಕನಾಮವು.

ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಬಿಳಿದು, ಯಮುನೆಯ ನೀರು ಕರಿದು, ಗುಪ್ತಗಾ ಮಿನಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯ ನೀರು ಕೆಂಪು, ಹೀಗೆ ಮೂರು ಬಣ್ಣದ ನೀರು ಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಬಲು ರಮ್ಯವಾಗಿ ಸಂಮಿಲಿತವಾಗಿವೆ. ಸಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಯು ಸಂಗಮದ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಎನೆಯುಕ್ಕುವೆ ನೋಡಿ ಕಣ್ಮನಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ ಆನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನರ ಆನಂದಾನುಭವಕ್ಕೆ ಊದಿಸುತ್ತ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರು ತ್ತಿರುವ ಒಂದು ದಂಪತಿಗಳ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಅವರ ಸಂಗಡ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಾನೂ ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ದಂಪತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡನು ಅದೇ ಕ್ಷೌರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ನದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾವು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜ ವಾಗಿತ್ತು.

ದಂಪತ್ತುಗಳು ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರು. ಆ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಅವರವಲ್ಲ; ಪಂಡಾ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಂಥವು. ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೇ ಧಾರಣಮಾಡಿ ವೇಣೀದಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮವಿರುವ ದರಿಂದ ಪಂಡಾ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ, ಎಷ್ಟೋ ಯಾತ್ರಿಕರುಟ್ಟು ಕೊಂಡ ಹೊಸ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳ ಒದಲಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಅವರಿಂದ ಇಸುಗೊಳ್ಳುವರು. ಡೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಂಪತ್ತು ಪಂಡಾನಿಂದ ಸಹಿತವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಡೋಣಿಯು ಸಂಗ ಮದ ಮಧ್ಯಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಗಂಡನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಲು ಹಾಕಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಕೂದಲುಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಬಂಗಾರದ

ಹೂವನ್ನೂ ಅವಳ ಹೆಳಲಿನೊಳಗಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ಆ ಹೂವನ್ನು ಪಂಡಾನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಗುಗಾಪ್ರವಾಹದೊಳಗೆ ಚೆಲ್ಲಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಇದೇ ವೇಣೀದಾಸ ಸಮಾರಂಭವು.

ಇದರಂತೆ ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ದಂಪತ್ತಿಗಳು ವೇಣೀದಾಸನನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮದ್ರಾಸಿನ ಹೆಂಗಸರಂತೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಲೆಯನ್ನು ಪೂರಾ ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಲೆಗೊಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

“ರಾಮ, ರಾಮ, ಇದೇನಪ್ಪಾ, ಬಾಳೂ, ಈ ವೇಣೀದಾಸನ ಅರ್ಥವೇನು? ನನಗಂತೂ ಎನೂ ತಿಳಿಯುವುದು” ಎಂದು ರಾಮರಾಯನು ಹೆಂಗಸರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ಚೇಷ್ಟೆಯ ನಗೆಯನ್ನು ನಗುತ್ತ ನುಡಿದನು.

“ರಾಮಣ್ಣಾ, ಹೀಗೇಕೆ ನಿಮ್ಮ ರೀತಿ? ಎನು ನೋಡಿದರೂ ಅದರ ಮಗ್ಗಿ ಚೇಷ್ಟೆ, ಉಪಹಾಸ ನಿಮ್ಮದು ಇದ್ದೇ ಅದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಜನರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು” ಎಂದು ನರ್ತಕಾಬಾಯಿಯು ರಾಮರಾಯನ ನಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಂದಳು.

“ಎನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇಂಥ ಹಾರಿಸುವ ಉತ್ತರ ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಅರ್ಥವೇನೆಂಬದು ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ರಾಮರಾಯನು ನುಡಿದನು.

“ಈ ಮೂರೂ ನದಿಗಳು ಕೂಡಿಭೂದೇವಿಗೆ ಹೆಳಲನ್ನು ಹಾಕಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ಹೆಳಲಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಳಲಿನೊಳಗಿನ ಮೂರಳೆಗಳಾದರೂ ಕೂಡಿದರೆ ತಾವು ಧನ್ಯರಾಗಬಹುದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇದರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಇದರಲ್ಲಿ ಇಂಥಾದ್ದೇ ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಉದಾತ್ತ ಹೇತುವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು” ಆಪ್ತಾಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಪಕ್ಷ ಗಟ್ಟಿ ನುಡಿದನು.

“ಇನ್ನೊಂದು ಹೇತುವೇನೋ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿಯ ಉದಾತ್ತ ಸ್ವರೂಪವೇನೂ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕಲಿಲ್ಲದು. ಒಳ್ಳೇದು, ಹೆಂಗಸರು ವೇಣೀದಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಗಂಡಸರೇಕೆ ಕ್ಷೌರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು?” ಎಂದು ರಾಮರಾಯನು ಮತ್ತೊಂದು ತೊಡಕನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟನು.

ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲರೂ ಉಸುಬಿನೋಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತು ಕೊಂಡರು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಬಹಳಹೊತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

“ಈ ವೇಣೀದಾಸನು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವದೊಂದು ಸದುದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಹೊರಟಿರಬಹುದು ರೈಲುಗಾಡಿಗಳಿಲ್ಲದಾಗ ಬಹುಶಃ ಮುಖ್ಯನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿಯೇ ಜನರು ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಯಾ ಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಗಂಡಸರು ಮುಂಡ ನವನ್ನೂ ಹೆಂಗಸರು ವೇಣೀದಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾಶಾಂತರದಿಂದ ಮೂಲ ಹೇತುವು ಸಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇವಲ ನಿರರ್ಥಕವಾದ ಒಂದು ಆಚಾರವು ಮಾತ್ರ ಈಗ ಉಳಿದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಚಾರಗಳೂ ಇದೇ ಹಾಡು. ಅವು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಸಹೇತುಕವಾಗಿಯೂ ಸಮಂಜಸ ವಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಬರಬರುತ್ತ ಬೊಬ್ಬರಿ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಬರೇ ಪರಟೆಯಷ್ಟೇ ಉಳಿಯುವಂತೆ, ಮೊದಲು ಉದ್ವಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಗಳು ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಬರೇ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಕುರುಡು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದು, ಮೂಢ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.”

ಇದರ ಮೇಲೆ ರಾಮರಾಯನದು ಮತ್ತೊಂದು ಆಕ್ಷೇಪ. “ಸನ್ಯಾ ಸವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಮುಂಡನವುಂಟು. ಆದರೆ ಹೆಂಗ ಸರು ಯಾಕೆ ಕೂದಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು?”

“ಓಹೋ, ಹೌದು, ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವು ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ಬಹುತರವಾಗಿ ಈ ಸ್ತ್ರೀಮುಂಡನವು ಬೌದ್ಧಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಸನ್ಯಾಸಿನಿಯರಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದು, ಅಂತೂ ಈ ತೊಡಕು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ವಿಷಯ ವಲ್ಲ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ- ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಳವಂತ ರಾಯನು ಮಾತು ಮುಗಿಸಿದನು.

ಹೆಂಗಸರಿಗೇನೂ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಸರಣಿಯು ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ರಂತೆ ತಾವೂ ವೇಣೀದಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಾರದೆಗೂ ನಮಕದೆಗೂ

ಅಸಿಸತು. ಆದರೆ ಗಂಡಸರ ವಿರುದ್ಧ ಬೀಕೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವಾಲಿಲ್ಲ. ರಾಮರಾಯನು ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, "ಯಾಕೆ? ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ಹಳಲು ಹಾಕಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಆಪೇಕ್ಷೆಯದೆಯೇನು ನಿನಗೆ? ಇದ್ದರೆ ನೋಡು ನಾಸಂತೂ ಸಿದ್ಧ" ಎಂದು ಶಾರದೆಯ ವೋರೆಯ ಕಡೆಗೆ ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ ನುಡಿದನು.

"ಸಾಕು ನಿಮ್ಮ ನಗೆಕಾಟಿಕೆ. ಒಂದು ಧರ್ಮನಿಲ್ಲ; ಒಂದು ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಚಾರದ ಮೇಲೂ ನಿಮ್ಮ ಬೀಕೆ, ನಿಮ್ಮ ನಗೆ. ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಶುದ್ಧ ಪಾಪುಂಡಿಗಳೆಂದು ನಿಮಗೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಶಾರದೆಯು ಮೋರೆಯನ್ನು ಕಿವುಚಿ ತನ್ನ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದಳು.

"ಸಾಕುಸಾಕು ಈ ಪ್ರವಚನ. ನಡೆಯಿರಿನ್ನು. ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ" ಎಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯು ತನ್ನ ಕಷ್ಟಸಾಳೆಯ ಗಂಟನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎದ್ದು ನಿಂತಳು.

ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಮನದಣಿಯವಂತೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಸಂಧ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಗಮದ ಪವಿತ್ರ ಪಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೈದನು. ಹೆಂಗಸರು ಗಂಗಾಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ರಾಮರಾಯನೂ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನೂ ಗಂಗಾದೇವಿಯ ಸೊಬಗನ್ನು ಮನವಾರೆ ಸವಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಘಂಟೆಯಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಡಿಗೆ ಹೂಡುವ ತ್ರಾಸವನ್ನು ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಹಚ್ಚದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹಾಲು, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಕ್ಷುಧಾಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಳಿಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ವಿಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಆ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕರು ವೇಣೀನಾಥನ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಭಾರಧ್ಯಾಜಾಶ್ರಮ, ಸೀತಾಗುಂಫಾ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರು. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ತಿರುಕರ ಪಿಡುಗು ಬಹಳ. ತಿರುಕರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಮಹಾ ರೋಗಿಗಳೂ, ಕುಷ್ಟ ರೋಗಿಗಳೂ, ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಸಾಂಪರ್ಗಿಕ ರೋಗ ಪೀಡಿತರೂ, ಇರುವರು. ಇವರು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬಾಗಿಲದ ಪತ್ತರ ಕುಳಿತು ಬರಹೋಗುವ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಗೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮರಾಯನು " ಬಾಳೂ, ಇದೇನು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ತೊಂದರೆಯಪ್ಪಾ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಇವರ ಕಾಟ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪಿತು?" ಎಂದು ಗುಣುಗುಟ್ಟಿದನು.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಅಂದದ್ದು - "ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಈ ತಿರುಕರಿಂದಾಗುವ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯವರಿಗಂತೂ ಸಧ್ಯದ ಕೆಲಸವೇ ಸೀಗದ ಹಾಗಾಗಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನ ಕಮಾಟಿಯವರೇ ಇದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾತ್ರಿಕರು ದೂರ ದೂತದ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದ ಬಂದು ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಮುಡುಪಿನ ದುಡ್ಡು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಇರಲು, ಅದೆಲ್ಲ ದೇವರ ನೈವೇದ್ಯ, ಅರ್ಚಕರಿಗೂ ಅವರ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಸವಾಜೀನ ಉಟ ಉಡಿಗೆ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಹುಂಶದಿಂದ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಈ ರೋಗಿಗಳಾದ ತಿರುಕರಿಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನೂ ಅಂಗಹೀನರಿಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಶಾಲೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಇದರ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಹಾಕುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ತಿರುಕರ ಆಗರಗಳಾಗಿವೆ."

ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಶ್ರಾದ್ಧದ ವಿಸಯಕ್ಕೆ ಕೆಂಗಸರೊಳಗೆ ಗುಜುಗುಜು ನಡೆದಿತ್ತು. ಬಳವಂತನ ಅನಾಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಧಾ ಜಾಯಿಯ ವೋರೆಯು ಸಪ್ಪಗಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಳವಂತನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗೆ- "ಎನು ಸಾಹೇಬ, ನಿಮಗೆ ಪ್ರಯಾಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲೇನು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ- "ಛೇ, ನಾನು ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಈ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳ ವೇತಾಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನಲ್ಲ. ಈಗಂತೂ ನಾನು ಜಾತಿಬಾಹಿರ. ಮಾಡ

బేకేంద్రుల యారూ నన్న కడేయింద మోడిమవదిల్ల" ఎందు లుత్తర కౌట్టను.

శ్రాద్ధ పుస్తాప తానాగి జూరటద్దు కేళి రాధాబాయియు మగసిగి- "బావూ, ఇంథా మహా క్షేత్రకే ఒందు నీను శ్రాద్ధ మోడున మోతన్నే తేగేయవదిల్లవల్ల!" ఎందు ఒక కళవళదింద నుడిదళు.

ఒకవంత- "అవ్వా, ఇదు మహాక్షేత్రవారూ శ్రాద్ధ మోడి నున వుండ జనరన్న నోడిదేయల్ల. అవర తక్కుతనవన్నొ దుడ్డి న నోలన లోభవన్నొ, వ్యాపారి వృత్తియన్నొ, శ్రీమంతికేయ లిపి యన్నొ నోడిదర-అవర కడేయింద శ్రాద్ధ మోడినబీకు, -మోడిసి దరే నన్న మిత్రగళిగే తృప్తియొదిత-ఒందు ననగేనూ అనిమవదిల్ల. బీకాదరే నానీ శ్రాద్ధ మంత్రగళన్న అందు కురుడేకంటరిగి అన్నా హాకున అథవా ఒందు నాతకాలిగే దుడ్డు కౌడువే" ఎందు నెషురవగి హేళిబట్టను.

రాధాబాయి- "తమ్మా, నీను హేళువదేల్ల బద్దిగే సరియేని సుత్తదే. ఆదర ఆంతకరణావు ఒప్పువదిల్ల. ఇవేల్ల విజారగళు కాల క్రమందిం కార్యరంగదల్లి ఇళియబీకే జూరతు ఎరడనే మార్గ వల్ల. నీను శ్రాద్ధ మోడదిద్దరే, నన్న ఒదేయల్లి మోత కడేతనక కళ్ళు లుళియువదు నోడు. నీను ఒక శ్రాద్ధగళన్న మోడది ద్దరూ బిడు. ఇల్లి ఒందు. కాయల్లి ఒందు. గయేయల్లి ఒందు హిగే కనెష్ట మూరు శ్రాద్ధగళన్నాదరూ మోడలీబీకు;" ఎందు ఒక మనస్సిగే హజ్జీకొండు హేళిదళు.

ఒకవంత- "అవ్వా, ఇన్ను నన్న మనస్సినల్లిద్దరే అగలి. మోడు వేను" ఎందు వడనవన్ను కౌట్టను.

ఆ మోలి ఒప్పు సంభావిత కాణువ పండనన్న కరకొండు ఒందను. అనను మోదలు "నీవు శ్రీమంతరాగి కాణుత్తిరి.

ಇಷ್ಟತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು, ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು" ಎಂದು ಬಹಳ ಹಾರಾಡಿದನು. ಬಳವಂತರಾಯನು "ಎದು ರೂಪಾಯಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಾನು ಕೊಡಲಾರೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. "ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ" ಎಂದು ಎನ್ನಲು ಬಳವಂತರಾಯನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಅವನನ್ನು ಕಳಿಸಿಬಿಡುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನ ತಾಯಿಯು ಅಡ್ಡ ಒಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು. ಅಂತೂ ಅಂತೂ ಶ್ರಾದ್ಧವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಈ ಪುಂಡ ಜನರಿಗೆ ಯಾತ್ರಿಕರಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿಸಿ ದುಡ್ಡು ಸೇಳೆಯು ವದೇ ಉದ್ಯೋಗ. ಈ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದರೇ ತಮ್ಮ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗುವದೆಂದು ಭಾವಿಕರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮಮೂಢರ ಈ ಅಂಧವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಪುಂಡ ಜನರು ಅವರನ್ನು ಮನಸೋಕ್ತ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಷೇತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ರೀತಿಯೇ ಹೀಗೆ. ವಿಚಾರವಂತನಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಭಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ.

ಶ್ರಾದ್ಧವಾದ ಮರುದಿನವ ಸುಂಜಾನೆ ರೈಲಿನಿಂದ ಸಮ್ಮ ಮಂಡಲಿಯು ಪ್ರಯಾಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಾಶೀ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಕಾಶೀ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಪುರಾಣ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರವು. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಆರ್ಯರ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ಪೀಠವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳ, ಎಲ್ಲ ಮತಗಳ, ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳ ಜನರನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಭಾವಿಕರಿಗೆ ಇದು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರ್ಗ.

ಕಾಶೀ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗಿನ ಓಣಿಗಳು ಬಹಳ ಕಿರಿದು. ಮನೆಗಳು ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾದವುಗಳು. ಊರೊಳಗಿನ ಗಟಾರಗಳೆಲ್ಲ ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಗಂಗಾ ನದಿಯ ಘಾಟಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಂಡವಾದ, ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಜನ ಸಂದಣಿ. ಹೆಣಗಳನ್ನು ಪೂರಾ ಸುಡದೆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ

ದ್ವಂದ್ವ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಒಂದು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಳುಕೊಂಡರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟವನ್ನು ಹೂಟಿಲಿಸಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಿಸಿಲು ಇಳಿದ ಮೇಲೆ ಬಳವಂತನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ನಗರದ ಪುರಾತನ ವೈಭವದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಸಾಂಪ್ರತದ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪುರಾತನ ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹಿಂದೂ ಯಾತ್ರಿಕನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಕಳವಳವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ರಾಜಗೃಹಗಳೆಂಥಲೂ ರಾಜಸಭಾಮಂದಿರಗಳೆಂಥಲೂ, ಉದ್ಯಾನ ಪುಷ್ಪವಾಟಿಕೆಗಳೆಂಥಲೂ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತ ಸಾವಿರಾರು ಜನಗುಲಿಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ, ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಅಯೋಧ್ಯೆಯು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಅವತಾರನೆಂದು ಪೂಜೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪರಮಪಾವನವಾದ 'ಚರಿತ್ರೆಯು ಮನಶ್ಚಕ್ಷುಷಿಗಳ ಮುಂದೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀರಾಮನು ಪಿತೃವಚನವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಮನೆಯನ್ನು ಸಹ ಬಿಟ್ಟುಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಜಟಾನ್ಯುಲಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಬಿಡಾರಣ್ಯಮಯವಾದ ಇಡೀ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಿದನು. ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಜಾಹಿತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಪಂಚಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಶ್ರೀರಾಮನ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆ, ಪ್ರಜಾಪಾತ್ಸಲ್ಯ, ಬಂಧುಪ್ರೇಮ, ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಾಸುಷ, ಅಲೌಕಿಕ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ಪತಿಪ್ರೇಮವೂ ಅಲೌಕಿಕ. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಭ್ರಾತೃನಿಷ್ಠೆಯೂ ಅಲೌಕಿಕ. ಮಾರುತಿಯ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠೆಯೂ ಅಲೌಕಿಕ. ಅಂತೆಯೇ ಹಿಂದೂ ಜನರು ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದೇವರೊಳಗಿಟ್ಟು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅದರಲ್ಲೇನಾಶ್ಚರ್ಯ ? ಅದರೆ ಕೇವಲ ಪಂಚೋಪಚಾರದ ಅಥವಾ ಷೋಡಶೋಪಚಾರದ ಪೂಜೆಯು ಬೇಡ; ಮನಃ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಗುಣಪೂಜೆಯು ಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಬಳವಂತರಾಯನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ

వృధవద ఎల్ల కురుకుగళనన్న నోడికొండను. హిగేయే ఆ మాతు ఈ మాతు అడుత్త పట్టి గాదేళికి ఒరుత్తరంకృ సాడేయ కత్తలిగపదు ఆవరిగి దారియే తప్ప మోయితు. ఎన్ను తిరుగిదరది ధర్మశాలేయ దారియే సిక్కుల్ల. కడిగే ఒగేదు బాంబుల సేరడికేయన్న హిగిసి కొట్టవదక్కాగి ఒప్పు బ్రాహ్మణుల మనెయన్న మోక్కరు.

మనెయ యజమానను ఇళివయస్సినవను. బిదిగి కణు వంతే పడనాలేయల్లి కడ హేడేయత్తిదను. అవన లుడిగి తోడిగి గళు బ్రాహ్మణరంతేయే. ఆగంతుగళు మనెయ బాగిలిగి బరదకూడలి గృహస్థును కూడలి తలిబాగిలిగి ఒందు "స్వామి, సేమగి పను బేకు?" ఎందు కేళిదను.

"నమగి సేరడికేయాలి. నిన్ను మనెయల్లి స్వల్పు సేరు తిక్కిలే?" బళవంతను ప్రశ్న మాడిదను.

ఇవను ఒందు లుద్దేశనన్న కేళిద కూడలి ఆ ముదుకను స్వల్ప మోత్తు పనూ మాతాడదే ఆశ్చర్యదించి అవర మోరియకడిగి వికిమికి నోడిుత్తు సంతను.

"యాకే? ఇట్లు అనుమాన?" ఎందు రామరామను ప్రశ్న మాడిదను.

"స్వామి, సేమ బ్రాహ్మరంతే కాణిసుత్తరి అదరే ఇదు బ్రాహ్మణర మనెయల్లి. కృష్ణుర మనెయ. అదు సేమగి తిళియదే నిమ్ర ఒందిరుచిరేనోడి ఎందు ససగి అనుమాన" ఎందు తన్న అడ్డ రియ కారణవన్న కేళిదను.

ఇదన్ను కేళిద కూడలి ఆగంతుగళు చంగుబడిదరరాగి ఒప్పుర మోరియనోడి ఒప్పు సోడిుత్తు సంతను.

ఆగ ఆ ముదుకను— "నన్న లుడిగితోడిగళనన్న ముమ జయేయనన్య నోడి సేమగి సాను బ్రాహ్మణరందు అనిసిన్ను సహజ వదే. నన్ను అజ్ఞన కాలదల్లి నావు బ్రాహ్మణరే ఇద్దేవు. ఆగ యాననోడి ఒప్పు సాద్రియు నన్ను బావియల్లి ఎలుచిన తుండు

ಗಳನ್ನೂ ಕ್ರೈಸ್ತರ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಹಾಕಿದನು. ಇದು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಅವನೂ ಮನೆಯವರೂ ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದೆರಡು ದಿನವ ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತ ಮೋಗಲು ಯಾರೋ ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಚುಚ್ಚಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಒಂದು ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಶೋಧಿಸಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂಬುಗಳೂ ರೊಟ್ಟಿಯ ತುಂಡುಗಳೂ ಶಿಕ್ಕವು. ಅಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜನನ್ನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಬೇಕಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ನಮ್ಮಜ್ಜನು ಹೇಳಿದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಈ ಒಗೆಯ ಮನೆತನಗಳು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ತತ್ತು ಇರುತ್ತವೆ. ಈಗ ನಾವು ಸಿರ್ವಾಹುಲ್ಲದೆ ಜರ್ಜರಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಮನ್ನಣೆಯಿಲ್ಲ. ನಾವು ಇನ್ನೂ ಹಿಂದೂಗಳಂತೆ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಎಕಾದಶೀ, ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮಿ, ಶಿವರಾತ್ರಿ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂದೂ ಜನರ ಪಜ್ಜಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡರೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ."

"ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ ಇಲ್ಲವೇ ? ನಮ್ಮನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನೀವು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲವೇ ?" ಎಂದು ಬಳವಂತನು ಹೇಳಿದನು.

"ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಸುಧಾರಕರು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಶೂದ್ರರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೇ ಬೇರೊಂದು ಜಾತಿಯನ್ನೇ ಸಿರ್ವಾಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಇದ್ದದ್ದೇನು ಕೆಟ್ಟಿದು ನಾವು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿದ್ದೇವೆ" ಎಂದು ಆ ಮುಂದುಕನು ಬಹಳ ಉದ್ವೇಗದಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

ಆಗಂತುಗಳು ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಚಾರಪರವಶರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟರು.

"ಬನ್ನಿ, ನಾವು ಒಳಗೆ ಬನ್ನಿ, ಕೂತುಕೊಳ್ಳಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು

ನಿಂತುಕೊಂಡು ಮಾತಾಡುವನು ?" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮುದುಕನು ಮೂಲೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಚಾಪಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಅತಿಥಿಗಳೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೂತುಕೊಂಡರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದರು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಮೊದಲು ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆಯನ್ನು ಮುರಿದನು.

"ನೋಡಿದಿಯಾ, ರಾಮೂ, ಹಿಂದೂ ಜನರ ಚಾತಿಭೇದವೂ ದುರಭಿ ಮಾನವೂ ಹೀಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಸಕ್ತೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ! ಈ ಮುದುಕನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೇಕಾದ ಹಿಂದುವನ್ನು ಮುಸಲ್ಮಾನನನ್ನಾಗಲಿ, ಕ್ರೈಸ್ತನನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಎಷ್ಟೋ ಧರ್ಮಾಂತರ ಗಳು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಹುಚ್ಚುತನದಿಂದಾಗಲಿ ದುರಾಶೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಆಗು ತ್ತವೆಂದು ಜನರು ಅಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ತಥ್ಯಾಂಶ ವಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು."

ರಾಮರಾಯ— "ಇಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಂದುತ್ವವು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿ ದ್ದರೆ ಪರಧರ್ಮಿಯರಾದರೂ ಏಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಬೇಕು? ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಿದೆ."

ಬಳವಂತರಾಯ— "ಈ ಧರ್ಮವು ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂಬ ಮನ ಸರಿಕೆಯಾಗಿ ಧರ್ಮಾಂತರವಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನದೇನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ವಾಮಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾಂತರಕ್ರಿಯೆಯು ನಡೆದರೆ ಅದನ್ನು ನಾವು ವಿರೋಧಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು."

ರಾಮರಾಯ— "ಆಗಲೆಪ್ಪಾ ನೀನು ವಿರೋಧಿಸು. ನಿನೋಬ್ಬನಿಂದ ವಿನಾಗುತ್ತದೆ? ಎಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳೂ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಿನಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೇ ?"

ಬಳವಂತರಾಯನು— "ಅವರು ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುವದೂ ನಿಜ. ಕೆಲವರು ನಿಜ ಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿರುವದೂ ನಿಜ. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬರೆದು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಜನರ ಕಣ್ಣು ತೆರೆ ಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು."

ರಾಮರಾಯ— "ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವು ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಕಲ್ಲು ಹೊತ್ತು ಹಾಗೆ. ಮೈದಿ ಕರೂ ಧರ್ಮಗುರುಗಳೂ ನಿನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳುವರೋ? ಯಾವದೇ ಕಾರಣ

ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಾರ್ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಇದ್ದಲ್ಲಿಗಳೂ ಎಲ್ಲರೂ
ಗಳೂ ಬರಬಹುದು.

ನಮ್ಮ ಜನರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಆಪ್ತನಾದ ಸಗೀಸದಾಸನ
ನೆಂಬ ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅವನು
ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಒಹಳ ಆದರದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು. ಅನನ ಪಂಡತಿ ಕಸ್ತೂರಿ
ಬಾಯಿಯು ನಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಆಟಗೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಹಾತ್ರೆ
ಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಳು. ಸಗೀಸದಾಸನ ವಿಶಾಲವಾದ ಸಭಾಮಂಡಪವೆಲ್ಲ
ಬೈರಾಗಿಗಳಿಂದ ತುಂಬ ಹೋಗಿತ್ತು. ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುನೂರು ಭೆತ್ತ
ಗಳಿದ್ದರೂ ಸಗೀಸದಾಸನು ಬೈರಾಗಿಗಳಾಗಿ ತನ್ನದೊಂದು ಬೇರೆ ಅನ್ನಭೆತ್ತ
ನನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಬೈರಾಗಿಗಳು ಗಾಂಜಿ ಭಾಂಗ ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕ ದ್ರವ್ಯ
ಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರಿಗೆ ಅನ್ನದಾಸ
ಮಾಡುವದು ಯೋಗ್ಯವೋ ಎಂಬ ಒಗ್ಗಿ ಸಗೀಸದಾಸನಿಗೂ ಬಳವಂತರಾಯ
ನಿಗೂ ಬಹಳ ಚರ್ಚೆಯಾಯ್ತು. " ಇಂಥ ಉಪಾಕರಾದ, ವ್ಯಸನಾಧೀನ
ರಾದ, ಕಳವು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬೈರಾಗಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತ
ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ದುಡ್ಡನ್ನು ವೆಚ್ಚ
ಮಾಡಿದರೆ ದೇಶದೊಳಗಿನ ಬಡವರಿಗೆ ಅನ್ನದ ಪೂರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಿ
ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುವದು " ಎಂದು ಬಳವಂತರಾಯನು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ
ಬಿಂಬಿಸಿದನು. ಬಳವಂತರಾಯನ ಅಂತಃಕರಣವೂರ್ವಕವಾದ, ಎದೆಯನ್ನು
ಕರಗಿಸುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಗೀಸದಾಸನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿ ಪರಿ
ಣಾಮವಾಗಿ ಅವನು ತೀವ್ರವೇ ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೈತಿಯಲ್ಲಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ
ಅಭಿವಚನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪಂಡಾಸ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.
ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹನ್ನೊಂದು ಶ್ರಾದ್ಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೇ
ಬೇಕೆಂದು ಆ ಪಂಡಾಸನು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಬಹಳ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ
ನೋಡಿದನು. ಅದರೆ ಬಳವಂತರಾಯನು ಮಾತ್ರ ಹಣೆಯಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪಂಡಾ ಜನರದು ಅದೇ ಕಾಯಕ-ಭಾವಿಕರ ಅಂಥ
ಕ್ರೋಧ ಮೇಲೆ ಕೈಯೂರಿ ಅವರಿಂದ ಆದಷ್ಟು ದುಡ್ಡನ್ನು ಸೇಡುಕೊಳ್ಳು

వదు. ఈ వృత్తియందు అనడు శ్రీమంతరాగి దోడ్ దోడ్ వాడే గళన్న కట్టిసికొండు సిరినంతికయి ఎల్ల విలాసగళల్లయూ లేలాలా డువరు.

శ్రాద్ధపు ముంగిడు దురసవే నమ్మ జనరు ఎల్లైత్తర దేవ సాధనకే హోగి దేవర దర్శనవన్న తేగిడుకొండరు. ఈ దేవ సాధనదల్లి యావాగలూ హోగున బరువ జనరు విసలక గాటి. గర్భాగారదల్లి మాత్ర పుత్ర, బేళకు, ఆడ. సంత వ్యవస్థయ్యాదే. దక్షిణ దేరద గుడిగళితే గర్భగుడియల్ల కలలు మునుకల్ల.

మహా ద్వారదల్లి మాత్ర ఎల్లైత్తర తిరుకర వాలుగళు. యాత్రి కరు బంద కుడలే తుకరు నడయునువ కేళరంటినన్న కేళలా సల్ల. దినరల్లయూ దరిద్రరల్లయూ యావదు దేవర వాస్తవ్యునన్న కాణువనో ఆవనిగే కాతిరి ఎల్లైత్తరన. సుసన్న నాగి వరనన్నీ యువనెంబ మాతన్న యాత్రికరిగే పదే పదే ననపు కేడనుదే ఖేవర సంకల్పవిరబడుదు

శ్రీ ఎల్లైత్తరన దర్శనవూజనగళాదు మేలె నమ్మ మండలియు దిందు మాధవ, అన్న పుణర్ణ, శుకదేవ ముంతాదు అసేక దేవ సాధనగళిగే హోగి దేవర దర్శన తేగిడుకొండరు. కొదంపయ దేవ సాధనకే హోగిబేకాదరే గంగా నదియళగే డోణియళగే హోగి బేకాగుత్తదే. డోణియల్ల కుతు క్కొగువాగ, గంగా ప్రవాహ దోళగే దండయ మేలెన ఎత్తరవాద కట్టడగళ ప్రితిబంబపు బద్దు సూర్యప్రకాశదల్లి కుణియువదన్న యాత్రికరు నోడి అత్తాద బడబడుదు. గుడియన్న నోడిసరే అష్టేనా ప్రేక్షణీయవల్ల. ఆదరి అల్లిగే హోగిబేకాదరే హాదియల్ల కాణువ సృష్టిశోభిగే మాత్ర బీలియల్ల.

ప్రతియొందు క్షేత్రదల్లి ఇంథదొందు సాధనకే హోగి బరద హోతు యాత్రయ ఫలవు బరువదిల్లందు జనరు యేళువదుంటు. అంథ స్థళకే హోగి నోడలాగి అపూర్వవాద సృష్టిసౌందర్య

ವಾಗಲಿ ಅನುವಾದವಾದ ಶಿಲ್ಪ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯವಾಗಲಿ ನೋಡುಗರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಪೃಷ್ಟಿದೇವತೆಯ ಸೊಬಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ ಇದ್ದು ವ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಮಾನವಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳೂ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ, ಕಂಡುಬರುವವು. ನಾವು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಂಥ ಸೌಂದರ್ಯದ ಇಲ್ಲವೆ ಭವ್ಯತೆಯ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದಾಲಿಕೆ; ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಜನರ ರೀತಿ ಸಹಸ್ರಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಹೃದಯವನ್ನೂ ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸುತ್ತೆ; ಉತ್ಪಾದಿತ್ವದ ಕನಸನ್ನು ಮಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ. ಧರ್ಮಮೂಢರಾದ ಜನರು ಇಂಥ ಉದ್ದಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಪಂಡಾ ಜನರ ಹಿತತೋಳಿಗೆ ಮುಳುಗಿ ಕೊಳೆಯುಳ್ಳ ಮುಷ್ಕರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಶ್ರಾದ್ಧಗಳ ಜೊತೆಬೆರಗಾಗಿ ಶಿಕ್ಷು, ತನ್ಮು ದುಡ್ಡನ್ನೂ ಆಯುಷ್ಯ ವನ್ನೂ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಗಾಂವಿನಾಗುವರು. ತೀರ್ಥಯಾ ತ್ರೆಯು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಎಂದು ಶಿಕ್ಷಣವಾಧನವಾಗುವದೋ ಅಂದು ಭಾಗ್ಯದ ದಿನವು ಉದಯಿಸುವದು.

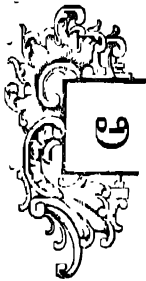
ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕಮಂಡಲಿಯು ಗಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಿಷ್ಣುವಾದವನ್ನೂ ಪಟವ್ಯಕ್ತವನ್ನೂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಳವಂತ ರಾಯನು ಒಂದು ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿ ವಿಷ್ಣುವಾದದ ಮೇಲೆ ಪಿಂಚವನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಭಾರತ ಜನರು ಶ್ರಾದ್ಧವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಸಾಲಾಗಿ ಕೂತಿರಲು ಗಯಾವಾಳನು ತೀರ್ಮಂತಿಕೆಯ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಾವಿಕನಿಂದ ಆದಷ್ಟು ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು 'ತೆರೆಪೆತರ ಸ್ವರ್ಗಕು ಗಯೆ' ಎಂದು ಆಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂತು ತನ್ನ ವಾಡೆಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ನಮ್ಮ ಯಾತ್ರಿಕ ಮಂಡಲಿಯು ನೋಡಿ "ಸ್ವರ್ಗವು ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಮಂತ್ರ ಉಪಭವನಾಗಿದೆ" ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಜಳಿಯಿಂದ ರಾಮರಾಯನ ಮಗನಾದ ಮಾಧವನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅಪ್ಪಸ್ಥವಾಯಿತು. ಅಪ್ಪಾಸಾಯೇಬನ ಕಾರ ಕೊನೆಯೂ ರೈತರಿಂದ ಕಂದಾಯದ ವಸೂಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತ್ರಾಸವಾಗಿದ್ದದರಿಂದ

ತೀವ್ರ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದನು. ಅದ್ವಂದ ಬಳವಂತರಾಯನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಹಂಗಪರನನ್ನು ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟು ರಾಮರಾಯನೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಹಿಮಾಲಯದೊಳಗೆ ತಿರುಗಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದರು.

೧೧

ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋ? ಕೈತ್ತನೋ?

ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಮನ ಸೂರಿಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ರೈತರ ವಸೂಲಿಯ ಚಗಳವನ್ನು ಬಹಳ ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಳವಂತರಾಯನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಗೋಕಾಲೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ಶಾರದೆಯೂ ಕಾಠಾಬಾಯಿಯೂ ಒಳ್ಳಾಗಿ ಹೋಗಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದಿದ್ದರಿಂದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಮಕ್ಕಳ ಚಿಂತೆಯು ದೂರವಾಗಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೈದ್ಯಕರ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಮಾಧವನೂ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಔಷಧೋಪಚಾರದಿಂದ ಬೇಗನೆ ಸೆಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಸುಖದಿಂದ ಆಡಿಕೊಂಡು ಇರಹತ್ತಿದನು.

ಇತ್ತ ಬಳವಂತರಾಯನೂ ರಾಮರಾಯನೂ ಮುಂದೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಣೀಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೂ ಅದೊಂದು ಇತಿಹಾಸ-ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪಟ್ಟಣವೆಂದು ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದದ್ದು.

ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶೇಟಿಜಿಯವರ ಪರಿಚಯದವರಾರೂ ಇಲ್ಲ

ದಿಂವಾಗಲಿ ಹಿಂದುವು ಬಿಸ್ಕೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗಲಿ, ಕ್ರೈಸ್ತನಾಗಲಿ, ಆದರೆ, ತಿರುಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದೆಂದು ಹುಟ ಹಿಟೆಯುನ ಧರ್ಮಭಾರತರ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನ ಬುಪನ್ಯಾಸವೆಲ್ಲ ಅರಣ್ಯರೋದ ಸವೇ ಸು "

ಬಳವಂತರಾಯ- " ಈ ಹುಟವನ್ನೇ ನನಗೆ ವಿರೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಯಾರು, ಯೋಗಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದುತ್ವವೇನು ನಾವು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಬಣ್ಣವೇ? ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಮೋಗಿರುವ ಹಿಂದುತ್ವವು ಅಸ್ಯ ಧರ್ಮೀಯರ ಸಂಗಡ ಅನ್ನೋದಕವನ್ನು ಸೇವಿಸುವದರಿಂದ ನಾಶವಾಗುವದು ಅಸಂಭವವು. ಹೀಗೆ ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವರ ಹಿಂದುತ್ವದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಹುರುಳಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕೆ ಏನೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ನಾನು ಏನು ಪಾಪ ಮಾಡಿದರೂ ಎಲ್ಲೆಯತನಕ ನನಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯತನಕ ನಾನು ಹಿಂದುವೇ. ನನ್ನ ಹಿಂದುತ್ವವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮತತ್ವಗಳನ್ನು ನಾನು ಏನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವೆನೋ ಅಂದೇ ನನ್ನ ಹಿಂದುತ್ವವು ಅಡಗುವದು. " ಎಂದು ಬಹಳ ವಿಚಾರದ ರಭಸದಿಂದ ನುಡಿದನು.

ರಾಮರಾಯ- " ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದವರ ಗತಿಯೇನು? ಅವರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? "

ಬಳವಂತರಾಯ- " ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಅವರ ವಿಶ್ವಾಸವು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಹಿಂದುಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಪಾಪಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಪಾಪಕ್ಷಾಮನೆ ಗಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ಮಾತ್ರ ಅವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಬಾರದು; ಅದು ಅವರ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದರೆ ಸಾಕು. "

ರಾಮರಾಯ- " ಕ್ರೈಸ್ತರಂತೆ ಅಥವಾ ಮುಸಲ್ಮಾನರಂತೆ ಹಿಂದೂ

ಬನದೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಮತವೋ ? ”

ಬಳವಂತರಾಯ— “ ಪರಧರ್ಮವರನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಸಂಘದ ಪ್ರಯತ್ನವು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾರು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಲಿ, ಒಲವೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವಿರಬೇಕೆಂಬದಷ್ಟೇ ನನ್ನ ಮತವು. ಅಂಥವರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ನನ್ನೊಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ನಾವು ಒಂದು ಹಿಂದೂ ಮಿಷನ್ ಅಂದರೆ ಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಮುದುಕನನ್ನೇ ನೋಡು. ಇವನು ಜನಗಣನೆಯ ಲೆಖ್ಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಕ್ರೈಸ್ತನು; ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹಿಂದುವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಥವರನ್ನು ನಾವು ಆಸಂದದಿಂದ ಒಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು ”

ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುದುಕನು ಒಮ್ಮೆ ಸಿಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅರ್ಥಾಧರದಿಂದಲೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಂತುಗಳು ಮಾತಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನೇ ಮರೆತು ಕೂತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ “ ಸ್ವಾವಿಾ, ನಿಮ್ಮ ವಿಶಾಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಉದಾರವಾದ ಹೃದಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಲಾರದಷ್ಟು ಹಿಗ್ಗು ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಲ್ಲ ! ನೀವು ನೀರು ಕುಡಿದು ಮಾತಾಡಬಹುದು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಕ್ಕರೆ ಯನ್ನೂ ನೀರನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟನು. ಆಗಂತುಗಳು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ತಿಂದು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಹೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಆಗ ಮುದುಕನು ಅವರನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತನ್ನ ದೇವರ ಮನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಮಂಟಪದೊಳಗೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಪಾರ್ವತಿ ಶಂಕರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳೂ ಹಿಂದೂ ಸಾಧುಸಂತರ ಚಿತ್ರಪಟಗಳೂ ಇದ್ದವು. ದೇವರಿಗೆ ಆ ದಿವಸ ವೂಡೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಶೀರೆಯನ್ನುಟ್ಟು ಕುಪ್ಪಸವನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿ

ದ್ದಳು. ಮನೆಯ ಒಳಗೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಯಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿತ್ತು. ಆ ಮೇಲೆ ಹೊರಡಬೇಕೆಂಬುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುದುಕನು ಅವರಿಗೆ "ಸ್ವಾಮಿ, ಈಗ ಊಟದ ಹೊತ್ತಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಊಟ ಮಾಡಿ ಹೋಗಬಹುದಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪಂಕ್ತಿ ಲಾಭದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಸುಖವಾದೀತು." ಎಂದು ಬಹಳ ದೀನಭಾವದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಒಲೆ ಸ್ವಲ್ಪಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಾವ ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಊಟ ಮಾಡಿದರು. ಮುದುಕನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಗ್ಗು ಹಿಡಿಸದಾಯಿತು. ಅವನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಉಪಕಾರ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಂದೀಲು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಹೋಗುವಾಗ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ - "ರಾಯರೇ, ತಾವು ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮಾತನಾಡಿರಿ. ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಅನಾಥರಾದ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದೂ ಬಾಲಬಾಲಿಕೆಯರನ್ನು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಮಿಶನ್‌ದವರು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವರ ಪಾಲನ ಪೋಷಣ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯ 'ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಮಿಶನ್' ದ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅದು ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಬಹುದು." ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಬಳವಂತರಾಯನು - "ನಿಮ್ಮ ಸೂಚನೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ನಾಳೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆವು. ನೀವು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಮಿಶನ್‌ದ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವಿರಾ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

"ಆಗಬಹುದು. ನಾಳೆ ಆಗತ್ಯ ಬನ್ನಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಶಾಲೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅವರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿದನು.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಆ ಮುದುಕನ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅವನು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ಉಪ

ಹಾರದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ಹಾದೀ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಆ ಮುಂದುಕನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಫಲಾಹಾರವನ್ನು ಅವನ ಸಂಗಡ ಆನಂದದಿಂದ ಸವಿಸು ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕ್ರಿಶ್ಚನ್-ಮಿಶನ್ ದ ಹಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಮಿಶನ್ ದ ಮಂದಿರವು ಊರಮೂರಗೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಎಸ್ತಾರವಾದ ಬೈಲು. ಮೊದಲು ಮಹಾದ್ವಾರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಮಿಶನ್ ದ ಮುಖ್ಯ ಮಂದಿರವು. ಅದರಾಚೆಗೆ ಟೇಸಿಸ್, ಬ್ಯಾಡ್-ಮಿಂಟಸ್ ಮೊದಲಾದ ಅಟಗಳ ಅಂಗಣಗಳು; ಅವುಗಳಾಚೆಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರವು ಅದರಾಚೆಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ವಸತಿ ಗೃಹಗಳು. ಮಂದಿರದ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಹೂದೋಟವು.

ಮುಂದುಕನು ಮಂದಿರದ ಆವಾರದೊಳಗೆ ಹೋಗದೆ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯತನಕ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ಬರಲುಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ತಾನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಬಳವಂತರಾಯನೂ ರಾಮರಾಯನೂ ಮಂದಿರದ ಮೂರಗೆ ನಿಂತುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ತಾವುಬಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಬರೆದು ಜವಾನನ ಸಂಗಡ ಕಳಿಸಲು ಕೂಡಲೆ, ಒಬ್ಬ ಸಿಸ್ಟರ್-ಮಿಸ್ ಸ್ಮಿಥ್ ಎಂದು ಅವಳ ಹೆಸರು-ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಹಗಲು ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಪ್ಪು ಮೈ ಬಣ್ಣದ ಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷದ ಕೂಸು ಇತ್ತು. ಆಕೆ ಆ ಕೂಸಿನ ಮೂಗನ್ನು ಅದರ ಅಂಗಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕರದ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸಿಸ್ಟರ್ ರಳು ಅಷ್ಟೆ ಜಿಳಿ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು. ಕೂಸಿನ ಅರಿವೆಗಳು ಸಹ ಜಿಳುಪು. ತನ್ನ ಪೆಂಟಿಯ ಕೂಸೋ ಎನ್ನೋ ಅಂಬುವಂತೆ ಆಕೆ ಅದನ್ನು ಬಹು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಸಿಸ್ಟರ್ ರಳು ಮೊದಲು ಅತಿಥಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ಅವರು ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಿದ್ದು ಮಿಶನ್ ದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಲಾಲಸೆಯಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದಾರೆಂಬದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಒಬ್ಬ ದಾಯಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೂಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬಳಿಗೆ ಹೋದಳು.

ಮೊದಲು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ವರ್ಗವು. ಎಂಟು ಹತ್ತು ಹುಡುಗರು - ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪಂಚಮರು, ಕೆಲವರು ಮಠಾತರು, ಕೆಲವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಬಣ್ಣದ ಉಡುಪು, ಬಬ್ಬ ಸಿಸ್ಟರಳು ಒಂದು ಜಮಾನಾಯ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಕಥೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬ ಶಿಕ್ಷಕೆಯು ಹುಡುಗರೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹುಡುಗರು ಕಾಗದ ಕತ್ತರಿಸಿ ದಪ್ಪಕೌಶಲ್ಯದ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟತೆ, ಆಚ್ಛಕಟ್ಟು, ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಡ ಪ್ರೇಮದ ವರ್ತನವು. ಪಂಚಮರ ಹುಡುಗರು ಇಷ್ಟು ಶುಚಿಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾನುರಾಯನು ಬಹಳ ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡನು, ಬಳವಂತರಾಯನು ಅಧ್ಯಾಪಿಕೆಯರ ಕಲಿಸುವ ಆಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಪರಮಾನಂದ ಬಟ್ಟಿಸು.

ಮುಂದೆ ಅವರು ಅಟದ ಅಂಗಣಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮಂದಿರವು ಬಹಳ ವಿಶಾಲವಾದದ್ದು. ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಿಡಿಕೆಗಳು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಕುಗಳು. ಒಳಗೆ ಹನೆಯೂ ಬೆಳಕೂ ಮನವಾರೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಳಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಆ ಕಟ್ಟಡದ ಭವ್ಯವಾದ ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ತಾನಾಗಿಯೇ ಶಾಂತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಕಾಲ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡುಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಮಂದಿರದ ಅಂತರ್ಭಾಗವನ್ನು ನಿರುಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಸಮೃದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಗುಣದೋಷಗಳು ತಟ್ಟನೆ ಅವನ ಮನಸಿಗೆ ಮೊಳೆದುವು. ದೇವಾಲಯಗಳೇನು, ಮಶೀದೆಗಳೇನು, ಚರ್ಚಗಳೇನು - ಎಲ್ಲವೂ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ಬಯ್ಯುವ ಅವನನ್ನು ಪರಮಾರ್ಥ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನಗಳು, ಸಮೃದ್ಧ ಎಷ್ಟೋ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹವೆಯ ಸಂಚಾರವಿಲ್ಲ; ಬೆಳಕಿಗೆ

ಅಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಕಿಡಿಕಿಗಳಿದ್ದರೆ ದೇವರ ಮೇಲೆ ಪಾಪಿಗಳ ನೆರಳು ಬಿದ್ದು ದೇವರ ಪಾವಿತ್ರವು ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆಂದು ಹೆದರಿಕೆ. ಸ್ವಚ್ಛತೆಯು ಅಷ್ಟ ಗಷ್ಟೇ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಗರ್ಭಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಹಾವುಗಳ ಕಾಲು. ಬಳಗಿರುವ ಕೊಳೆಯು ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂಬ ಸಮುದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಕತ್ತಲೆಯ ಸಾವಾಜ್ಯವಿರಬಹುದು. ಕೆಲವು ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಕಪ್ಪಡೆಗಳ ರಾಜ್ಯವು. ಇಂಥ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ದೇವರ ಮುಂದೆ ಪವಿತ್ರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡಬೇಕಾದರೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಬಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಯಾವಾಗ ಮೂರಗೆ ಹೋದೇವೆಂದು ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸಿದರೆ ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ ?

‘ಮಿಸ್ ಸ್ಮಿಥ್’ಳು ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಮಂದಿರವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಸಡದಾಗಿ ಬಳವಂತರಾಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಚಾರಪರಂಪರೆಗಳು ಎಡಬಿಡದೆ ಸಾಗಿದ್ದುವು. ಸಿವ್ವರಳಿಗೆ ಅವನು ಇನ್ನೆಷ್ಟೋ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಆಕೆ ಏನೂ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ತುಂಬಾ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು. ಅತಿಥಿಗಳು ಅವಳ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಮಂದಿರದ ಸುಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಮನೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ವೇಳೆಯು ಹಿಡಿಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿ ದಾಲಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಾರಮಗ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭೋಜನವಾಯಿತು. ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ತಾವು ನೋಡಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಊರಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಒಂದು ಹಿಂದೂ-ಮಿಶನ್ ಸ್ಕಾಲರ್‌ನು ಬಗ್ಗೆ ತಾನು ಆ ಹೊತ್ತು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು ಬಳವಂತರಾಯನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಮಾನಂದವಾಯಿತು.

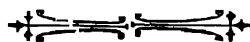
“ ನೀವು ಕಾಶಿಗೆ ಅಥವಾ ಅಲಹಾಬಾದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಆರ್ಯ ಸಮಾಜ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುನಃ

ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಎನು ಅಡ್ಡಿ?" ಎಂದು ಬಳವಂತನು ಆ ಮುಂದುಕನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

"ಎನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬಳಕೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ತಿರುಗಿ ಸೇರಬೇಕೆಂತಲೇ ನನಗೆ ಹಂಬಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಬಡವರು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ದುಡ್ಡು—" ಎಂದು ವಿಷಾದದಿಂದ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸಂಮುಖನಾದನು.

"ದುಡ್ಡಿನ ಚಿಂತೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಡ. ನಾನು ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ನಿಮಗೆ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು." ಬಳವಂತನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದನು. ಅತಿಥಿಗಳು ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಮುಂದುಕನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಬಂದವು. "ನಿಮಗೆ ದೇವರು ದಯಮಾಡಲಿ" ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾತ್ರ ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟವು.

ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಹಿಮಾಲಯದ ಯಾತ್ರಿಗೆ ಹೊರಡುವ ವಂದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೇ ದಿವಸ ಸಾಯಂಕಾಲ ಬಳವಂತರಾಯನ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರದ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಶೇಖರವೆಂಬವರಿಂದ ಉತ್ತರ ಬಂತು. "ನೀವು ಹಿಮಾಲಯದ ಯಾತ್ರಿಗಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗದೆ ಕೂಡಲೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕು. ನೀವು ಹೋಗಿ ಬಹಳ ದಿವಸವಾಯಿತು. ಗೋಶಾಲೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿಂತೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ" ಎಂದು ಪತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ಮತ್ತೊಂದು ಪತ್ರವು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ವಿನಾಯಕರಾಯನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿತ್ತು. "ನೀವು ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸವಾದರೂ ಇಳಿಯಲೇಬೇಕು" ಎಂದು ಆಗ್ರಹಪೂರ್ವಕವಾದ ಬೇಡಿಕೆಯು. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಹಿಮಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಪ್ರಯಾಣದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತೆರಳಿದರು.

ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್

—: ೦ :—

ಜೀಯ ನಾಲ್ಕು ಘಂಟೆ. ವಿನಾಯಕರಾಯನೂ ಶಂಕರರಾಯರೂ ಕೋರ್ಟ್‌ನಿಂದ ಅದೇ ಬಂದು 'ಮಲಬಾರ ಹಿಲ್' ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರಾಧನಾ ಖುರ್ಚಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬರಗಿದ್ದರು. ಒಳಗೆ ಗಿರಿಜಾಪಾಯಿಯವರು ಚಹಾಪಾನದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಕನುಲಾದೇವಿಯು ಬಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದುತ್ತ ಮನೆಯ ಹೊರಗಿನ ಬೈಲು ಕಡೆ ಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆಯೇ ಬಂದು ವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಬಂದುನಿಂತಿತು. ಕೂಡಲೆ ಇಬ್ಬರು ತರುಣರು ಗಾಡಿಯಿಂದ ಇಳಿದರು. ಗಾಡಿಯವನಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ತಾವು ಬಂಗಲೆಯ ಬಾಗಿಲು ದಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಬಂದರು. ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಕನುಲಾದೇವಿಯು ಎದ್ದು ಬಂದು ಹಸನ್ಮುಖದಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಸ್ವಾಗತ ಮಾಡಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ವಿನಾಯಕನೂ ಶಂಕರರಾಯರೂ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು ಸಮಸ್ತಾರ್ಚನಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳೂ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಆದವು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಿತ್ರರು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ವಿನಾಯಕನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಅಚ್ಚರಿ, ಹಿರಿದಾದ ಹಿಗ್ಗು. ಕೂಡಲೆ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಸತ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನುಲಾದೇವಿಯು ಅವನಿಗೆ ಆಸ್ಥೆಯ ಸಹ ಕಾರಣಿಯು.

ಮಿತ್ರರು ಸ್ನಾನ ಭೋಜನಗಳನ್ನು ತಿವಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಕೂಡಲೆ ಪುರಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳು ನಡೆದವು. ಗಂಗೆ

ಸ್ನಾನ, ತ್ರಿವೇಣೀ ಸಂಗಮ, ಕಾಶೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ದರ್ಶನ, ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಹಾದು ಮೋದವು. ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಕೈಸ್ತಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಧರ್ಮಪಂಕಟವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಚಡಪಡಿಸಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ ಸಂಘದ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯು ನಡೆಯಿತು. ಶಂಕರರಾಯರು— "ಇದು ವ್ಯವಹಾರ್ಯವಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲ ಸಂಘಟನ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ" ಎಂದು ತಮ್ಮ ಅನೇಕ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟರು. ತರುಣ ಮಂಡಲಿಗೆ ಅವರ ಆಕ್ಷೇಪಗಳು ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ತೋರಿದುವು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ವಿನಾಯಕರಾಯನೂ ಮಿಶನ್ಸ್‌ದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ತುಂಬಾ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಒಳವಂತರಾಯನ ಹುರುಪನ್ನೂ ಸಮಾಜದ ಸೇವಾ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವನಿಗೆ ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಮಾಡಿದಳು.

ಮರುದಿನಸ ನಮ್ಮ ಪ್ರವಾಸಿಕ ಮಂಡಳಿಯು ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವವರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ವಿನಾಯಕನು ಅವರನ್ನು ಬಿಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಹೊತ್ತು ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಇಚ್ಛಾಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ವಿನಾಯಕನ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೂ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಆನಂದಕ್ಕೂ ಎಣೆಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ.

ಮರುದಿನಸ ಮಂಜಾನೆ ರೈಲಿಗೆ ಹೋಗುವದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಆಗ ವಿನಾಯಕರಾಯನು— "ಒಳವಂತರಾವ, ನಿಮ್ಮ ಮಿಶನ್ನ್ನು ಹೊರಡುವದೋ ? ಅಥವಾ ಇನ್ನೂ ಅದು ವಿಚಾರಾನಿರ್ಧಯಲ್ಲಿದೆಯೋ ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಒಳವಂತರಾವ— "ಎನೂ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಒರುವ ಯುಗಾದಿ ಪ್ರತಿಪದಿಗೆಹೊರಡಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ದಾಸಶೂರರಾದ ತೇಜವಿಯವರು ಇರುವತನಕ ನನಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಹಾಯಕೋರ್ಪಿಗೆ ಬಿಡುವು ಎಂದಾಗುವದು ?" ಎಂದು ಶಂಕರರಾಯರನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಶಂಕರರಾಯರು— "ಅದೇ ಸುಮಾರಕ್ಕೆಕೋರ್ಪಿಗೆ ಬಿಡುವು ಆಗಬಹುದು" ಎಂದು ನುಡಿದರು.

“ಹಾಗಾದರೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬೇಸಿಕೆಯ ಬಿಡುವಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.” ಎಂದು ಬಳವಂತನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದನು.

“ಚಂದ್ರಪುರದ ಹವೆಯೂ ಉತ್ತಮ. ಹೈನವು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದು. ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ರಸ್ತೆಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಡವರ ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರವೆಂದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಬಂದು ನೋಡಬಹುದು” ಎಂದು ರಾಮರಾಯನೂ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನು.

“ಒಳ್ಳೇದು, ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದು, ನೋಡೋಣ.” ಎಂದು ಶಂಕರರಾಯರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

ಅತಿಥಿಗಳು ಮರುದಿನಸ ಮುಂಜಾನೆ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟರು. ವಿನಾಯಕರಾಯನು ಮಿತ್ರರನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೋರೀಬಂದರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಕಮಲಾದೇವಿಗೂ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ಮನಸ್ಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಇದು ಸೇರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಅವರು ಊರಿಗೆ ಹೋದ ದಿನಸ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಹಳಹಳಿ-ಒಂದು ತರದ ಬೇಸರ. ಯಾವದೋ ಒಂದು ಕಲ್ಪನಾ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಎಡೆಗಾಣದೆ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

* * * *

ಬಳವಂತನು ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಶೇಟೆಜಿಯವರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅವರ ಪರಿಚಯ ಪತ್ರಗಳಿಂದ ತನುಗೆ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಉಂಟಾದವೆಂಬದನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಬಳವಂತನು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಶೇಟೆಜಿಯವರಿಗೆ ಅನಂದವು ಹಿಡಿಸಲಾರದಾಗಿ ಉಕ್ಕೇರಿತು. ಸಮ್ಮು ಯಾತ್ರಿಕರ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅವರು ಮನಃಪಟ್ಟು ಕೇಳಿದರು. ಶುಷ್ಕಕಾರಣಗಳ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾದ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಮನ್ನಣೆಯೂ ಸಿಗದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹಿಂದುಗಳು ಪರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರ ಕೋಮಲವಾದ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಆಲೆಗಳು ಎಳಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ತಿಳಿಯದೆ ಪರಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡ ಜನರ ಶುದ್ಧೀಕರಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ, ಮೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಉದಾತ್ತತತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪಿತಕರವಾದ ಆಚಾರಗಳನ್ನೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವಾದ ಧರ್ಮಾಂತರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಿಂದೂ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್' ಅಥವಾ 'ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘ' ವೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಳವಂತರಾಯನೂ ರಾಮರಾಯನೂ ಒಹಳ ಹುರುಸಿನಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ತೆಗೆಯಲು ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟರು. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನಿಗಂತೂ ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ನದ ಕಲ್ಪನೆಯು ತುಂಬಾ ಸರಿದೋರಿತು. ಸ್ವಧರ್ಮದ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಧರ್ಮಾಂತರದ ಮೂಲ ಕಾರಣವೆಂದು ಅವನು ಸ್ವಾನುಭವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಸಾಧಿಸಿದನು. ಅದಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೂ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಾದಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿವಚನ ಕೊಟ್ಟನು. ಶೇಟೆಜಿಯವರ ವರದಹಸ್ತವಂತೂ ಒಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಹಸ್ತಗತವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ನದ ಜನ್ಮೋತ್ಸವದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯು ಒಹಳ ಭರದಿಂದ ಆರಂಭವಾಯಿತು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಳ್ಳಾರಿಯಿಂದ ರಾಧಾಬಾಯಿಯೂ ಶಾರದಾಬಾಯಿಯೂ ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಶಾರದಾಬಾಯಿಯ ಮಗ ನಾದ ಮಾಧವನೂ ಈಗ ಮೂರು ವರ್ಷದವನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಟಗುಳಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಗಂಡನು ಏನಾದರೊಂದು ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ದನಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು-ಎಂದು ತಪಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೆ ರಾಮರಾಯನು ಶೇಟೆಜಿಯ ಗೋಶಾಲೆಯ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಾಗಿ ತಿಂಗಳುತಿಂಗಳಿಗೂ ಸಂಬಳವನ್ನು ತರುವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಲು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವರೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಒಂದು ಮನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಪುರದಲ್ಲಿ ಇರಹತ್ತಿದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಳವಂತರಾಯನು

ರಾಮರಾಯನನ್ನು " ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಗೌಳಿ " ಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಗೋಶಾಲೆ ಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ಮಿಶನ್ನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಯನ್ನು ಹಾಕಹತ್ತಿದನು.

ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಊರೊಳಗೆ ತೋಟದಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಬಂಗಲೆ ಯನ್ನು ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಬಾಡಿಗೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಸ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ತಿಂಗಳೊಂದಕ್ಕೆ ಎರಡುಸೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಿಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ವಸತಿಗ್ರಹದ ಸಂಚಾಲಕನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಪ್ರತಿಫಲ ಎಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ವಾಗ್ಧಾನ ಕೊಟ್ಟನು. ಬಳವಂತನು ವೊದಲು ವರ್ತಮಾನಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ನಿನ ಒಗ್ಗಿ ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಂಕೆಕುಶಂಕೆಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರವುರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧಿಯೂ ಸಂಘಟನೆಯೂ ಎಷ್ಟು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದನು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಜೀವಾಳವೇನು ? ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ತತ್ವಗಳೂ ವಿಚಾರಗಳೂ ಯಾವವು ? ಆ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಯಾವವು ? ಅವುಗಳಿಗೆ ಘಾತಕವಾದವುಗಳು ಯಾವವು ? ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಎಂಥ ಕಲಂಕ ಹಚ್ಚುವ ಆಚಾರವಾಗಿದೆ ? ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಪೋಷಕವಾದ ಜ್ಞಾನತೀರ್ಥವು ಹಿಂದುವೆಂದೆನಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಯಾಕೆ ಸಿಗಬಾರದು ? ಹೀಗೆ ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಬಂಧನಗಳು ಎಷ್ಟು ಸಡಿಲಾಗಿವೆ ? ಎಷ್ಟು ಜನರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಧರ್ಮಗಳ ಪೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ ? ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಹಿಂದೂ - ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಎಷ್ಟೋ ಉಂಡುಬಿಟ್ಟ ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರು ತಿಂಗಳು ತಿಂಗಳಿಗೆ ದ್ರವ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಧಾನ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೂ ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಯುಗಾದಿಯ ಸುಮುಹೂರ್ತದ ದಿವಸ ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ನಿನ ಜನ್ಮ

ದಿವಸವು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಯುಗಾದಿಯಂತೂ ಇನ್ನು ಎಂಟೇ ದಿವಸ ಉಳಿದಿತ್ತು. ರಾಮರಾಯನು- "ಬಳವಂತಾ, ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟಡವೂ ಸಿಕ್ಕಿತು ದುಡ್ಡೂ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಸಿಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಿಶನ್ನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹುಡುಗರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರಪ್ಪಾ ? ಹುಡುಗರೇನು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಬಹುದಾದ ವಸ್ತುಗಳೇ ?" ಎಂದು ಜೇಷ್ಠ ಮಾಡಿದನು. ಬಳವಂತನು- "ಹುಡುಗರ ಗೇಕೆ ಅಷ್ಟು ಚಿಂತೆ? ದರಿವು ಹುಡುಗರೆಷ್ಟು ಬೇಕು ನಿನಗೆ, ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ? ನಾಳೆ ಸಂಜೆಯೊಳಗೆ ನಿನಗೆ ಹುಡುಗರನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೋಡು" ಎಂದು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಎದೆತಟ್ಟಿ ಹೇಳಿದನು.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಮರುದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಹತ್ತು ಒಡ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ-ಹರಿ ಜನರ-ಹುಡುಗರು. ಅವರ ವಯಸ್ಸು ಆರು ವರ್ಷದಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ. ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಬಗ್ಗೆ ವಾಗ್ಧಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಅವರನ್ನು ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಸಂದದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಯುಗಾದಿಯ ಸುಮುಹೂರ್ತದ ದಿವಸ 'ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್' ದ ಅನಾಸರಣ ಸಮಾರಂಭವು ಜರುಗಿತು. ಊರೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಭ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಭೆಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಮಿಶನ್ನದ ಕಟ್ಟಡವು ಗುಡಿತೋರಣಗಳಿಂದ ಸುಶೋಭಿತವಾಗಿತ್ತು. ಶೇಟಿಜಿ ಗೋಪರ್ಥಸದಾಸರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರು. ಬಳವಂತರಾಯನು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಜನ್ಮಪೂರ್ವದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೂ ಅದರ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಶೇಟಿಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಿಂಬಿಸಿ ಬಳವಂತರಾಯನ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥತೆಯನ್ನೂ ಸಮಾಜಸೇವಾತತ್ವರತೆಯನ್ನೂ ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ ಹೊಗಳಿ ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ದುಡ್ಡನ್ನೂ ಜನರು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದೆಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ ಮಂಡಲವು ನಿರ್ವಾಣ ವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಬಳವಂತರಾಯನೂ ಅವನ ಸಹಾಯಕರೂ ಇವರೇ

ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತೇ ಇತ್ತು. ಆ ದಿವಸ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಗುತ್ಸಾಹವು ಕಂಡು ಬಂತು. ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಹಣೆಗೆ ಗಂಧವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಶುಚಿಸಾದ ಒಂದೇ ತರದ 'ಗುಡುವುಗಳನ್ನು' ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಭೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೂತುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹರಿಜನ ಬಾಲಕರನ್ನು ನೋಡಿ ಇವರನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರನ್ನೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರನ್ನೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಾಜಸೇವೆಯೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತಲೆದೂಗಿದರು.

ಮಿಶ್ರಣದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಹುಡುಗರು ದಿನಾಲು ಮುಂಜಾನೆ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಏಳುವರು. ಏಳು ಘಂಟೆಯೊಳಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆರಿವೆಗಳನ್ನು ಜಗಿದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಆ ಮೇಲೆ ಮಂದಿರದ ಸಭಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ನೆರೆದು ಗುರುವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಗಾಯನ ದಿಂದ ಈಶಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಏಳೂವರೆಗೆ ಘಂಟೆಯಿಂದ ಹತ್ತುವರೆ ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಪಾಠಗಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಭೋಜನ-ವಿಶ್ರಾಂತಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಒಂದು ಘಂಟೆಯಿಂದ ಐದು ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಪಾಠಗಳು. ಐದು ಘಂಟೆಯಿಂದ ಆರೂವರೆ ಘಂಟೆಯವರೆಗೆ ಆಟಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ತೋಟ ದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದು. ಏಳು ಘಂಟೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸುಸ್ವರ ದಿಂದ ದೇವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವದು. ಆ ಮೇಲೆ ಭೋಜನ-ವಿಶ್ರಾಂತಿ-ಅಭ್ಯಾಸ. ರಾತ್ರಿ ಒಂಬತ್ತು ಘಂಟೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗುವದು.

ಹುಡುಗರ ಉಬ್ಬ ಉಡಿಗೆ, ಸ್ನಾನ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಇವುಗಳ ಮೇಲ್ಪ್ರ ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಬ್ಬ ಅಡಿಗೆಯವನು ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಒಡಿಸುವನು. ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೋಣೆಗಳನ್ನೂ ಶಾಲೆಯ ಗೃಹವನ್ನೂ ತಾವೇ ಉಡುಗಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಡಿಗೆಯವನೂ ಮಂದಿರದ ಕಾವಲುಗಾರನೂ ಹೊರ್ತಾಗಿ ಇನ್ನಾರೂ ಸಂಜೆದ ಆಳುಗಳಿಲ್ಲ. ಶಾಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಗರೇ ಹೂಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡುವರು. ಅಧ್ಯಾಪಕತ್ವದ ಕೆಲಸವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಳವಂತರಾಯನ ಕಡೆಗೆ. ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನೂ ಅವನ ಪತ್ನಿ ಯಾದ ನರ್ಮದಾಬಾಯಿಯೂ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗು

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು? ೧೩೧

ತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮರಾಯನೂ ಶಾರದಾಬಾಯಿಯೂ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಬಂದು ವಾಠ ಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ವಸತಿಗೃಹದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮಿರದಾಡಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೩

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು?

“ಕಾ, ನನಗೆ ಈ ಮಿಶನ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ದಯಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡುವರಾ?”

“ಕಮಲಾ, ಇದು ಆಗದ ಮಾತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ರಾದದಲ್ಲಿರುವ ಸಮುದಾಯವಿಗೆ ಇದು ಸಲ್ಲದ ಕೆಲಸವು. ಇಂಥ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರಾದ ಜನರ ಸಂಗಡ ನೀನು ಎಂದೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬಾರದು. ತಿಳಿಯತೇ?”

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶಂಕರರಾಯರಿಗೂ ಕಮಲಾದೇವಿಗೂ ಒಂದೇ ಸವನೇ ಮಾತು ಮರುಮಾತುಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು.

ಶಂಕರರಾಯರು ಬೇಸಿಗೆಯ ವಿರಾಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದ್ದರು. ಅವರಿಗಾಗಿ ಬಳವಂತನು ಒಂದು ಒಳ್ಳೇ ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವರು ಚಂದ್ರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮರುದಿನ ಸವೇ ಬಳವಂತನು ಶಂಕರರಾಯರನ್ನೂ ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನೂ ಮಿಶನ್‌ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನು. ಶಂಕರರಾಯರು ಮಿಶನ್‌ದೊಳಗೆ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಹುಡುಗರು ನಿಯಮದಿಂದ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಅಚ್ಚು ಕಟ್ಟು ತನವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಳವಂತನನ್ನು ಮುಕ್ತ

ಕಂಠವಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರು. “ ಈ ಹರಿಜನ ಬಾಲಕರನ್ನು ಸುಶಿಕ್ಷಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶಾನ್ವಿತವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಸವಾಕೆ ಕುಡಿಸುವದು ಮೇಲ್ವರದ ಸಮಾಜಸೇವೆಯು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಸ್ಯ ಪೂರ್ಣ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಂಟು. ನೀವು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಜನರ ನಂದಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಹಾಗೇ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಬೇಕು” ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಶಂಕರರಾಯರು ಬಳ್ಳೀ ಮಾತಿನ ಸುರಿಮೆಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಗ ನಾದ ವಿನಾಯಕನೂ ಮಗಳಾದ ಕಮಲಾದೇವಿಯೂ ತಂದೆಯ ಮಾತಿಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಿದರು. ಕಮಲಾದೇವಿಯಂತೂ ಬಳವಂತನ ಭಾವನೆಗಳಿಗೂ ಅದರ್ಶಪ್ರಿಯತೆಗೂ ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೆಲ ಕಾಲ ವಾದರೂ ಇಂಥ ಸಮಾಜೋಪಕಾರಕವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಸೂದಿಗೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಿಷ್ಠಾಮು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದಳು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವಳು ಅಣ್ಣನಾದ ವಿನಾಯಕನ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವಿಷಯವೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಂದೆಯ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಂವಾದವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ತಂದೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳಿಗೆ ಏಗ್ಗೊರೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮುಂಚಿನ ದಿನವೇ ಶಂಕರರಾಯರು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದರೋ ಅಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೆಲವು ದಿವಸ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಕೇಳಿದರೆ ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವಳು ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

“ ಕಾಕಾ, ಬಳವಂತರಾಯನಂಥ ಧೈರ್ಯವಾದಿಗೆ ತಾವು ಅಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನೆಂದು ಅನ್ನುವಿರಲ್ಲ ! ನಿಮ್ಮ ಮಾತು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಲೇ ಏಡಿತ್ರವಾಗಿದೆ.” ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಳು.

“ ಹೌದು ಹೌದು, ಈ ಬಳವಂತರಾಯನಾಗಲಿ, ರಾಮರಾಯನಾಗಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದೊಂದು ಉಪದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಜನರು. ಇವರು ಈ ಹೊತ್ತು ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವರು. ನಾಳೆ ಅದರ ಮುಕ್ತಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಿಡುವರು.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ?" ಎಂದು ಶಂಕರರಾಯರು ಹೀಯಾಳಿಸುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿದರು.

"ಸ್ಥಿರವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಾದರೇನು? ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವಾಗಿ ದುಡ್ಡು ದ್ದರಿ ಮಾತ್ರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಪದವಿಯು ಬರುವದೆಂದು ನೀವು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಧನದಂತನೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದರೆ, ಅಂಥ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ನನಗೆ ಬೇಡ. ಮೇಲಾಗಿ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ದಯದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗೇನೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಕಮಲೆಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು.

"ಈ ಮಿಶ್ರನು ಕೆಲಸವು ಏಕೆ ದೊಡ್ಡದು. ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಜನರ ಸಹಕಾರವೂ, ದುಡ್ಡಿನ ಸಹಾಯವೂ ಬೇಕು. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಬರಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರ ಈ ಮಹಾ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೊಂಡುವದು. ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಳವಂತನಿಂದಾಗಲಿ ಏನಾಗಬಲ್ಲದು? ಮನೆಗೆ ಬಿಂಕಿ ಪತ್ತಿದಾಗ ಅದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಸಿ ನೀರು ಚೆಮ್ಮುಕಿಸಿದ ಹಾಗೆ" ಎಂದು ಅಸ್ತುತ್ಯ ಶಂಕರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೃತಕವಾಗಿ ದಿವ್ಯ ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಹವಣಿಸಿದರು.

"ಅನೇಕ ಜನರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಇಂಥ ಉಪಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಒಬ್ಬರೂ ಆರಂಭವನ್ನೇ ಮಾಡಬಾರದೇ? ಒಂದು ವೇಳೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೊರಡದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಚನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯಿಸಿ ಅದರ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಜನತೆಗೆ ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಇಂಥ ಅನ್ಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹೊರಬರಲಿಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಜನವಾದೀತು? ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬಭರಣವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಸೌಕರ್ಯವು?" ಎಂದು ಕಮಲೆಯು ತನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಳು.

"ನನಗೇನೋ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥೈರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂಶಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ

ನಡೆದರೆ, ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಸೇರುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನೀನು ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಎತ್ತಕೂಡದು. ತಿಳಿಯಿತೇ ? ' ಎಂದು ಶಂಕರ ರಾಯರು ಗದ್ದರಿಸಿದರು.

ತಂದೆಯ ಸಿಟ್ಟನ್ನೂ ಹಠವಾದಿತ್ವವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಬಂದವು. ಕೂಡಲೆ ಆಕೆ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ತಾಯಿಯಾದ ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಅವಳೂ ಮಗಳಿಗೆ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವು ದೃಢವಾದದ್ದನ್ನು ಅರಿತವಳಾಗಿ ಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ - " ಕಮಲೆಯು ಚಿಕ್ಕವಳಲ್ಲ. ಪ್ರಬುದ್ಧಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ಎದ್ದೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಾವು ಹೋಗಬಾರದು. ನಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮವಾದೀತು. ಕೆಲವು ದಿವಸ ಮಿಶನ್ನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡವಲ್ಲಕ್ಕೇಕೆ. ಆ ಪಂಚಮ ಹುಡುಗರೊಳಗೆ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಅಡ್ಡಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೇ ಆ ಕೆಲಸದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಸಿಕೆಯೂ ಬೇಸರಿಕೆಯೂ ಬಂದು ಅವಳು ಅದನ್ನು ಬಿಡುವದೇ ನಿಶ್ಚಯ " ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗಂಡನನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿದಳು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮಾತಿನ ಅರೆದಾಟವಾದ ಮೇಲೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಮಿಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗತತ್ತಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಸಣ್ಣ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕಲಿಸುವದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಬಹಳ. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮಿಶನ್ನದ ಹುಡುಗರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಮನ್ನಣೆಗೂ ಪಾತ್ರಳಾದಳು. ಅವಳು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಬಳವಂತನ ಕೆಲಸವು ಎಷ್ಟೋ ಹಗುರಾಯಿತು. ಅವನು ಸರ್ವಾಸದ ಉರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಹತ್ತು ಹದಿನೈದು ಅನಾಥ ಬಾಲಕರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮಿಶನ್ನದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಬೆಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾದ, ವ್ಯಾಪಕವಾದ, ವಿಶ್ವಬಂಧುತ್ವದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವದು - ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ ಬಿಟ್ಟು ಪರಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿದವರಿಗೆ ಅವರ ಇಚ್ಛಾಸು

ಸಾರವಾಗಿ ಶುದ್ಧೀಕರಣದೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದೊಳಗೆ ಅವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದರ್ಜೆಯು ಸಿಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು - ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮೀಯರ ಅನಾಧರದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಪರ ಧರ್ಮದೊಳಗೆ ಸೇರಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ಯೋಗ್ಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಸ್ಥಾನವು ಸಿಗುವಂತೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದು - ಅನಾಥ ಹಿಂದೂ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಅನ್ನ, ವಸ್ತ್ರ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು, ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಮಿಶ್ರವಾದ ಮುಂದೆ ಇದ್ದವು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅನುವಾಯಿತು.

ಅನಾಥ

ಬಾಳಾಸಾಹೇಬನೂ ಸರ್ಮದಾಬಾಯಿಯೂ ಇಬ್ಬರೂ ಮಿಶ್ರವಾದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮರಾಯನು ಗೋಶಾಲೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೆ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಆದಷ್ಟು ವೇಳೆಯನ್ನು ಮಿಶ್ರವಾದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದು ಹುಡುಗರಿಗೆ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶಾರದಾಬಾಯಿಯೂ ಬಳವಂತನ ತಾಯಿಯಾದ ರಾಧಾಬಾಯಿಯೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಬೊಗಸೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಮಂದಿರವಸತಿಗೃಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿನಾಲು ಮುಂಜಾನೆ ಸೂಜಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೆಲಸವು ಕಮಲಾದೇವಿಯದು. ಅವಳು ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಗೀಯವಾದ ಸುಸ್ತರಬಂದ ಹಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಳೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಭಕ್ತಿಯ ಪವಿತ್ರ ವಾತಾವರಣವು ಹರಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡಂತೆ ಆಕ್ಕರತೆ - ಹಿಗ್ಗು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಪಾವಿತ್ರವು ಹುಡುಗರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಕೊಂಕುಗಳನ್ನು ಸಮಮಾಡಿತು; ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿತು; ಉದಾತ್ತ ಜೀವನದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಅವರ ಅಂತಃಕರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿತು.

ಮುಂದೆ ಬೇಸಿಗೆಯ ಎರಡನು ಕಾಲವು ಮುಗಿಯಲು, ಶಂಕರ ರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತೆರಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಮಿಶನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೇ ಮಿಶನ್ನದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಏನು? ಎಂದೆಸೆತು. ಮಿಶನ್ನದ ಕಾರ್ಯವು ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಆದರ್ಶ ಜೀವನಕ್ಕೆ ದೇಹನುಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಅನಂದದಾಯಕವಾದ ಸಮಾಗಮವು ಅವಳಿಗೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಲಭಿಸಿತ್ತು. ಇಂಥ ಜನರೊಳಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಒಳ್ಳೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಅವಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವೂರ್ವವಾದ ಅಮೃತದ ಸೊಸೆಯು ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸಮಾನಶೀಲರಾದ ಸಮಾನ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳ, ಜನರ ಸಮಾಗಮವೇ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬಹುತರಾಯನನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಅಂಕುರಿಸಿ ಈಗ ಅದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ನಡೆದಿತ್ತು. ಇಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಮಿಶನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ವಿಚಾರವು ಅವಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ದಿವಸ ಸಂಜೆಯ ಆರು ಘಂಟೆಯ ಸಮಯ. ಅಸ್ತೋನ್ಮುಖನಾದ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಮಂದಿರದ ಗಿಡಗಳ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ರಕ್ತಚ್ಚಾಯೆಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹುಡುಗರು ಮಿಶನ್ನದ ಹೊರಗಿನ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸರ್ಮದಾಬಾಯಿಯೂ ರಾಧಾಬಾಯಿಯ ಸಂಗಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಮಂದಿರದ ಮುಂದಿನ ಕಮಾನಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಸರ್ಮದೆಯ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಮಗುವಾದ ವಸಂತನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ತೋಟದ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಕಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ವಸಂತನ ಮೇಲೆ ಅವಳದು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. ಅವನನ್ನು ಕಂಡರೆ ಮುದ್ದಾದೆದಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಆಡಿಸುತ್ತ ಅವನ ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತ

ವಾದ ನಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೂ ನಲಿದಾಡುತ್ತ ಅನಳು ಅಲ್ಲಿ ಕೂತು ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಹುಡುಗ ರೊಡನೆ ಅಟದ ಬೈಲಿಸಲ್ಲಿದ್ದರು. ಬಳವಂತನು ತನ್ನ ವಿತ್ರನಾದ ವಿನಾಯ ಕನ ಭೆಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದನು; ಅವನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದನು. ತೋಟದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಗುವನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ ಕೂತು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಅನನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲು ಅವನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಅನನನ್ನು ನೋಡಿಸ ಕೂಡಲೆ ಕಮಲೆಯು ಕೂಡಲೆ ನಾಚಿಕೆ ಯಿಂದ ತನ್ನ ಸೆರಗನ್ನು ಸಾವರಿಸುತ್ತ ಎದ್ದು ನಿಂತಳು. ಹೀಗೆ ಏಕಾಂತ ದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕೂಡಿದುವು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಬಳವಂತನು- "ಕಮಲಾದೇವಿ ಯವರೇ, ನಿಮ್ಮ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಭಂಗ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸವಿದ್ದುದರಿಂದ ಬಂದೆ. "

ಕಮಲಾ- "ಮಗುವನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ ಕೂತಿದ್ದೆ. ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವೇನು ? ಹೇಳಬಹುದು. "

ಬಳವಂತ- "ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೀವ್ರವೇ ಹೋಗುವರೆಂದು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಹಳಹಳಿಯಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗವಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮಂಥವರು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. "

ಕಮಲಾ- "ನಾನು ಹೋಗುವೆನೆಂದು ನನಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು?"

ಬಳವಂತ- "ಇದೇ ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನೇ ಹೇಳಿದನು. ಶಂಕರ ರಾಯರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಸಿಕ್ಕೆಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂತೆ. "

ಕಮಲಾ- "ತಂದೆಯವರು ಬರಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿಯುವದು ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ. "

ಬಳವಂತ- "ಅದೇಕೆ ? ನಾನಿದ್ದಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚ ವೇನು ? "

ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಕಮಲಾದೇವಿಯು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಮೋರೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವೀ ಬೇವನದ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಒಂದರ ಒಂದೊಂದು ಬಂದು ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಹೊತ್ತು ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಮರೆಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟವು. ಅವಳ ಎದೆಗುಳ್ಳು ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷಣವಾದ ಧೈರ್ಯವೂ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ತಲೆದೋರಿದುವು. ಕೂಡಲೆ ಅವಳು—
 "ನಾನು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾರ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ" ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಧನೀಕರಣ ಉಸುರಿದಳು.

ಬಳವಂತ— "ನಿಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಯವರು ಹಲ ಹಿಡಿದರೆ ಈ ನಿಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯವು ಕಡೆತನಕ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಧೈರ್ಯವಾಗಿದೆ."

ಕಮಲಾದೇವಿ— "ನಿಮಗೆ ಏನೂ ಅಧೈರ್ಯ ಬೇಡ. ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ."

ಬಳವಂತ— "ಹಾಗಾದರೆ 'ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದು ಕಠಿಣವೇ ಸರಿ' ಎಂದು 'ಇನ್ನೇ ಈಗ ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲ! ಅದು ಹೇಗೆ?'"

ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ಹೋದ ವಿಚಾರಗಳ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನೂ ತನ್ನ ಎದೆಯೊಳಗಿನ ಗುಟ್ಟನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ್ದನ್ನೂ ನೆನೆದು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತಳಾದಳು. ಇನ್ನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು "ಆದೇನೋ ನನಗೆ ಒಂದೂ ತಿಳಿಯದು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಆ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿ ಉಳಿದ ಪಂಗಡರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಎದೆಯೊಳಗಿನ ಭಾವನೆಗಳ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಕೆ ಸರ್ಮದೆಯ ಕೂಸನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದಳು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಸರ್ಮದೆಯು— "ಕಮಲಾ, ವಸಂತ ನಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಕಮಲೆಯು— "ವಸಂತನೇ? ಓಹೋ! ಹೌದು. ಅವನನ್ನು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದೆ."

ಸರ್ಮದೆ— "ಅವರೊದರೆ ಯಾರು?"

ಕಮಲೆ ತಾನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನುಡಿದ ಶಬ್ದವನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಸೇಕ್ಷಿಸಿ, ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿ—“ಅಲ್ಲ, ಅಲ್ಲ, ಒಳವಂತರಾಯರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದರು. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದೆ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಒಳವಂತರಾಯರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದ ಪ್ರೇಮದ ವಿಕಾಸವು ಉಳಿದ ಪೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಹೊಳೆದುಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಈಗ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಯು ದೃಢವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರು ಮುಂದೆ ಮಾತು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ.

ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತ ಬರಲು ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಅವಳ ಮುಖವು ಬಹಳ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಒಳಗೆ ನಡೆದ ವಿಚಾರಗಳ ತಾಕಲಾಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ಯಾರ ಸಂಗಡಲೂ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶಂಕರರಾಯರಿಗೆ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದೇ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಮೌನವ್ರತದಿಂದ ಊಟವಾಯಿತು. ಊಟವಾದಕೂಡಲೆ ಕಮಲೆಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು. ತನ್ನ ಸಂಗಡ ದಿನಾಲು ಆ ಮಾತು ಈ ಮಾತು ತೆಗೆದು ನಗುತ್ತ ಕೆಲೆಯುತ್ತ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವ ಕಮಲಾದೇವಿಯ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಾಯಿಯು ಗಾಬರಿಯಾದಳು. ಮುಂದೆ ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಶಂಕರರಾಯರು “ಕಮಲಾ” ಎಂದು ಒದರಿದರು. ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಒದರಿದರೂ ಉತ್ತರವೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ತಾವೇ ಎದ್ದು ಅವಳ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತರ ನಿಂತು ಕರೆದರು. ಆಗ ಆಕೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ತಂದೆಯ ಮೊರೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಳು. ಆಗ ಶಂಕರರಾಯರು ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು.

“ಕಮಲಾ, ನಾಳೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ನಿನ್ನ ಸಾಮಾನುಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೋ.”

ಕಮಲಾದೇವಿ ‘ನಲದ ಕಡೆಗೇ ನೋಡುತ್ತ ಘಟ್ಟಿಯಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದಳು.

‘ಅಣ್ಣಾ, ನಾನು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಮಿಶನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿವಸ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.’”

ಶಂಕರರಾವ- " ಅದಾಗದು. ನೀನು ಇಷ್ಟು ದಿನವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಸಾಕು. "

ಕಮಲಾದೇವಿ- " ಅದೇಕೆ? "

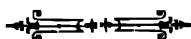
ಶಂಕರರಾವ- " ಇಂಥ ದರಿದ್ರರ ಸಂಗತಿಯೇ ನಿನಗೆ ಬೇಡ. ಹೊಟ್ಟೆ ಗಾಳಿ ಏನೋ ಘಟಾಟೋಪವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದ ಈ ಬಳವಂತರಾಯನಂಥ ಜನರ ಸಹವಾಸವು ನಮ್ಮ ದರ್ಜೆಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. "

ಕಮಲಾದೇವಿ- " ಅಣ್ಣಾ, ನನಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರವು ಏನೂ ಸರಿ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಬಳವಂತರಾಯನು ಒಡವನಾದರೂ ಅವನ ಬೇವನವು ಅದರ್ಶತೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಅಣ್ಣಾ, ಇಷ್ಟೇಕೆ? ನಾನು ಅವನನ್ನೇ ಮದುವೆ ಯಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ. "

ಶಂಕರರಾವ- " ಕಮಲಾ, ಇದು ಅಗದ ಮಾತು. ಇಂಥ ಹುಡ್ಡು ತನವನ್ನು ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನಿನಗೆ ಈ ಜನರ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹೋಗಿ ಗೊಟ್ಟಿದ್ದೇ ತಪ್ಪು. ಅದಿರಲಿ, ನೀನು ನಾಳೆ ಸಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಹೊರಡಲೇ ಬೇಕು. ಎರಡನೇ ಮಾತು ಬೇಡ " ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದರು.

ಕಮಲಾದೇವಿಗೆ ಅಳುವು ತಡೆಯದಾಯಿತು. ಅವಳು ಕೂಡಲೆ ಕೋಣೆ ಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅಳಹತ್ತಿದಳು.

ಪಾರ್ವತೀಬಾಯಿಯು ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಈ ಸಂಭಾಷಣ ವನ್ನು ಅಜೆಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಕೂಡಲೆ ಗಂಡನ ಹತ್ತರ ಬಂದು, " ಮಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಬಾರದು. ಅವಳು ಪ್ರೌಢಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ಇನ್ನೂ ಹುಡುಗಿ ಯಲ್ಲ " ಎಂದು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ ನೋಡಿದರು. ತನ್ನ ಕೋಣೆ ಯೊಳಗಿಂದ ಎನಾಯಕನೂ ಬಂದು ತಾಯಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಶಂಕರರಾಯರು ತಾವು ಮಾಡಿದ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಾ ದರೂ ಕದಲಿಲ್ಲ.

ಶೀಟಿಜಿಯವರ ಔದಾರ್ಯವು.

ಶ೦

ಕರಾರಾಯರು ಕಮಲಾದೇವಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಗೌಪ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆ ಪತ್ರವು ಹೀಗೆ ಇತ್ತು:—

ಪ್ರಿಯತಮರಾದ ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ—

ತಮ್ಮ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂದ ಉಬ್ಬಿಕೂಡ ಕಮಲೆಯು ತಂದೆಯ ಹುಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಶನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಜೀವವೆಲ್ಲ ಮಿಶನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಆದೆ. ತಂದೆಯ ಈಗಿನ ವಿಚಾರಸರಣಿಯೇನೂ ಹಾಗೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರು ಆಕೆಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಹಿಡಿದರೆ ಅವಳ ಜೀವನ ಯಾತ್ರೆಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮಲಾಲನೆ

ಕಮಲಾ .

ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅನಂದ ದುಃಖಗಳೆರಡೂ ಬಳವಂತನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದುವು. ಕಮಲೆಯ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮವು ಅವನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ವಿರಾಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಲಾರದೆ ಕಮಲೆಯು ಅವರ ಸಂಗಡ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಕೂಡಲೇ ಹೊಳೆಯಿತು. ಆದರೆ ಶಂಕರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಹುಟ್ಟನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಕಮಲೆಯ ಬಗೆಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದರೆ

ಮುಂದೆ—? ಮುಂದೆ ಆಗಬಹುದಾದ ಅನಿಷ್ಟವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಅವನ ಎದೆಯು 'ಝಲ್' ಎಂದಿತು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಳವಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆಗಳು ನಡೆದಿರುವಾಗ ರಾಮರಾಯನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಬಳವಂತನ ಚಿಂತಾವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮರಾಯನು— "ಇದೇನೋ; ಒಹಳ ಘನ ವಿಚಾರ ನಡೆದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ." ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಬಳವಂತರಾಯನು ಎನೂ ಮಾತಾಡದೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಮಲೆಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ರಾಮರಾಯನು ಅನಂದದಿಂದ ಅರಳಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಗುತ್ತ— "ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ನೀನೊಬ್ಬ ಶುದ್ಧ ಹುಡ್ಡನು. ಏಳು ಏಳು, ಸಾಕು ಈ ಅಳುವೋರೆಯು. ಕಮಲಾದೇವಿಯಂಥ ಪತ್ನಿಯು ಲಭಿಸಿವತ್ತಕ್ಕೆ ನೀನು ಇಂದು ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆಯಬೇಕು."

ಬಳವಂತನು— "ನೀನು ಒಹಳ ಉತಾವಳಿ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಬಾಧಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ನೋಡುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಶಂಕರರಾಯರು ಈ ಮದುವೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರೆ?"

ರಾಮನು— "ಸंशयान्मा विनश्यति" ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಸಂಶಯವಸ್ತುವಾ ನಿನಗೆ? ಕಮಲೆಯ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮದ ಮುಂದೆ ತಂದೆಯ ಅಟವೂ ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಯಾರ ಅಟವೂ ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಹೇಗೆ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ?"

ಇದಕ್ಕೆ ಬಳವಂತನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬರಬರುತ್ತ ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾದಂತೆ ತೋರಹತ್ತಿದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಸಾಗಿಸಿದ್ದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಉದಾಸೀನತೆಯ ಕಳೆಯು ತೋರಹತ್ತಿತು. ಇದರ ಕಾರಣವು ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ಎಂದೊರ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಅವನು ಒಮ್ಮೆ ಬಳವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಭಗವದಾಸ

ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಳವಂತನ ದೇವನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವಿರ ಸತೆಯ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಶೇಟೆಜಿಯವರು ತಾವೇ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶಂಕರರಾಯರನ್ನು ಬಡಂಬಡಿಸಲು ಯತ್ನ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ಅಶ್ವಾಸನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಮುಂದೆ ಬಂದೆರಡು ದಿವಸಗಳ ನಂತರ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಯಾಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು ತಿಂಗಳ ತನಕ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ರಾಮರಾಯನೂ ಗಾಬರಿಯಾದನು. ಶಂಕರರಾಯರು ಪ್ರತಿ ಕೂಲರಾಗಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೂ ಸಂಶಯ ಬರವತ್ತಿತು. ಬಳವಂತನಂಥ ದರಿದ್ರನಿಗೆ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಸೊಕ್ಕಿದ ಶಂಕರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಪ್ಪಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಅವನಿಗೂ ಭೀತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲರ ನೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಚಿಂತೆಯ ಕಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತಿರಲು, ಬಂದಾ ನೊಂದು ದಿವಸ ಸಾಯಂಕಾಲ ಐದು ಘಂಟೆಗೆ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಕಡೆಯಿಂದ ತಂತಿಯು ಬಂತು. "ನುಮನೆಯು ಸಿಕ್ಕಿಯವಾಯಿತು. ನಾನು ನಾಳೆ ರೈಲಿಗೆ ಬರುವೆನು" ಎಂದು ಆದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವು. ತಂತಿಯ ಸುವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಚ್ಚರಿ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದ. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಸಮಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬಹುಸಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಹಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಹಧರ್ಮಿಯು ಸಿಕ್ಕಿದನೆಂದು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಆನಂದವು. ಇಂಥ ವಿಚಾರಶೀಲಳೂ, ಗುಣವಂತಿಯೂ, ಅದ ಸೊಸೆಯು ಸಿಕ್ಕಳೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಹರುಷವು. ತಮ್ಮನ್ನು ಮಕ್ಕಳೆಂದು ನೋಡುತ್ತ ಅಕ್ಕರತೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯೆಗಲಿಸುವ ಶುಪಾಧ್ಯಾಯಿಯು ತಿರುಗಿ ತಮಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಲಭಿಸಿದಳೆಂದು ಮಿಶನ್ನ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಅಂದು ಹಿಗ್ಗಿನ ಸುಗ್ಗಿ.

*

*

*

*

ಕಮಲಾದೇವಿಬಳವಂತರಾಯರ ವಿವಾಹವು ಬಹಳ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಚಂದ್ರವುರದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿತು. ವಿವಾಹವು ಬಂದೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಬಂದ ಜನರಿಗೆ ಊಟ ತಿನಿಸುಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಿಸೆಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಂದು

ಪಾಲು ತಿನ್ನುವದು, ಎರಡು ಪಾಲು ಜಿಲ್ಲುವದು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಂಗತನಾದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರದ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಪುರೋಹಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮೊದಲು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೆ ಮಂತ್ರ ಪಠನಪೂರ್ವಕವಾದ ಪಾನೀಗ್ರಹಣ ಲಗ್ನಹೋಮಾದಿಗಳು ಮುಗಿದುವು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ವೇದಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕೂಡಿದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರಿಗೂ ಅತಿಮೂಲತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ ವಿವಾಹದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಅದರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ವೇದಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಪವಿತ್ರ, ಗಂಧೀರ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆದೂಗಿದರು.

ಮದುವೆಯ ಎಲ್ಲ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿದವರೇ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಬಳವಂತನು ಎಷ್ಟು ಬೇಡಿದರೂ ಶಂಕರರಾಯರು ಏನು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಕಮಲಾದೇವಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ಟ್ಟರು. ದಂಪತಿಗಳು ಮೂಲಧನವನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ ಹಾಗೇ ಕಾದಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಂಗ ಬಿದ್ದಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸ ತಕ್ಕದ್ದು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಾಗೇ ಮೂಲಧನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಆಪದ್ಧನವೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು - ಎಂದು ಶಂಕರರಾಯರು ಸೂಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬಂಗಾರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತರಬೇಕೆಂದು ರಾಧಾಬಾಯಿಯವರು ಚಿಂತೆ ಮಾಡಲು ಕಮಲಾ ದೇವಿಯು ಮಂಗಳ ಸೂತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿ ತನಗೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳೂ ಬೇಡೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು. ಅದರೂ ಶೋಭಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಅಭರಣಗಳು ಬೇಕೇಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರು ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲ ಹೊಂದುತ್ತಿರಲು, ಇದು ಅಸ್ವಾಸ್ತವೇನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅವನು ತನ್ನ ಮನೆಮೊಳಗಿನ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಂಕಣಗಳನ್ನೂ ಮುತ್ತಿನ ಬೆಂಡೋಲೆಗಳನ್ನೂ ಕಮಲಾದೇವಿಗೆ ಲಗ್ನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ರಾಧಾ ಬಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಕೂಡಿದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಕಮಲಾದೇವಿಯು ವಿವಾಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಳು.

ಲಗ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಧೂವರರಿಗೆ ಅನೇಕ ಉಡುಗರೆಗಳು ಒಂದವು. ಶಂಕರರಾಯರು ತಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೂ ಅಳಿಯನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟ ಉಡುಗರೆಗಳಿಗಿಂತ ಶೆಟ್ಟಿನ ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ಶೇಟೆಜಿಯವರೂ ಇನಾಮದಾರ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು. ವಿನಾಯಕನು ತನ್ನ ತಂಗಿಗೆ ಒಂದು ವಜ್ರದುಂಗರವನ್ನು ಕೊಡಲು, ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬನು ಬಳವಂತನಿಗೆ ಒಂದು ಕಂಠಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಶಂಕರರಾಯರಂಥ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಹೆಮ್ಮೆಯುಳ್ಳ ಗೃಹಸ್ಥರು ಬಳವಂತನಂಥ ಹೊಲಮನೆಗಳಿಲ್ಲದ ನಿರ್ಧನನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಹೇಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟರೆಂದು ರಾಮರಾಯನಿಗೂ ರಾಧಾಬಾಯಿಗೂ ಉಳಿದ ಜನರಿಗೂ ಒಂದು ತೊಡಕು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವು ಅವರ ಕಿವಿಯತನಕ ಬರಲು ಅವರೆಲ್ಲರು ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಔದಾರ್ಯವನ್ನೂ ಗುಣಗ್ರಾಹಕತೆಯನ್ನೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದರು.

ಬಳವಂತನು ನಿರ್ಧನನೆಂದು ಶಂಕರರಾಯರು ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ವಾಚಕರಿಗೆ ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಹೊಳೆದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮೃತ್ಯುಪತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆಸ್ತಿಯೊಳಗೆ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಬೆಲೆಯ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಏನತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಗೋಶಾಲೆಗೂ ಮತ್ತೆ ಏನತ್ತು ಸಾವಿರವನ್ನು ಹಿಂದೂ ಮಿಶನ್ನಿಗೂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ಉಳಿದ ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬಳವಂತರಾಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೆಂತಲೂ ಈ ದುಡ್ಡನ್ನು ಅವನು ಯಾವ ಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಕೊಡದೆ ಅದರ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎನಿಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂತಲೂ ಅವರು ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟರು. ಬಳವಂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದುಡ್ಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದವರು ಶಂಕರರಾಯರೇ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ

ಅದ ಮೇಲೆಯೇ ಶಂಕರರಾಯರು ಬಳವಂತನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು.

ಬಳವಂತನಿಗೆ ಅಸ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಗೌಪ್ಯವಾಗಿಡಬೇಕೆಂದು ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಶಂಕರರಾಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಅದರೇ ಶಂಕರರಾಯರು ಈ ಗುಟ್ಟನ್ನು ತಮ್ಮ ಮಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಮುಂದೆ ಅದು ಪಾರ್ವತಿಬಾಯಿಯವರಿಂದ ಎನಾಯಕನಿಗೂ ಎನಾಯಕನಿಂದ ಉಳಿದವರಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೀಗೆ ಶೇಟೆಜಿಯವರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಳವಂತನಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯೂ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯೂ ಉಕ್ಕೇರಿ ಒಂದುವು. ಅವನು ತತ್ಕ್ಷಣವೇ ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಕಡೆಗೆ ಮೋಗಿ ಅವರ ಪಾದಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರೇಮಾಶ್ರುಗಳಿಂದ ಕುತ್ತಿಗೆತಿರ ಬಿಗಿದವನಾಗಿ - "ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ಇದೇನು ಮಾಡಿದಿರಿ? ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರದ ಭಾರವನ್ನು ನಾನೆಂತು ಹೊರಲಿ? " ಎಂದನು.

ಶೇಟೆಜಿ- " ಬಳವಂತರಾವ, ಧೈಯದ ಸಲುವಾಗಿ ನಿರ್ವ್ವಾರ್ಥತೆಯಿಂದಲೂ, ಒಮ್ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವಂಥ ನಿಮ್ಮಂಥ ಮನುಷ್ಯನು ನನಗೆ ಮಗನಾಗಿದ್ದರೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೂ ಬಹಳವಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ವಿಷಾದವಾಗಿದೆ. ನೀವು ಈ ಅಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೇವಲ ಸಮಾಜ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗುವಿರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗೇನೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ಈ ನನ್ನ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ " ಎಂದು ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದನು.

ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಬಳವಂತನು ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ರಾಮರಾಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು.

ರಾಮರಾಯನು - " ಬಳವಂತಾ, ಈ ಮೋಹಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಯಾರು ಕಲಿಸಿದರು? ಈ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಕಮಲಾದೇವಿಯಂಥ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವು ನಿನಗೆ ಹಸ್ತಗತವಾಯಿತು. ಈ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಶೇಟೆಜಿಯನ್ನು ಮರುಳು ಮಾಡಿ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವನಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡಿ. ಮೇಲಾಗಿ ನಾವೆಲ್ಲಾ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಣಿ

ಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನನಗಷ್ಟು ನಿನ್ನ ಎದ್ದೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬಾರದೇ?" ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದನು.

ಕಮಲಾದೇವಿ ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಸುನಗುತ್ತ- "ರಾಮರಾಯರೇ, ಈ ಎದ್ದೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿತು? ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಎದ್ದೆಯು; ಅಲ್ಲದೆ ಅದೇನು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯೇ?" ಎಂದು ನುಡಿದಳು.

ರಾಧಾಬಾಯಿಯು- "ಎಲ್ಲಿಯ ತಪಸ್ಸು? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡುವವನು ಭಗವಂತನು" ಎಂದು ದೇವರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದಳು.

ಬಳವಂತನೂ ಭಕ್ತಿಪರವಶನಾಗಿ ದೈವರಿಗೆ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಧ್ಯಾನಸ್ಥನಾದನು.

ಸಮಾಪ್ತ.

